

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΔΥΟ ΜΗΝΕΣ

(Ίδρύθηκε στὰ 1903)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΠΟ ΤΟ «ΑΡΧΕΙΟ» ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ (Γράμματα
Μιχ. Μητσάκη — Γιάννη Καμπύση — Α.Μα-
βίλη — Μ. Καλομοίρη — Ίωνα Δραγούμη
(Ίδα) και Γ. Σκληροῦ)

Ι. ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ : Ἡ ὥρα τῆς δημιουργίας

Ν. ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ - ΛΑΥΡΑΣ : Τ' ὄνειρο.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΝΤΟΣ : Τὸ τραγῳδία τῆς Ὀμορφης.

FR. HELDERRIN : Τὸ μῖσος τῆς ζωῆς — Ἀπ' τοῦ

Μένονα τὸ θρῆνο γιὰ τὴ Διοτίμα (Μετὰφ.

Σίτσας Καραϊσκάκη).

Α. TENYSSON : - Δάκρυα, δάκρυα... (Μετὰφ. Νί-
κου Λαΐδη).

ΑΘΗΝΑ Ν. ΤΑΡΣΟΥΛΗ : Ἡ Ἀντόνια.

ΣΙΤΣΑ ΚΑΡΑΓΕΣΚΑΚΗ : Friedrich Holderlin.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ : Κριτικά σημειώματα —
Θρακικὲς ἠθογραφίαι.

ΠΟΛ. ΠΑΠΑΧΡΗΣΤΟΔΟΥΛΟΥ : Στέλιος Χαλε-
πᾶς.

ΜΙΧ. Χ. ΜΟΥΛΑΚΗΣ : Karl Dieterich.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ : Γένους ἀλλαγὴ.

ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΑΘ ΤΑΓΚΟΡ : « Τὸ σπίτι καὶ ὁ
κόσμος » (Ἀπόσπασμα). Μετὰφ. Ρ. ΤΖ.

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Φαινόμενα καὶ Πράγματα. — Τὰ τραγῳδία τῆς Μιάρκας. — Τὶ γράφουν οἱ ξένοι — Σύγ-
χρονη καλλιτεχνία. — Ἐνας βιομηχανικὸς κολοσσός.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Karl Dieterich. (Σχίτσο Μ. Μητσάκη)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΤΗΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ

ΓΕΩΡΓ. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

(42 ΣΤΑΔΙΟΥ 42)

ΑΘΗΝΑ
ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡΧ. 10

ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ

Τὸ Δημοτικὸν Βρεφοκομεῖον Ἀθηνῶν διακηρύττει ὅτι :
Ἐκτίθεται εἰς μειοδοτικὴν δημοπρασίαν ἐνεργηθησομένην ἐν τῷ
Καταστήματι τοῦ Ἰδρύματος τὴν 7ην Ἰουλίου ἐ. ἔ. ἡμέραν Δευ-
τέραν καὶ ὥραν 11 — 12 π. μ. ἡ προμήθεια χιλίων πήχεων ἀλεύ-
κου πανίου (Cabot) καὶ τριακοσίων πήχεων Χασέ.

Ὅροι καὶ συμφωνίαι κατατεθειμέναι παρὰ τῇ Διευθύνσει
τοῦ Ἰδρύματος ὁδὸς Πειραιῶς.

Ἀθῆναι, 5 Ἰουλίου 1924.

Ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων
Σ. ΠΑΤΣΗΣ

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Διακηρύττει ὅτι :

Ἐκτίθενται εἰς μειοδοτικὴν δημοπρασίαν, δι' ἐνσφραγίστων
προσφορῶν :

1ον. Ἡ προμήθεια ἠλεκτρικῶν εἰδῶν διὰ τὴν ἐπέκτασιν
φωτισμοῦ πόλεως.

2ον. Ἡ προμήθεια ἠλεκτρικῶν εἰδῶν διὰ τὴν συντήρησιν
τηλεφῶνων καὶ ἠλεκτρικῶν κωδῶνων, καὶ

3ον Ἡ προμήθεια ἐξ (6 χειραμαζῶν, σύμφωνα μὲ τὸ ὑπό-
δειγμα τῆς Ἐταιρείας Ἀεριόφωτος.

Αἱ ἄνω δημοπρασίαι θέλουσιν ἐνεργηθῆ ἐν τῷ Δημοτ. Κα-
ταστήματι (Γραφεῖον κ. Δημάρχου) καὶ ἐνώπιον τῆς Δημαρχια-
κῆς Ἐπιτροπῆς τὴν 17ην Ἰουλίου ἐ. ἔ., ἡμέραν Πέμπτην.

Κατάλογος, συγγραφὴ ὑποχρεώσεων κλπ. εὑρίσκονται ἐν
τῷ Δημαρχεῖῳ, Τμῆμα φωτισμοῦ καὶ ἠλεκτρικῶν ἔργων.

Ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων
Σ. ΠΑΤΣΗΣ

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΤΕΥΧΟΣ 4 (783) ΙΟΥΛΙΟΣ - ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1924

ΑΠΟ ΤΟ «ΑΡΧΕΙΟ» ΤΟΥ ΝΟΥΜΑ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΜΗΤΣΑΚΗ - ΚΑΜΠΥΣΗ - ΜΑΒΙΛΗ - ΚΑΛΟΜΟΙΡΗ -
ΙΩΝΑ ΔΡΑΓΟΥΜΗ (ΙΔΑ) και Γ. ΣΚΛΗΡΟΥ

Τὸ Ἄρχειο τοῦ «Νουμά», προορισμένο γιὰ τὸ ἐπίσημο Ἄρχειο τοῦ Κράτους, ξανακοιτάζεται τώρα συστηματικὰ καὶ ταχτοποιεῖται. Πολλὰ του γράμματα, βαρυσήμαντα γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ Γλωσσικοῦ Ἀγώνα, θὰ δημοσιευτοῦν ἀργότερα, σὲ θάρθει ἢ ὥρα τους. Σήμερα δημοσιεύω ἐφτά γράμματα πρὸς τὰ θαρρῶ σημαντικὰ. Τὸ ἓνα εἶναι τοῦ Μητσάκη, καὶ ἀνήκει στὴν *προνομιαδική*, τὰ πῦμα, ἐποχή, τότε ποῦ εἶμουνα γιατρὸς στὴς Σοφάδες τῆς Θεσσαλίας καὶ ὁ Μητσάκης δημοσίευε τὸ λιβέλλο του τὸν κριτικὸ (γιατὶ ὅσα βαρὺς καὶ ἂν εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς κριτικῆς τοῦ κείνου, εἶναι καὶ σωστὸς, θαρρῶ) κατὰ τοῦ Παλαμά* καὶ τὸ δημοσίευω γιατί μὲ ὅλη τὴν *intimité* του ἔχει καὶ κάπια γενικώτερη σημασία, ἀφοῦ δίνει καὶ μιὰ πιστὴ εἰκόνα τοῦ ἐσωτερικοῦ Μητσάκη, ὅπως λίγοι τονὲ γνωρίζανε, καὶ μέσα στοὺς λίγους κ' ἐγώ. Στὴν προνομιαδικὴ ἐποχὴ ἀνήκουσε καὶ τὰ δύο γράμματα τοῦ Καμπύση. Τὸ πρῶτο μοῦ στάλθηκε ἀπὸ δό, ὅταν ἔγραψα ἓνα κριτικὸ ἄρθρο γιὰ τὴ δραματικὴ του ἐργασία στὴν «Ἰριδα», σ' ἓνα λαθρόβιο περιοδικὸ ποῦ βγαίνει τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη, καὶ ἄλλο μοῦ στάλθηκε ἀπὸ τὴ Γερμανία, ἀπάντηση σ' ἓνα γράμμα μου ποῦ τοῦ σύσταται νὰ μεταφράσει τὴν «Κοντέσα Τζούλια» τοῦ Στρίντμπεργ, ποῦ τὴ μετάφρασε ἀργότερα καὶ τὴ δημοσίεψε στὴν «Τέχνη». Τοῦ Μαβίλη τὸ γράμμα δείχνει ὅλη τὴ μετριοφροσύνη, τὴ χαρακτηριστικὴ, τοῦ ποιητῆ τῆς «Λήθης», καὶ τοῦ Καλομοίρη τὸ γράμμα φανερῶνει ὅλο τὸν ἀγριοφανατισμὸ τοῦ συνθέτη τοῦ «Πρωτομάρτυρα» γιὰ τὸ δημοτικιστικὸ ἀγώνα. Τέλος τὰ γράμματα τοῦ Ι. Δραγούμη (Ἰδα) καὶ τοῦ Γ. Σκληροῦ, ποῦ ἀνακίνησε καὶ ζωντάνεψε, μπορεῖ νὰ πεῖ κανεὶς, τὸ σοσιαλιστικὸ ζήτημα στὴν Ἑλλάδα, μὲ τὸ βιβλιαράκι του τὸ «Κοινωνικὸ μας ζήτημα», εἶναι δύο γράμματα ποῦ δείχνουν ὀλοφάνερα τοὺς δύο αὐτοὺς διαλεχτοὺς ἀνθρώπους, ποῦ ὅσο ἀντίθετες ἰδέες καὶ ἂν εἶχανε, δὲν τοὺς ἐμπόδιζε αὐτὸ νὰ ἀναγνωρίζουσε καὶ τὴν ἐργασία τῶν ἀντιθέτων τους.

Λογαριάζω νὰ δώσω ἀργότερα, στοὺς σημερινούς ἀναγνώστες τοῦ «Νουμά», καὶ ἄλλα γράμματα ἀπὸ τὸ πολῦτιμο αὐτὸ ἀρχειο.

Δ. Π. Τ.

* Ἡ κριτικὴ αὐτὴ ἐπίθεση τοῦ Μητσάκη κατὰ τοῦ Παλαμά θὰ δημοσιευτεῖ στὸν Γ' καὶ τελευταῖο τόμο τῶν «Φιλολογικῶν Ἔργων» τοῦ Μητσάκη ποῦ θὰ ἐκδόσῃ τὸ χειμῶνα ὁ ἐκδότης Χρ. Γαλιάνης.

Ἄθῆναι, 28 Φεβρουαρίου 1895.

Ἀδελφὲ Τάγκη προσεπιλεγόμενε
Τακόπουλε,

Ἔλαβα τὸ δροσερόν, τὸ ζωντανόν, τὸ φλογερόν, τὸ χαριτωμένο γράμμα σου καὶ σ' εὐχαριστῶ, ἀδελφέ, πού μ' ἐθυμήθηκες καὶ σὺ ἐμένα καὶ δὲν ἐβκρέθηκες νὰ κάτσης νὰ μοῦ γράψης, μιὰ σχεδὸν κόλλα ἐνῶ ἐγὼ ἡμέρας τώρα παλεύω μὲ τὴν τεμπελιά μου γιὰ ν' ἀποφασίσω νὰ σοῦ γράψω τρεῖς ἀράδες.

Τώρα, γιὰ ὅσα μοῦ γράφεις γιὰ τὰ περίφημα αὐτὰ «Ἄγα λόγια» τί θέλεις νὰ σοῦ πῶ ;

Ἐγὼ σιχαίνομαι πού τὰ γράφω, συχαίνομαι πού τὰ δημοσιεύω, σιχαίνομαι πού τὰ διαβάζω, σιχαίνομαι ἵπου ζῶ, σιχαίνομαι πού ὑπάρχω, σιχαίνομαι καὶ σιχαίνομαι ! .

Τί τζοπάνος καὶ τί γλίτσα, τί σκόρπισμα καὶ τί μάζεμα ! . Κοπάδι ἀπὸ ντουβαροκέφαλα ἀγριόγίδα μαζεύεται ἔτσι εὐκολὰ νομίζεις; Δὲ βαρύνεσαι ! . Τὰ γράφουμε γιὰ νὰν τὰ γράφουμε ἐν πλήρει πεποιθήσει ὅτι πᾶνε στὰ χαμένα. Δὲν εἶδες πῶς μοῦ τὰ ψέλνει εἰς ἀπάντησιν ἕνας Πέτρος Ζητουνιάτης εἰς τὴν Ἐπιθεώρησι ; Κι ἄφησε πλέον τί τραβοῦμε ὡσότου πεισθοῦν νὰν τὰ βάλουν καὶ κατόπιν καὶ νὰ μᾶς τὰ πληρώσουν, μὲ καμμιά πενηνταριά ψωροδραχμῆς (τόσχα γὰρ ἔδωκε τὸ Ἄστυ, οὐτινος τὴν γενναϊότητα περὶ τὰς πληρωμὰς καλῶς γνωρίζεις ! .)

Ἐγὼ σὲ ζηλεύω πού γιατρεύεις καρραγκούνηδες, καὶ σὺ μοῦ λές ! . Ξέρεις τί ὑψηλὸν εὐτύχημα εἶναι κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν νὰ ζῆ κανεὶς ἐν Σοφάδες ; Δὲ μοῦ βρίσκεις λέω γὼ καμμιά δουλειὰ σὲ κανένα τσελιγκάτο νὰρθω μὲ τὰ τέσσερα ; Δὲ μουντζόνεις ! .

Εἰς φυλλάδιον ἀμφιβάλω ἂν θὰ βγῆ, παράδες γὰρ ταῦτα δέονται. Πιστεύω ὅμως νὰν τὸ διάβασε; ὅλο εἰς τὸ «Ἄστυ» . Ἴσως ἀργότερα. Τὰ τῆς Ἀκροπόλεως «Ταξειδιώτικα» εἶδες; Πῶς σοῦ φάνηκαν;

Γράφεις τίποτα φτοῦ - πέρα ἢ ὅλο κοπροσκυλᾶς στὸν κανενὲ παίζων σκαμπίλι μὲ κανένα πάρεδρο ; . Γράφε ὅρε καὶ μὴν ἔχει; ἀνάγκη κανένα.

Γυνή σου εὖ ἔχει ; Παιδιά ἔτεκες ; Πεκούνια βγάζεις ; ἀγνοῶ τὰ κατὰ σέ .

Τὸ γράμμα σου ἔλαβα ἐδῶ, ἐπεστραφέν ἐκ Κορκύρας· διότι ἐν τῷ μεταξὺ ἔφυγα ἐκεῖθεν.

Ἄν θέλῃς νὰ μοῦ ξαναγράψῃς (ὅπερ ποθητὸν) διεύθυνον τὸ γράμμα Πειριαῖα - ὁδὸς Ἀλκιβιάδου 16, θπου ἐπὶ τοῦ παρόντος μένω παρὰ τῆ μητρὶ καὶ γιατρῶ φεῦ! . Πάνω τῷ γνωστῷ σοι.

Σὲ φιλῶ ὁ σὸς

MIX. ΜΗΤΣΑΚΗΣ

24 VIII 98.

Ἀγαπητὲ κύριε,

Διάβασα χτὲς ὅσα εἶχατε τὴν καλωσύνη νὰ γράψετε γιὰ μένα. Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ. Ἔϊταν ἀλήθεια ἐξαιρετικὸ γιὰ μένα φαινόμενο νάντικρύσω ἄρθρο πού δὲ μ' ἐβριζε. Τοῦτο ἂν δὲν ὀφείλεται στὸ ἔργο μου, ὀφείλεται ὅμως στὴν καλὴ σας θέληση νὰ διαβάστε προτοῦ γράψετε. Αἰστανόμαι χρέος καὶ νὰ σᾶς γράψω δυὸ τρεῖς ἀράδες ἀπάνου σαφτό. Ἡ Τέχνη μουῖκ' ἢ Γλώσσα μου τῶπα πὼς εἶναι ἀτομικὸ μου γούστο κ' εὐχαρίστηση. Ὅταν γράφω δὲ λογαριάζω τίποτες. Μέσα στὸ μυαλό μου εἶναι στημένο ἓνα θέατρο, ὅταν σκαρώνω ἓνα δράμα καὶ μέσα στὸ θέατρο ἐκεῖνο ὅλοι οἱ θεατὲς εἶναι σὰν κείμενα. Ἐξω ἀπὸ ἐμένα δὲν εἶναι ἄλλος. Δὲν τὸ περιφρονῶ τὸ κοινὸ, ἀλλὰ ἱκανοποιῶ τὸν ἑαφτό μου. Γι' ἀφτό ποτές δὲ θὰ γράψω ὅ,τι θὰ θελήσει τὸ κοινὸν ἀφτό καὶ πού δὲ θὰ ταιριάζει μὲ τὴν ἀτομικὴ μου ἱκανοποίηση. Γι' ἀφτό δὲ θὰ δώσω καὶ νὰ παρασταθεῖ ποτές ἔργο μου.

Κι ἢ καλὴ σας θέληση, ἐνῶ προσπάθησε νὰ ὑπερικήσει τὴ γλωσσικὴ πρόληψη, ὅμως κουράστηκε φαίνεται πού καὶ πού. Λέτε πὼς γράφω γιὰ τὸ λαό. Ὅχι κύριε, δὲ γράφω σὲ τέτια γλώσσα γιὰ νὰ μὲ νιώσει ὁ λαός. Δὲν τὸ εἶπα ποτές μου. Γράφω σὲ τέτια γλώσσα γιὰτὶ τὸ ἀπαιτεῖ τὸ γούστο μου. Κι ἂν ἢ γλώσσα μου δὲν εἶναι καθόλου δημοτικὴ, ὅμως πρέπει πολὺ νὰ μελετήσει κανεὶς, ἅμα θελήσει νὰ τὴν πεῖ ἀκαλαιστήτη. Μέσα σὲ μιὰν ὁμοιομορφία δὲ θὰ πληγώσει τὸ μεγάλο καλαιστητικὸ γούστο ἢ λέξ' ἢ Γήλιος ἀλλὰ τὸ Ἴανός. Ἄπορῶ πὼς τόσες φορὲς ἐπαναλάβατε τίς φθογγολογικὲς ἀφτές ἀνάγκες, ἐνῶ φαίνεται πὼς ἐγράφηκαν ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς ῥυθμικῆς καὶ τῆς ἀποφυγῆς τῆς χασμωδίας, γιὰτὶ ποτές δὲν πιστέβω νὰ μὴν ἴδατε τὰ δη-

μοτικά τραγούδια και τὰ Κρητικά ποιήματα, πού είναι γιομάτα ἀπ' αὐτές τίς ἀνάγκες. Λέτε πολλές φορές τὸ σκοφισάσατε ἢ τὸ χακλωμένη. Ἄλῆθεια δὲν πιστέφατε πὼς εἶναι τυπογραφικὸ λάθος; ὦ! τί τραβάω μάφτῃ τῇ διατύπωση. Ἐκείνη ἡ Φάρσα τῆς Ζωῆς... δὲν εἶναι ἀράδα πού νὰ μὴν ἔχει καὶ λάθος. Τὴν τέχνη ἀφτῇ, νὰ διορθῶνω, δὲ θὰ τῇ μάθω ποτές μου :

Κέπειδῃ μιλάμε γιὰ γλώσσα, ἀφείστε με νὰ σᾶς πῶ κάτι σκε-
τικὸ: Ἄ μὲ ῥωτούσατε ποιὸ δρᾶμα μοῦ ἔκαμε τῇ μεγαλύτερη
ἐντύπωση, δὲ θὰ σκεφτόμουνα νὰ συγκρίνω καὶ νὰ σᾶς πῶ. Εἶναι
τοῦ Χάουπμαν «die Weber» οἱ «Ἀνυφαντάδες». Δὲ μὲ συνάρπασε
τόσο ἀπὸ καιρὸ τίποτες ἄλλο ὅσο ἀφτό. Ἡ βαθειὰ του παρατήρηση
εἶναι βαθύτερη καὶ ἀπὸ τοῦ Ζολᾶ καὶ ἀπὸ τοῦ Στρίντμπεργ καὶ ἀπὸ τοῦ
Ἴψεν καὶ μονάχα ὁ Ντοστογιέφσκις μοῦ ἐφάνηκε τόσο βαθύς. Ἐ, ἀφτό
λοιπὸν τὸ πολὺ μεγάλο καλλιτέχνημα δὲ φανταζόσαστε σὲ τί γλώσσα
εἶναι γραμμένο. Ἄρκει νὰ σᾶς πῶ πὼς ὅταν παίχτηκε στὸ Βερολίνο,
ἀνγκάστηκε ὁ Χάουτμαν νὰν τὸ μεταφράσει στὸ Βορειογερμανικὸ
πατουά, γιὰτὶ δὲν τὸ ἐνοιῶθαν οἱ Βερολινέζοι. Καὶ τῇ μετάφραση αὐτῇ
οἱ Σχέζωνες δὲν τὴν καταλαβαίνουν, θέλουν τὸ δικὸ τους τὸ γράψιμο.
Καὶ ξέρετε ἴσως γιὰτί; Γιὰτὶ δὲν ἔχουν τὴν καλὴ θέληση, ἐπειδὴ
τὸ Χάουπτμαν τότε νιώθουν οἱ «γραμματισμένοι» τῆς Γερμανίας, πού δὲν
ξέρουν ἴσως κανένα πατουά τῆς καὶ δὲν τολμοῦν νὰ ποῦν:— τί
γλώσσα γράφει ὁ Χάουτμαν; Οἱ μεταφραστάδες του προσπαθοῦν
νὰποδώσουν κομὰτι τῇ γλωσσικῇ κατασκευῇ τῶν ἔργων του καὶ ξέ-
ρετε τί κάνουν; Κόβουν γράμματα. Ἄ θέλετε, ρίξτε μιὰ ματιὰ στους
«Tissorands» μεταφρασμένους ἀπὸ τὸν Τορέλ καὶ στὴν Acsension
d' Hanelle Mittern» ἢ στὴν «Cloche engloutie» ἀπὸ τὸν
Ἐρόλδ καὶ θὰν τὸ ἰδεῖτε. Θέλετε πρόχειρη μετάφραση μιᾶς κουβέντας
ἀπὸ τῇ Βῆ πράξῃ τῶν «Weber»; Μόνον ἔτσι θὰ μπορούσε νὰπο-
δοθεῖ :

Ἄ ἴερο Μπωμέρι (μπαίνοντας μὲ κλάψες ἀπὸ θυμὸ). Ὅχι! . .
Ὅχι! . κορόϊδο! Τίποτες δὲν ἀξίζ'.! . . Νάισκ' τίποτες! Μιὰ βολὰ
πὸχ' κὰτ' νὰ φὰ' θὰν τὸ ξράσ'!. Δὲν τὸ θέλ' τὸ στομάχ'! δὲν τὸ
θέλ! . . (κάθεται κοντὰ στὴ φωτιὰ σ' ἓνα σκαμνὶ κλαίοντας).

Ἄ ἴγκερ (ἀνάφροντας ἀπὸ φανατισμὸ). Κ' εἶν' ἀθρῶπ' ἔ; . .
Ματοπνίχτ' π' δὲν κὰν' τίποτες! . . Π' μεις δλέβμε γιὰ δάφτ' οὔλο

τὸ χρόν'. . π' λέν, τακοῦς : ὁ καλὸς θεὸς τὸ θέλ' ἔτο' καὶ λέν κιόλας γιὰ τσ' ἀνυφαντές, λέν τεμπέλης. . δὲ βγάν, λέν δουλειά.. Ὁ Θεὸς νάν τς κάψ'.....

Κ' ἐγὼ νὰ ζῶ μέσα σὲ τέτια καλλιτεχνήματα, δὲ θέλω ἄλλο! ., ὦ! Δὲν ἀξίζω τίποτες, τίποτες δὲν κάνω ἐγώ.. ὦ ἡ ψηλὴ ἢ κορφὴ εἶναι καὶ γιὰ μένα ἀπάτητη, δταν ἀντικρούζω τέτια! . .

Ἐπιτρέψτετέ μου νὰ σὰς σφίξω τὸ χέρι καὶ νὰ σὰς εὐχαριστήσω πάλε.

Ὁ δικός σας
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΜΠΥΣΗΣ

Shelling Strasse 60/a

München

11-11-1898

Ἀγαπητέ μου,

Ἐλαβχ τὸ γράμμα σου καὶ σοῦ γράφω. Τὸ χριστούγενμα τοῦ Στρίντμπεργ «Ἡ κοντέσσα Τζούλια» θὰ τὸ θεωροῦσα φιλολογικὸ μου ἔργο νάν τὸ μεταφράζα. Σὲ βεβαιῶνω. Καὶ δὲν ξέρω ἂν θὰ τὸ κάμω ὡς τὸ τέλος. Τώρα ὅμως μοῦ εἶναι ἀδύνατο, ὅχι γιατί τὸ βιβλίον εἶναι κλεισμένο στὴ βιβλιοθήκη μου στὴν Ἀθήνα, ἀλλὰ γιατί ἐγὼ δὲν ἔχω τὴν κατάλληλη εὐκαιρία νὰ τὸ κάμω. Κρίνω καλὸν ὅμως νὰ σοῦ πῶ πὼς τὸ δράμα αὐτὸ ἔχει μόνον τὴ μεγάλη πνοὴ τῆς Τέχνης κ' ἐπομένως δὲ θὰ στέκεται σὲ κοινὸ σὰν τὸ δικό μας. Δὲν ξέρω καλὰ καλὰ ἂν καὶ στὴν Ἰριδα μπορεῖ νὰ σταθεῖ. Σίνα μέρος, στὸ τέλος κοντὰ, ἢ Τζούλια λείει τοῦ ὑπηρέτη της ποὺ τὴν πλάκωσε πιά, θυμωμένη κάπως γι' ἄλλους λόγους: «Ὅλοι οἱ ὑπηρέτες εἶναι τὸ ἴδιο!» Κεκεῖνος τῆς ἀπαντᾷ: μῆλο τὸ θράσος: «κ' οἱ πουτάνες εἶναι ὅλες ἴδιες!» Τὴ φράση αὐτὴ ξάφνου ἄμα τὴ βγάλει κανέναν, τὸ καταστρέφει. Ἐδῶ τὴ λένε στὸ θέατρο καὶ τὰ κορίτσια ἐκείνη τὴ στιγμή δὲν τὴ νιώθουν, τόσο τᾶχει ἀπορροφημένα ἢ Τέχνη. Μὰ στὴν Ἑλλάδα;

Ὅπως δὲποτε, τὴν ἀνοιξὴ ἐγὼ πιστέβω νάν τὸ μεταφράσω ἐεσὺ καταλαβαίνειεις ἂν μπορεῖ νὰ δημοσιευτεῖ στὴν Ἰριδα καὶ νὰ παιχτεῖ ἀπὸ τὴν Παρσκειουπούλου. Ὁ,τι ὅμως εἶναι ἀπαραίτητο ἀληθινὰ, εἶναι ἢ εἰσαγωγὴ καθὼς λές. Κἔτσι τὸ νεϊρέθουμαι ἀπὸ τὸ δραματάκι. Ἄμα τὸ ἰδῶ, σοῦ λέγω, σὲ βιβλικράκι, θὰν τὸ νομίσω δική μου φιλολογικὸ ἔργο.

Ἴριδα δὲν ἔλαθα καθόλου ἀκόμα. Φρόντισε, σὲ παρακαλῶ, νὰ λαβαίνω. Τὸ βιβλίον σου βγήκε; Θὰ μού τὸ στείλεις βέβαια.

Ἐγὼ σήμερον σοῦ στέλνω γιὰ τὴν «Ἴριδα» ἕνα θαυμάσιον ποιηματάκι τοῦ Λένκου.

Σὲ φιλῶ

Ioannis Kambysis

Υ. Γ. Ἀκόμα, ἕνα σοῦ εἶναι εὐκολο, στέλνε μου τίποτις ποιὸν νὰ ἐνδιαφέρει τὴ φιλολογικὴ μας κίνηση.

Ὁ ἴδιος

Κέρκυρα, 22 Μαρτίου 1904

Ἀξιότιμε Κύριε!

Σὰς εὐχαριστῶ γιὰ τὸ καλὸ Σας γράμμα.

Εἶναι καιρὸς τώρα ποῦ ὁ φίλος μου κ. Η Σταῦρος συχνὰ μού μιλεῖ γιὰ τὸ «Νουμάς» καὶ ὁ φίλος κ. Κεφαλληνὸς εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ μού στείλῃ καὶ κάμποσα φύλλα, γιὰ νὰ λάβω μιὰν ἰδέαν. Κι ὁ κ. Κ. Θεοτόκης κάποτες ποῦ τὸν ἀντάμωσα, μονάχα καλὰ εἶχε νὰ μού πεῖ γιὰ τὸ περιοδικὸ Σας.

Ἀπὸ τοὺς ἐπαίνους αὐτῶν τῶν Κυρίων, ποῦ εἶναι ἀρμονιώτεροί μου πολὺ, καὶ ἀπ' ὅσο μπορῶ νὰ κρίνω ὁ ἴδιος γιὰ ὅσα εἶδα, ἐσχημάτισα, ἀξιότιμε Κύριε, τὴ γνώμη πῶς ὁ «Νουμάς» μὲ τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὸ θάρρος, μὲ τὴ λεχτικὴ καὶ διαλεχτικὴ δύναμη, μὲ τὴ σωστὴ κρίση στὸ ζεδιάλεμα τῆς πρόχειρης ὕλης καὶ μὲ τὰλλα χαρίσματα τοῦ συντάκτη του, ἀκολουθεῖ περίφημα τὸ δρόμον ποῦ ἀνοίξε πρώτη ἡ «Ἐχνη» καὶ θὰ μᾶς πάη, πάντα προοδεύοντας, σιμώτερα πάντα στὸ θορίμβον τῆς Ἰδέας ποῦ ὄλοι μας ὀλόψυχα λαχταροῦμε· καὶ γιὰ τοῦτο ἀποκρῖδιξ Σας συγχαίρομαι.

Ὅσο γιὰ τὴ σπνεργασία μου ποῦ, κἀνοντάς μευ μεγάλη τιμὴ, μού ζητᾶτε τόσο εὐγενικά, παρακινημένος βέβαια ἀπὸ τὴν καλὴ σύσταση κάποιου ἀγαπητοῦ μου φίλου ἀπὸ ἐκεῖ, μὲ πολλή μου λύπη Σας ἀπαντῶ πῶς δὲ σκοπεύω ἀκόμα νὰ βγῶ στὴ δημοσιότητα μὲ τὸνομά μου καὶ πῶς, μὲ τὴν πρόοδο ποῦ ἔγινε καὶ στὴ γλώσσα καὶ στὴν τέχνη, οὔτε μὲ δίχως ὄνομα μπορῶ νὰ βγάλω τὰ φτωγὰ μου συνθέματα, ποῦ ἀκόμα μού μένουν ἀπὸ ἄλλην προγενέστερη ἐποχὴ. Σας βεβαιῶνῶ ἕμω

πώς ἂν, ἀπὸ τώρα κ' ἐμπρός, κανένα ἀπὸ τὰ γράψιματά μου δὲ μοῦ φανῆ τέλεια ἀνάξιο νὰ τυπωθῆ, θὰ σὰς τὸ στείλω καὶ θὰ τῶχω τότε γιὰ κτύχημά μου ἂν μὲ τῆ δική μου συμφωνήση τότες καὶ ἡ δική σας γνώμη.

Βλέπετε πὼς τὸ καλὸ σας γράμμα ἐστάθηκε γιὰ μένα μία σημαντική ἐμφύχωση. Γιὰ τοῦτο σὰς γνωρίζω καὶ διπλῆ χάρη καὶ μετὰ χάρας σὰς τομολογῶ, ἀξιότιμε Κύριε, παρακαλῶντας σας νὰ δεχθῆτε τὰ προσκυνήματά μου.

Α. ΜΑΒΙΛΗΣ

Γ. Γ. Ἐσιώκλειστα σὰς στέλνω τὴ συνδρομή μου γιὰ τὸ Νουμά.

Χάρκοβο σίς 3 τ' Ἀπρίλη 1908

Φίλε Κύριε Ταγκόπουλε !

Σὲ περικαλῶ πολὺ νὰ μὲ συμπαθᾷς πού τόσον καιρὸ δὲ σοῦγραψα δυὸ λόγια· εἶχα βλέπεις τόση δουλιὰ, πού δὲν πρόφτανα νὰ σηκῶσω κεφάλι.

Καὶ πρῶτα πρῶτα ἐφκαριστῶ πολὺ γιὰ τίς « Ἀλυσίδες » σου ποῦχες τὴν καλοσύνη νὰ μοῦ στείλεις· τίς προάλλες μὲ δυὸ καλὰ σου λογάκια.

Ἄδερφέ μου, τί θὲς νὰ σοῦ πῶ γιὰ τὸ ἔργο σου πού ἀθρῶποι σὰν τὸν Ἀργύρη Ἐφταλιώτη καὶ τὸν Πέτρο Βασιλικὸ τοῦ κάνατε τέτια παινέματα ; Ἀλήθεια ἐσὺ ἔκανες δική σου σκολή στὸ Ρωμέϊκο θέατρο, κατὰ ποῦ λέει ὁ Μεγάλος μας Παλαμᾶς.

Μεγάλῃ ἐντύπωση μοῦ κάνανε κ' οἱ « Ζωντανοὶ καὶ πεθαμένοι » σου, ἔμω; ἡ ἀλήθεια εἶναι πὼς μὲ τίς « Ἀλυσίδες » σου κοντοζυγώνεις πιότερο στὴν τελειότητα τοῦ κοινωνικοῦ διδαχτικοῦ ἢ καὶ πολεμικοῦ, ἄς τὸ ποῦμε, δραμάτου σου, ἀφοῦ, ἀντάμα μὲ τὴν ιδέα, πού φαρδιά καὶ τρανὰ ξετυλίγεται, τὸ τεχνικὸ μέρος εἶναι τόσο τελειοποιημένο, πού ποτὲς ἢ ἀπάνου κάτου ποτὲς δὲ σὲ κουράζει, γιὰτι ὅλα τὰ πρόσωπα εἶναι ζωντανὰ ὀλοζώντανα, ὅ,τι κι' ἂν λέν οἱ καλοθελητάδες σου τῆς Ἀθήνας. Ἄστους ἔμω; κι' ἄς οὐρλιάζουν, στέκεσαι πολὺ ἀψηλὰ γιὰ νὰ σὲ βροῦν οἱ λάσπες τους· πάλι πίσω γυρίζουν καὶ τοὺς λερώνουν τὰ δικά τους τὰ μοῦτρα.

Ἐγὼ, ἂν θέλει ὁ Θεός, κατὰ τίς μέσες ἢ τίς τελεφατεῖς τοῦ Μάη μῆνα βρισκόμεκι στὴν Ἀθήνα, ὅπου λογαριάζω νὰ δώσω ἓνα κονταέρτο

δλο από δικές μου σύνθεσες, ελπίζω να σε βρω εκεί και να γνωριστούμε και προσωπικά. Καθώς θα φαντάζεσαι, τὰ προγράμματα θέ να νάναι στη δημοτική· έννοείται πού τὸ κοντσέρτο μου ἀπὸ σκοπὸ δέν ἔχει τὴν πενταρολογία και για δάφτο μούναι ἀδιάφορο ἂν θάρθει ἢ δὲ θάρθει κόσμος· φτάνει μόνο να βρίσκονται στην Ἀθήνα πρῶτα πρῶτα ὁ Μεγάλος μας Παλαμᾶς, ὁ Μαλακάσης (πούβαλα σε μουσική τραγούδια τους) ἐλόγου σου και κᾶν δυὸ ἄλλοι φίλοι.

Ἔχω μάλιστα να σου γυρέψω και μιὰ χάρη : δηλ. ἂν δὲ σοῦ εἶναι δύσκολο και ξέρεις κᾶν καλὸ τραγουδιστὴ και κκιὰ καλὴ τραγουδίστρα να τοὺς παρακαλοῦσες να τραγουδίσουνε τὰ τραγούδια μου· να συνεννοηθῆς τότες και με τὴν κουνιάδα μου τὴ Τζούλια πού τῆς γράφω και κείνης· ἴσως ἢ Φωκᾶ.

Ἄν χρειάζεται και να τοὺς πληρώσουμε τοὺς ἀνθρώπους, δέν πειράζει, φτάνει μόνο να ξέρουνε πὼς τὰ προγράμματα κ' οἱ ἀγγελίες θέ να νάναι σε καθάρια δημοτικὴ, για τὰ μὴν ἔχουμε ἔπειτα τίποτις φασαρίες και μᾶς ἀφήσουνε στὰ κρύα τοῦ λουτροῦ.

Ἐπειτα ἔχω στείλει και στὴν κουνιάδα μου τὴ Τζούλια τὴν «Ἐλιά» τοῦ Μεγάλου μας Παλαμᾶ για γυναίκιο χορὸ κι ὀρχήστρα (τῆς ὀρχήστρας τὸ μέρος ὅμως βολεμένο για πιάνο) και θέ ἐπιθυμοῦσα πολὺ ἂν ἦτανε δυνατὸ να τὴν ἐγτελέσουμε. Ἰπάρχει στὴν Ἀθήνα κᾶνας γυναικεῖος χορὸς τῆς ἀνθρωπικῆς ;

Ἔχω σκοπὸ να ἐγτελέσουμε τὰ ἀκόλουθα κομμάτια μου :

- 1) Πρωτοθάρεμα και διπλόφουγγα (σε ἑπτὰ φωνές) για δύο πιάνα.
- 2) Τρεῖς Μπαλλάντες για πιάνο.
- 3) Ρωμέικη σουίτα, για μεγάλη ὀρχήστρα (βολεμένη για δύο πιάνα) (Στὸ Μεγάλο Δάσκαλο τῆς Ρωμιουσύνης Γιάννη Ψυχᾶρη).
- 4) Νυχτερινό, Πατινάδα, σὰ Μενουέττο για πιάνο και στὸ ἀναμεταξὺ ἀπὸ τὰ ἐξῆς τραγούδια μου :

Κ. Παλαμᾶ. Ἡ Λάμια (ἀπὸ τοὺς Ἰαμβοὺς κι Ἀνάπαιστους) Μ. Μαλακάση, Ὁ πύργος τῆς Ἀθώρητης, Τραγουδάκι, στὴν Ἀνέμη κερφωμένα.

Α. Πάλλη, Ἀφροδίτη, Μολιβιάτισσα, Ρουμελιώτισσα.

Μ. Καλομοίρη, οἱ Διαλαλητάδες, Πατινάδα.

Και τὴν Ἐλιά τοῦ Κ. Παλαμᾶ πού σοῦ γράφω παραπάνω.

Μεθάβριο στέρνω ἔλα μου τὰ τραγούδια στὴν κουνιάδα μου τῆ.

Τζούλις, ὥστε ὅποιος θέλει νὰ τὰ τραγουδήσῃ, θάχει καιρὸ νὰ τὰ κυττάξῃ. Μεθάβριο θὰ σοῦ στείλω κι ἀπόνα γράμμα στὸν Κ. Παλαμᾶ καὶ τὸ Μ. Μαλακάση (γιατὶ δὲ ξέρω τὰ πανωγράμματά τους) γυρεβγοντάς τους τὴν ἄδεια νὰ ἐκτελέσω τὰ τραγούδια τους.

Μέσα στὸ γράμμα μου ἀφτὸ θὰ βρῆς ἓνα τσέκ στὴν τράπεζα Ἀθηνῶν ἀπὸ τριάντα (ἀρ. 30) φράγκα χρυσά.

Ἀπὸ δάφτα, τρία φράγκα εἶναι γιὰ ἓνα Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου πού μου εἶχες στείλει περισσὸ τὸ καλοκαίρι, δυὸ φράγκα σοῦ στέρνω νὰ μοῦ στείλῃς συνημένο τὸ «Θάνατο παλληκαριοῦ» τοῦ Κ. Παλαμᾶ καὶ τὰποδέλοιπα εἰκοσιπέντε εἶναι γιὰ τὴ συντρομῆ μου τοῦ 1908· δὲν πιστέω νὰ σοῦ κατοφανῆ πού σοῦ τὰ στέρνω ἔτσι ἀδερφικά· βρίσκω πῶς ὁ καθέννας μας πρέπει νὰ βοηθᾶ τὴν Ἰδέα κατὰ τὴν δύναμή του, κατὰ πού λείει κι ὁ Δάσκαλός μας, ὥστε δέξου τε γιὰ δεῖγμα τῆς μεγάλης μου ἐχτίμησης κι ἀγάπης πού ἔχω στὸ μοναδικό σου «Νουμάς».

Σ' αὐτὰ ἀπάνου σέ φιλοῦ

ἀδερφικά,

Αἰκός σου πάντα

ΜΑΝΟΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

28 Ἀπριλι 1908.

Φίλε Ταγκόπουλε,

Μὲ πολὺ ἐνδιαφέρον διάβασα τὰ λόγια πού τόσο ἀπλά κ' ἔμορφα εἶπατε στὴν Ἑλληνικὴ ἐργατικὴ Ἐνωσὴ στὴν Πάτρα. Πολὺ καλὰ τοὺς τὰ εἶπατε. Ἡ θεωρία τῆς ἀλληλεγγύης εἶναι πολὺ σωστὴ καὶ καλὰ ἐξηγημένη. Ἐλπίζω νὰ ἐξακολουθήσετε, ὅταν μπορέσετε, τὰ ταξιδιά σας στὴν Ἑλλάδα, γιὰ ν' ἀκούσουν καὶ οἱ Ἑλλαδικοὶ λόγια εὐλικρινὰ καὶ χωρὶς ὀπισθοβουλίας.

Σὰς ἔστειλα σήμερο συστημένο ἓνα ἄρθρο σ' ἀπάντησιν τοῦ ἄρθρου τοῦ Σκληροῦ ὅπου μὲ χτυπᾷ κάπως χοντρά. Ἀλλὰ δὲν πειράζει. Μ' ἀρέσει νὰ πολεμοῦν οἱ ἰδέες ἐλεύτερα στὸ Νουμά. Τὰ πρόσωπα δὲ σημαίνουν τίποτα. Ἐλπίζω πῶς θὰ σὰς ἀρέσει ἡ ἀπάντησή μου. Τὴ βάζετε, ἂν θέλετε, στὸ φύλλο σας, ὅσο μπορεῖτε πιὸ ἔγκαιρα γιὰ νὰ μὴν ἐρῆη παράκαιρη. Καλὸ εἶναι νὰ βλέπουν ὅσοι διαβάζουσι τὸ φύλλο σας τίς ἰδέες ὁλοῦν. Ὡς Ἕλληνας μ' ἀρέσει νὰ βλέπω ὅλων τῶν πρώτων τῆς φυλῆς τίς ἰδέες. Αὐτὰς θὰ διευθύνουν, θὰ διαφρεντέψουν τὴν κίνησιν τὴν κοινωνικὴν, τὴν κοινωνικὴν ἐπανόρθωσιν πού λυμνίνεται τῶρα.

Λυπούμαι πού δέν μπορώ πιό συχνά νά γράρω, μὰ ἔχω πολλή κκι πτωπηλή δουλειά.

Όλες τίς τάξεις τῆς φυλῆς μου, κκι ὅλους τοὺς πρίγκηπες τῶν ιδεῶν τῆς φυλῆς μου, τοὺς ἀγαπῶ σὰ νά ἦτανε παιδιὰ δικα μου. Κκι τὸ Σκληρὸ τότε συμπαθῶ γιὰ τὴν εὐλικρίνειά του ἄν κκι εἶναι λιγάκι ἀπορορημένος ἀπὸ τὴ μονομέρεια τῶν σοσιαλιστικῶν ιδανικῶν.

Οἱ ιδέες του εἶναι φωτισμένες μόνο ἀπὸ μιὰ μεριά. Ἐλπίζω νά εἶναι ἀρκετὰ ἐξυπνος, γιὰ νά βλέπει ὅλες τίς ἴψεις τῶν πραγμάτων. Εἶναι νέος κκι μὲ τὸν καιρὸ θὰ δῆ ὅλα τὰ φῶτα πού φωτίζουν τὰ πράγματα.

Μὲ πολλή ἐχτίμηση κκι ἀγάπη

I ΔΡΑΓΟΥΜΗΣ

Υ. Γ. Προσέξτε, παρακαλῶ, νά μὴ γίνον λάθη στὸ τίποτα

Jena 1114 IV 08

Sophienstr 25 II.

Ἀγαπητὲ κ. Ταγκόπουλε,

Πιστεύω ὁ ἀγαπητὸς Χατζόπουλος νά σᾶς ἔστειλε ἀπ' τὸ Μόναχο ἓνα ἄρθρο μου : οἱ Σοσιαλιστᾶδες στοὺς κατσιανακλίστες. (1) ἴδιος μοῦ γράφει, ὅτι γιὰ νά τυπωθῆ τὸ ἄρθρο μου ὀλίκερο, πρέπει νά πληρώσω 40 δρ. Αὐτὸ θὰ τόκαμνα, βέβαια, μ' εὐχάριστησι, ἄν εἶχα περριτὰ χρήματα. Τί ὅμως ζυγίζει τὸ ἰσχνὸ βελάντιο ἐνὸς σπουδαστοῦ, τὸ ξέρετε, πιστεύω, κκιλά. Μένει λοιπόν : ἢ νά δημοσιεύσετε τὸ ἄρθρο σὲ δύο δόσεις, ἢ νά μοῦ χρεώσετε τις 40 δρ στὸν τρεχούμενὸ μας λογαριασμὸ τῶν βιβλίων μου, πού βρίσκονται κοντὰ σας γιὰ πούλημα. Ὅπως σᾶς εἶναι καταλλήλοτερο, ἔτσι κκι κάνετε. Ἐγὼ, βέβαια, θὰ προτιμῶσα νάδλεπα τὸ ἄρθρο μου τυπωμένὸ ὀλίκερο, γιὰτὶ ἔτσι μόνο μπορεῖ νά κἀνῃ πλήρη ἐντύπωση στὸν ἀναγνώστη. Ἄν βρῆτε τρόπο νά τὸ τυπώσετε ὀλίκερο κκι ὅσο τὸ δυνατὸν γληγορότερα, θὰ μὲ ὑποχρεώσετε πολύ. Ἐκεῖ πού μιῶ σαυτὸ γιὰ τὸν κ. Ἐμμονα, εἶχα παρακαλέσει τὸν ἀγαπητὸ Χατζόπουλο νά βάλῃ μιὰ ὑποσημείωση. Δέν ξέρω ἄν τὸ ἔχει κάνει. Ἐὰν ναί—τότε, παρακαλῶ, ἀφαιρέστε τὴν ὀλωσδιόλου, γιὰτὶ ἄλλαξα γνώμη κκι θέλω τώρα νά ἀπαντήσω κατ' ἐθεῖαν στὰ ἄρθρα του, ἐπομένως ἢ ὑποσημείωση χάνει κάθε λόγο ὑπάρξιος.

Ἐν γένει γιὰ τὸν κ. Ἑρμονα στὸ ἄρθρο μου ἐπιθυμῶ νὰ μείνουν μόνο τὰ ἀκόλουθα : ἀπάνω στὸ κείμενο (στὸ ἴδιο μέρος) : «Τὰ διάφορα σχέδια τοῦ κ. Ἑρμονα εἶναι τόσο οὐτοπιστικά, ὥστε, μ' ὄλη τὴν καλὴ θέληση εἶν' ἀδύνατο νὰ τὰ πάρει κανεὶς στὰ σοβαρά * ». Ἐδῶ στὴν λέξι «σοβαρά» βάλετε ἀστερίσκο καὶ κάτω μικρὴ ὑποσημείωση : «Γι' αὐτὰ, ὅπως καὶ γιὰ τὸ τελευταῖο τοῦ ἄρθρου «Πραγματισμός» θὰ προσπαθῆσω μὲ πρώτη εὐκαιρία νὰ μιλήσω περισσότερα ἀλλοῦ τώρα μοῦ λείπει ὁ γῶρος». Αὐτὰ μόνο, παρακαλῶ, ἐπὶ τοῦ παρόντος γιὰ τὸν κ. Ἑρμονα, τὸν ultra-οὐτοπιστὴν αὐτόν. Προσκαλεῖ τοὺς δημοτικιστὰς νὰ πολιτευθοῦν ! Ἀλλὰ μὲ τέτοιες φεουδαλικὲς οὐτοπίες, λαοκαταστρεπτικὰ ἐνστικτα, ἀλλὰ σάλλα διάφορα μορμολύκεια περὶ αἵματος κτλ. πῶς θὰ παρουσιασθῇ στὸν λαὸν νὰ τοῦ ζητήσῃ τὴν ψῆφο του; Ἀκατανόητα γιὰ μένα πράγματα. Δὲν βλέπω ἓνα πραχτικὸ κεφάλι μὲς στοὺς δημοτικιστὰς. Οἱ οὐτοπίες τους, ἡ σχολαστικὸς βυζαντινισμὸς, ἡ περιφρόνησι στὸ λαό, ἡ φεουδαλικὴ ἀπολυταρχία τους ὑπερβαίνουν, μὰ τὴν ἀλήθεια, καὶ τῶν καθαρουσιάνων ! Γιὰ τοῦτο 20 χρόνια τώρα καρκινωδοταῦνε ἐνῶ, ἂν ἀγαποῦν τὸν λαὸ καὶ θάδιζαν σύμφωνα μὲ τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος, θάκαμαν θαύματα σαυτό τὸ διάστημα. Τὸ μόνο θετικὸ κεφάλι ἀπὸ ὅλους των (ἐννοῶ μόνον τοὺς γράφοντας στὸν Νουμά ὄχι σοσιαλιστάδες) μοῦ φαίνεσθε : Σαῖς — καὶ τῶχω πεῖ πρὸ πολλοῦ τοῦ ἀγαπητοῦ Κώστα. — Εἴσθε ὁ μόνος ποῦ καταλαμβάνετε τοὺς νόμους τῆς ἐξελέξεως, τὸ πνεῦμα τοῦ αἰῶνος μας καὶ τὴ ψυχολογία τοῦ λαοῦ μας. Οἱ ἄλλοι εἶναι οὐτοπιστὰς, καὶ ἂν δὲν ἀλλάξουν ιδέες καὶ ταχτική, θὰ νευραγήσουν ἀφεύκτως στὸ πολιτικὸ τους στάδιο. Αὐτὴ εἶναι ἡ βαθεῖά μου πεποίθησις. Ἦθελα νὰ ξέρω, σαυτὴ τὴ πολεμικὴ σοσιαλιστῶν καὶ νικσιοναλιστῶν σὲ πῶς μέρος κλίνει, ποιοὺς εἶσθε λογικώτερος, πειστικώτερος τὸ μεγαλειότερο μέρος τῶν σιωπῶντων δημοτικιστῶν. Πῶς κρίνουν τὴ νέα κοινωνικὴ κίνησι στὸ Νουμά καὶ τί στάσι παίρνουν ἀπέναντί της οἱ μεγάλοι δάσκαλοι ; Τί σημαίνει ὁ ἔλεγχος αὐτοῦ τοῦ Νουμά ; Ἐχει καμμιά πραγματικὴ θάσι ; Εἶναι ἀλήθεια πῶς πολλοὶ δημοτικιστὰς ἄρχισαν νὰ νοιώθουν βαθεῖα τὴν ἀνεδαφικὴ οὐτοπία τους, πῶς ἔχασαν τὴν πίστη τους στοὺς διδασκάλους τους καὶ πῶς μερικοὶ ἐτοιμάζονται γιὰ εὐρύτερη κοινωνικὴ δράσι ; Εὐχομαι νὰ τὸ κάνουν μιὰ ὥρα ἀρχήτερα, γιὰτὶ ἔτσι μόνον θὰ συμφιλιωθοῦν μὲ τὸν λαὸ καὶ 20 χρόνων εὐγενεῖς κύποι δὲ θὰ χαθοῦν στὸν ἄερα, μὰ θὰ εὐ-

ρον τῆ φυσική τους συνέχεια. Σὰς εὐχαριστῶ πολὺ γιὰ τίς «Ἀλυσίδες», πού εἶχατε τὴν καλωσύνη καὶ εὐγένεια νὰ μοῦ στείλετε. Τίς ξαναδιάβασα μὲ μεγάλη μου εὐχαρίστησι. Ἄν καὶ δὲν θεωρῶ τὸν ἑαυτό μου κατάλληλο κριτὴ σὲ τέτοια ζητήματα, ὡς τόσο θὰ σὰς πῶ εἰλικρινῶς τὴ γνώμη μου καὶ τὴν ἐντύπωσι πού ἀπεκόμισα ἀπ' τὸ ἔργο σας. Κατ' ἐμὲ αὐτὸ ἔχει μερικὰ πρακτικὰ τρωτὰ μέρη, πού θὰ τὸ ἐμποδίσουν ἴσως νὰ σταθῇ πολὺ καιρὸ στὴν σκηνή, ἐξ ἄλλου ὅμως ἡ θεωρητικὴ του ἀξία εἶναι τόσο μεγάλη, ὥστε νὰ τοῦ ἐξασφαλίσῃ ὠριμένα τιμητικὴ θέσι: στὴν ἱστορία τῆς ἐξελίξεως τοῦ θεάτρου μας. Σεῖς δείξατε μαυτὸ δριμυτικὰ πλέον τὸν σωσιῶ δρόμο, πού πρέπει νὰ πάρῃ τὸ θεατρὸ μας, ἂν θέλει νὰ ζωντανέψῃ καὶ ἀναγεννηθῇ. Ὅλοι οἱ ἄλλοι, θέλοντας καὶ μὴ, θὰ ἀναγκαστοῦν στὸ τέλος νὰ πάρουν τὸν δρόμο πού χαραχάτε σεῖς μὲ τολμηρὸ χέρι.

Μποροῦν τώρα νὰ σὰς ὑβρίτουν, μὴ νὰ εἴσθε βέβαιοι: ὅτι τὸ ἐνστιγμῶ θὰ τοῦς ὑποδείξῃ νὰ ἀκολουθήσουν τὸ παραδειγμ σας, γιὰτι εἶνε ὁ μόνος σωστὸς δρόμος. Γι' αὐτὸ τὸ ἔργο σας ἔχει μεγάλη θεωρητικὴ καὶ παιδαγωγικὴ σημασία, ἀνοίγοντας νέους ὀρίζοντας καὶ σημειόνοντας ἔτσι σπουδαῖο σταθμὸ στὴν ἱστορία τοῦ θεάτρου μας.

Τὸ μέλλον θὰ ἀποδείξῃ καλύτερα τὴν ἀξία του. Ὅλ' αὐτὰ δὲν τοῦ ἐμποδίζουν ὅμως νὰ ἔχῃ κατ' ἐμὲ καὶ τρωτὰ μέρη. Γνωρίζω μιὰ ἑλληνίδα, ἄρκετὰ ἀνεπτυγμένη καὶ χειραφετημένη πού ἔζησε πολὺ σὲ εὐρωπαϊκὴ ἀτμόσφαιρα. Μὲ μεγάλο ἐνδιαφέρον καὶ συγκίνησι διάβασε αὐτὴ τίς ἀλυσίδες σας, βλέποντας σὲ πολλὰ μέρη (διάλογοι λ. χ. τῆς Στρατιδαινας μὲ τὴν κόρη τῆς) ἀντίκλο τῆς δικτῆς τῆς ζωῆς! ἡ σταθερότητα ὅμως τῆς Ἀστρούλας καὶ τὸ ἀκαμπτὸ τῆς πρὸ τῆς ἀπολύτου ἀληθείας, γιὰ μιὰ βωμοποῦλα τουλάχιστον τῆς ἐποχῆς μας, τῆς φάνηκεν προβληματικὰ, ἡ ἴδια φρονεῖ πὼς οἱ καλύτερες ἑλληνίδες τῆς σήμερον εἶνε τόσο ἀδύνατοι ὅμοιες, ὅσο καὶ οἱ ἄνδρες Στρωτοὶ. Αὐτὸ καὶ γὼ τὸ βρίσκω φυσικὸ, ἐξ ἀπόψεως ἐξελίξεως: Γιὰτὶ τάχα οἱ γυναῖκες μας νὰ ἔχουν ἀναπτυχθεῖ περισσότερο στίς ἀφηρημένες ἰδέες καὶ στὰ ζητήματα συνειδήσεως ἀπὸ μας τοὺς ἄνδρες; Οἱ λίγοι καλοὶ ῥωμοὶ—ἄνδρες καὶ γυναῖκες—ἔχουν φθάσει κατ' ἐμὲ μόνον στὴν κατανόησι τῆς ἀθλίας τους ὑπιστάσεως καὶ τὸ πολὺ ἔχουν τὴν εὐγενῆ καὶ εἰλικρινῆ ἐπιθυμία νὰ διορθωθοῦν, τοῦς λείπει ὅμως ὁ χαρακτήρας, ἡ δύναμι νὰ παλέψουν ἐν τῷ τέλει μὲ τίς προλήψεις καὶ τίς δυνατεῖς

συνθήκες του περιβάλλοντος, που διχρκῶς ζῆτει νὰ τοὺς καταστρέψῃ. Τὸ πόσο τὸ ἀιομικὸ συμφέρο ὑπερισχύει σχεδὸν πάντοτε τῶν ἰδεωδῶν σὲνα ῥωμιά, μᾶς τὸ δεικνύει καλᾶ τὸ παράδειγμα τοῦ Στρωτοῦ· ἄν. παρόμοια ἀδυναμία σὰν τοῦ Στρωτοῦ, ἐδείκνυε στὸ τέλος καὶ ἡ Ἀστρούλα καὶ ἐκάμπτετο, τὸ ἔργο κατ' ἐμὲ θὰ συγκινοῦσε περισσότερο, γιατί θὰ ἐφάνετο φυσικώτερο. Μιὰ σκηνή, ὅπου νὰ ζωγραφίζεται ἡ τραγικὴ πάλη τῆς κόρης, πού νοιώθει μὲν τὴν ψευτιά, δὲν ἔχει ὅμως τὴ δύναμη νὰ τῆς ἀντιταθῇ καὶ ἀφίνει νὰ αὐταπατηθῇ ἀπὸ τὰ πρακτικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Στρωτοῦ, μιὰ τέτοια σκηνὴ θὰ συγκινοῦσε πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὴ στεγνὴ ῥητορεία τῆς Ἀστρούλας περὶ ἀπολύτου ἀληθείας. Ἔτσι θὰ κέρδιζε τὸ δῶμα σὲ φυσικότητα, θὰ ἐστέκετο καλύτερα στὴ σκηνή, χωρὶς νὰ χάσῃ τὴ μεγάλη του παιδαγωγικὴ σημασία πού ἔχει τώρα. Γιατί τί παιδαγωγικότερο νὰ βλέπῃ κανεὶς τὴ ἔλεεινὴ πραγματικότητα, τὸν ἴδιο ἐκατό του ἐπὶ τῆς σκηνῆς, χωρὶς καμιά ῥητορεία ἐκ μέρους τοῦ συγγραφέως, ἀφίνοντας εἰς τὸν ἀκροατὴν νὰ βγάλῃ μόνος του τὰ ἠθικὰ του συμπεράσματα. Τέτοια ἔργα πού δὲν βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὰ σύνορα τῆς πραγματικότητος κατ' ἐμὲ συγκινοῦν πολὺ βαθύτερα, πρᾶ οἱ διαφορὲς ἐξάρσεις ἐξιδανικευμένων ἡρώων, πού δὲν ὑπάρχουν ἴσως ἀκόμη στὴ ζωή. Ὅχι τὸ πῶς πρέπει νὰ εἶναι, ἀλλὰ τὸ πῶς εἶνε ἔχει νὰ μᾶς πεῖ ὁ συγγραφεὺς, ἀφίνοντας στὸ ἀκροατήριον νὰ καταλάβῃ μόνον του τὸ τί τοῦ λείπει. Ἔτσι βγαίνει τὸ ἔργο εἰλικρινέστερο, φυσικώτερο, συγκινεὶ περισσότερο, στέκει καλύτερα στὴ σκηνή, ἐπομένως εἶνε καὶ παιδαγωγικότερο Ἀπ' τὴ ἀποψὶ αὐτὴ θεωρῶ τὸν χαρακτηριστὴρ τῆς Ἀστρούλας ὀλίγον ἐξιδανικευμένο, πρᾶγμα πού ἀφαιρεῖ φυσικότητα ἀπὸ τὸ ὅλο ἔργο καὶ ἐλαττώνει τὴν ἰκανότητα του νὰ σταθῇ στὴ σκηνή καὶ νὰ συγκινήσῃ. Τὰ ἄλλα τυχὸν δευτερεύοντα ἐλαττώματα τοῦ ἔργου—συγγραφικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς μορφῆς—δὲν παίζουν τόσο σπουδαῖο ρόλο κατ' ἐμὲ, ὅσο τὸ τρωτὸ σημεῖο τῆς Ἀστρούλας. Ὅλα ὅμως αὐτὰ, ἐπαναλαμβάνω, ἐλαττώνουν μόνον τὴν «πρακτικὴν» σημασία τοῦ ἔργου, κάμνοντάς το τὸ πολὺ ἀνίκανον νὰ σταθῇ ἐπὶ τοῦ παρόντος στὴ σκηνή γιὰ πολὺν καιρὸ. Ἡ θεωρητικὴ του ὅμως ἀξία μένει πάντοτε μεγάλη. Μένει μόνον νὰ σὰς εὐχηθῶ ὅπως εἰς τὸ μέλλον μᾶς δώσετε ἄλλο ἔργο, πού νὰ συνενώνει τὰ θεωρητικὰ μὲ τὰ πρακτικὰ προτερήματα, στερεώνοντας ἔτσι τὴν θέσι σας, ὡς τοῦ κατ' ἐξοχὴν κοινωνικοῦ μας δραματογράφου. Αὐτὰ τὰ λίγα ἐθεώρησα καθήκον μου νὰ σὰς πῶ, ὡς

άπλη άτομική μου γνώμη, χωρίς την παραμικρή αξίωσι για θεατρική κριτική. Ἐκφράζων καὶ πάλιν τὰ συγγραφετήρια καὶ τὴ εὐχρηστικὰ μου, μένω δικός σας.

Γ. ΣΚΑΗΡΟΣ

Η ΩΡΗ ΤΗΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ

Στὰ ψηλά τὰ καταράγια
καὶ στὸν κάμπο τὸν πλατύ,
μὲς στ' ἀγκαθία, μὲς στὰ βράγια,
τὴ φτωχὴ χαρὰ σου πὲς τῆ,
μὲ τὸ χιόνι, μὲ τὴ ζέση
καὶ μὲ τὴ βροχή. . .

Τῆς ζωῆς σκυφτὸς ἐργάτης,
τὸ γερό σου χέρι πλάθει
τὴν αἰώνια τῆς μορφῆ·
ὄνειρά σου, τὰ ὄνειρά τῆς,
καὶ τὸ μαῦρο τῆς ἀγκάθι
μόνη σου χαρὰ κρυφὴ !

Ὁρθρινὴ ἀνερχεῖ καμπάνα
μὲ πρωτάκουστη λαλιά,
τὸ παιδί τῆς σφίγγει ἢ μάννα
στὴ θερμὴ τῆς ἀγκαλιά·
τάχα κάλεσμα πολέμου,
τάχα εἰρηνικὴ χαρὰ
φτάνει ἐκεῖθε μὲ τοῦ ἀνέμου
τὰ γοργόσειστα φτερά ;

Τὸ σφυρὶ ὑψωμένο στέκει,
στέκει ἀνάερο, δὲ χτυπᾷ
τὸ βαρὺ του ἀστροπελέκι
νέα συντρίμια δὲ σκορπᾷ.
Κι ἀπὸ γύραθε ἀνεβαίνει
κάποια ὑπέροσμη φωνή,

σάν απ' τ'άψυχα βγαλμένη
κι απ' τή γῆ τή σκοτεινή. . .
καί ξυπνάει μές στὸν ἀγέρα,
ποῦ ἐβουβάθηκε μὲ μιᾶς,
τοὺς ἀντίλαλους ὡς πέρα
τῆς θλιμμένης ἐρημιᾶς :

«Κόσμος ρήχνει, κόσμος πλάθει
τὸ βαρὺ σας τὸ σφυρί·
τῆς ζωῆς σας τ' ἄγρια πάθη
νὰ συντρίψει δὲν μπορεῖ !

Τιναχτῆτε ἀπὸ τὸν ὕπνο
κι απ' τὸ μαῦρο του βραχνᾶ,
μυστικὸ προσμένει δεῖπνο
μὲς στὰ σύθαμπα τὰχνά.

Μὲ τὰ χέρια πληγωμένα,
μὲ φλογόθερμη πνοή,
θὲ νὰ πλάσετε ἀπὸ μένα
μιὰ δικιά σας νέα ζωή ! »

Στὰ ψηλά τὰ καιαρράχια
καὶ στὸν κάμπο τὸν πλατύ,
μὲς στ' ἀγκάθια, μὲς στὰ βράχια,
τῆ φτωχῆ χαρὰ σου πὲς τη,
μὲ τὸ χιόνι, μὲ τὴ ζέστη
καὶ μὲ τὴ βροχή. . .

(Δρέσδη 1923).

ΤΟΥ ΠΑΛΙΟΥ ΚΑΙΡΟΥ

Τ' ΟΝΕΙΡΟ

Στὸ τάσι βάλε σκιάβα, διαλεχτὸ φαγί.
 Στὸν ἤσκιον ὁ καλὸς μου γλυκοπλάγιασε.
 Νὰ λαγοκνηγήση βγήκε τὴν αὐγὴ . . .
 Τράβα τὸ μονοπάτι μὲς στὸ σῦδεντρο.
 Μικρὸ πουλι ἀπὸ πάνω τονὲ κελαδεῖ
 Μοῦλε καὶ στ' ὄνειρό του, πάλε θὰ μὲ δῆ.

Παίρνει τὸ μονοπάτι, δέρνει τὸ βουνό.
 Καμαρωτὴ πατᾶ σὰν πετροπέδικα.
 Βάνει στὸ πρόσωπό της τὸν αὐγερινό,
 σὰ δυὸ της μαῦρα μάτια τὸν ἀστρόφεγγο,
 φιερὰ τὰ πόδια κάνει, σαῖτα τὸ κορμί,
 τὸν βρίσκει ποὺ κοιμόνταν στὴ νεροσυρμῆ.

— Ξύπνα καλέ μου ἀφέντη· σήκω νὰ γευτῆς,
 νὰ πιῆς ἀπὸ τῆς Κύπρος τὸ γλυκόπιωτο :
 Σκλάβες καὶ παραδοῦλες κλαῖν ὀλονυχτίς
 δουλεύοντας γιὰ σέ, τὸ μοσκοζύματω.
 Σοῦ στέρνει κ' ἡ καλή σου μῆλο τραγανὸ
 καὶ γιὰ νὰ νοστιμέψης, τ' ἀφρολέιμονο.

— Δὲ θέλω ἓνα λειμόνι· θέλω καὶ τὰ δυὸ
 μῆλο τὸ μάγουλό σου καὶ ροδάκινο.
 Καὶ τὸ κρασί τῆς Κύπρος μετὰ σὲ θὰ πιῶ.
 Σκλαβούλα, τ' ὄνειρό μου, τὸ ζωντάνεψες —
 Λαλοῦσαν τὰ πουλάκια στὴ νεροσυρμῆ,
 τῆς ἄδραξε ἀπ' τὴ μέση τὸ κρονστὸ κορμί !

— Κυρά μου, τί μὲ δένεις, τί μὲ τυραγεῖς ;
 Οἱ πέδικες τὸ λέγαν κι ὁ νερόμυλος :

Καὶ τὰ λαγωνικά του πέσαν κατὰ γῆς
 κ' ἐκεῖνα μὲ γνωρίσαν, δὲ μὲ βάβισαν !
 Ἐύπνα, τοῦ λέω, ἀφέντη. Σήκω νὰ γευτῆς :
 σπῖτι, μὲ τὴν καλή σου θὰ γλυκαναπαυτῆς.

Κυρά· τί βαλαντόνεις, καὶ τί μὲ βαρσις ;
 —λαλοῦσαν τὰ πουλάκια στὰ δροσόφυλλα.
 Στῆς καρυδιᾶς τὸν ἥσκιο νὸ ὕπνος εἰν' βαρύς.
 Δὲ σὲ εἶδε στ' ὄνειρό του : Κ' ἔτσι μοῦκρινε
 «Στῆς Κυριακῆς τὸν ὕπνο, νεύρομαι... Ξυπνῶ...
 Σκλάβα, καὶ τ' ὄνειρό μου βγαίνει ἀληθινό !

Ν. ΠΕΤΙΜΕΖΑΣ—ΔΑΥΡΑΣ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΟΜΟΡΦΗΣ

Π. Σ.

Ὁμορφο πνεῦμα, ἂν ἐπλασες τὸν κόσμο, ποῖός σε ἀρνιέται ;
 Πλούσια λαλεῖ τὴ χάρη σου τῆς βουλήσεώς σου ἢ γέννα.
 Κι ὡς στοῦ Θεοῦ τὸ ἀγνάνταμα ἡ συρτὴ ψυχὴ πετιέται,
 ἦλιε, μὲ σένα, ἀνέσπερε, καὶ κόρη ὠραία, μὲ σένα.

Μέσα στὸ φῶς τὸ ἀμάλαγο, ποῦ, ἀπὸ τὸ νοῦ τοῦ κλάστη,
 διάφανη σκέψη, χύνεται πα' στὴν Ἑλλάδα,
 κόρη, σὰ φλόγα ὑψώνεσαι,
 ὄλη ἀρχοντιά, ὄλη ἀγνότητα κι ὄλη λαμπρόδα.
 Τῆς ὀμορφιάς σκαλί, σκαλί τὰ οὐράνια ἂν ἀνεβαίνεις,
 χαίρεται ἡ γῆς στ' ἀνθόκρινα ποῦ ἀπ' τὴν καρδιά σου ραίνεις.
 Κι ὁ ἥλιος χορεύει γύρω σου τὴ μέρα πᾶσα,
 τοὺς δεκαφτά σου ἀῦξαινοντας τοῦ θείου χοροῦ του γύρους,
 ἐδῶ, ποῦ ἀκόμα οἱ αὔρες κλεισθὲν μὲ τοὺς ζεφύρους
 τῆς ὠριοζώιτης Ψάκφας τὴ φλογάτη ἀνάσα.

Πὼς τ' ἄγριο μέλι ξεχειλάει μέσ' ἀπὸ δέντρου σπήλιο,
 ἢ ἀπὸ ραγάδα ἀπάτητου μελισσοβράχου—γύρα
 κρέμονται οἱ τοῦφες του σγουρές, σαλεύοντας στὸν ἥλιο,
 καὶ λάμπει ἐντός του δλάνθιστη μιὰν ἀνοιξη, ὄλο μύρα—

ὅμοια σοῦ ζώνουν τὰ μαλλιά τ' ὠραῖο κεφάλι,
καί, σάν κροκάτη ἀνθόσκοπη σὲ κρίνου φύλλα,
πέφτει ἢ μελένια ἀντιφεγγιά πα' στοῦ λαιμοῦ τ' ὀπάλλι.
* Ἀγρυπνες πάντα μελετοῦν στὰ μάγουλά σου οἱ χάρες
τῶν πλέον ἀκράτων λογισμῶν τις ἄσπιλες λαχτάρες
κ' ἢ νεροπαλότη ἀστείρευγη τις παραστέκει.

Κι ἀνεργαγώνει πίνοντας, οὔθε ἡ ψυχὴ ἂν εὐρέθη,
σὲ φιλντισένια κύπελλα τὸ πορφυρὸ της μέθυ.

* Ὁ ἔκστατικός μαγιάτικος τάχα οὐρανὸς
στὰ μάτια σου ἔχει στάξει,
ὦ; τῆς αὐγῆς τὸ θάμα ἐντὸς του λυώνει ;
Κρουστὴ ὡς τὰ τριόβαθα ἢ γλαυκὴ διαφάνεια του ξαμώνει.
ἔτσι καθάρια, ποὺ προσμένεις νὰ χαράξῃ
πίσω της ξάφνου δλόγλυκο τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ.
Κι ὡς ἢ ἀστραπὴ, ραγίζοντας τὸ κρούσταλλο τοῦ αἰθέρου
τὰ βράδια τοῦ καλοκαιριοῦ,
τυπᾶνει γιὰ ὦρα δλόχρυσο τὸ διάβα της στὸ νοῦ —
τὸ ἤρεμο, ὄγρὸ σου ἀνάβλεμμα, καθὼς περνᾷ, ἀφίνει
κάτου ἀπ' τὰ βλέφαρα ἀσθηστη
μιᾶς δρόσος τῆ φεγγόβολη γαλήνη.

Πρέπει ξανὰ οἱ ἀθάνατοι
νᾶρθαν στοῦ Ὀλύμπου τὴν περφάνεια,
ὠραῖοι, σεμνοὶ καὶ δυνατοί,
μεστοὶ ἀπ' τῆς ζήσης τὴ χαρὰ κι ἀπ' τῆς μορφιάς τῆ μέθῃ.
Κι ὡς θ' ἀνανιώνουν μὲς στῆς γις τὴν ἀγκαλιὰ τὰ οὐράνια,
γραμμένοι τάχα ἀπὸ τὴ μοίρα ποιὸς νὰ εὐρέθῃ,
πού, στὴ σγουρὴν ἀστροφεγγιὰν ἢ στοῦ ἡλίου τὴν ἀνάβρα,
θὰ κατεβῆ ὄλος ἔκσταση νὰ σμίξῃ, κι ὄλος λαῦρα,
μὲ τῶν χειλιῶν τὴν ἄλικη, τὴ σμιλευτὴ σου χάρη
τὸ μόσκο ἀπ' τὸ νεχτάρη ;
Τὸ χαμογέλιοιό πάνω τους πλανιέται ὡς φωτὸς χνούδι·
σάν ἀντιφέγγισμα ἱλαρὸ
ἀπὸ γλυκὸ κι ἀνείκαστο μέσα στὸ νοῦ τραγοῦδι.
Κι ὡς στὸ θερμὸ τοῦ Μάη καὶ λαγγεμένο βράδι
πέφτουν τὰ φύλλα ἀργὰ κι ἀργὰ, μὲς στὴ σιωπὴ, τῶν ρόδων—

ὅμοια κυλοῦν τὰ λόγια ἀπ' τὸ ροδάτο στόμα,
ἀργά, ἀπαλά, βελούδινα, σὰ βρεφικὸ ἔνα χᾶδι
πὰ στὴν ψυχὴ καὶ πᾶ' στὸ σῶμα.

* Ἄνθ'· κ' ἢ ἄμμο ἂν γίνεται, χωρὶς τὰ ξεφυλλάει
σιὸ πάτημα σου, ἀτάραχη τραβᾶς σὺν κινηφόρα,
ποῦ στὸ ναὸ τῆς παρθενίας ἀνηφοράει,
μ' ἐνὸς λαοῦ στὰ μάτια τῆς τ' ἀρχοντικὸ προικύνημα
καὶ πίνου τῆς σωρὸ τῆς γῆς τὰ δῶρα.
Καὶ σὺν τοῦ ρόδου τῆραμα ποῦ χύνει
τὴν εὐωδιά του ἀπ' ἀντικρὺ στὸ νοῦ πλημμύρα,
μοσκοβολᾶ σου ἢ ἀρχοντιά κ' ἢ καλοσύνη,
μόλις φαιῆς, ἀλόμακρα καὶ γύρα'
ὦ ρόδο ξέκλωνο, λιγνόκλωνο,
ποῦ ὑψώθης πάνου ἀπ' τὶς βραγιῆς κὶ ἀπ' τὶς ἀναδεντροάδες,
κ' ἢ κάμπια δὲ οὐδ' ἀνέβηκε,
κ' εἶσαι τοῦ κήπου τ' ὄνειρο,
ποῦ ὡς ἄστρο λάμπεις χωριστὰ
μέσ σι' ἄνθια καὶ τὶς πρασινάδες,
καὶ μήτε σοῦ ἔχει τ' ἄρωμα
ἄλλο ἀπ' τὴν αὐρα νοιώσει,
κὶ ἄκόμα οὐδὲ σ' ἐλύγησε καμαρωτὰ
τῆς πεταλούδας τὸ ἄγγισμα καὶ τῆς δροσιᾶς τὸ κρόσσι.

ΚΩΣΤΑΣ ΚΟΝΤΟΣ

FR. HÖLDERIN

ΤΟ ΜΙΣΟ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Μὲ κατακίτρινα λουλούδια
καὶ μ' ἄγρια ρόδα στολισμένο,
στὴ λίμνη γέρνει τὸ χωριό.
Καὶ σεῖς χαριτωμένοι κύκνοι
σὰ μεθησμένοι ἀπὸ φιλιά
ὅλο βουτᾶτε τὸ κεφάλι
στὰ γαλιχνὰ καὶ θεῖα νερά!

Μ' ἄλι ! σὲ μένα, ποῦ θὲ νάβρω
 λουλούδια σὰ βαρὺς χειμῶνας
 πλακῶσαι ; Ποῦ τοῦ ἡλιοῦ τὴ λάμψη
 καὶ ποῦ ἕναν ἴσκιον ἐδῶ στὴ γῆς ;
 Στέκουνε σιωπηλὰ τὰ κάστρα
 καὶ ἰλόφυτρα. Μὲς στὸ βορρῆα
 ἀνεμοδέρνονται οἱ σημαῖες.

ΑΠ' ΤΟΥ ΜΕΛΟΝΑ ΤΟ ΘΡΗΝΟ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΟΤΙΜΑ

I

Ὅλη μέρα πλανιέμαι καὶ κάτι ἄλλο ζητῶ
 καὶ τῆς χώρας ρωτῶ τὰ κρυφὰ μονοπάτια.
 Στὶς δροσάτες κορφὰς καὶ στὰ σκιαδία ἔχω πύγι,
 τίς πηγούλας ξετάζω. Πάνου κάτου γυρνῶ
 τὸ μυαλό μου σὰ ζήτουλας κάπιας γαλήνης.
 Ἔτσι τρέχει τ' ἀγρίμι στὴν καρδιὰ χτυπημένο
 μὲς στοῦ λόγγου τὸ βάθος ἡσυχία νὰ βρεῖ
 καὶ ποῦ τὸ ζῶνε ἡ νύχτα, μισημέρι καὶ ἄς εἶταν.
 Μὰ τὸ πράσινο στρώμα δὲν κοιμάει τὴν καρδιά του,
 τὸ κεντρὶ ὄλο ματώνει μὲς στὰ σπλάχνα βαθιὰ
 καὶ ἀγρυπνο ὄλο κυλιέται καὶ κλαίγει.
 Οὔτε τοῦ ἡλιοῦ ἡ ζέστη κ' ἡ δροσοῦλα τῆς νύχτας
 σωτηρία τοῦ φέρνουν, καὶ ἄδικα ὄλο στὸ ρέμα
 τὴν πληγὴ τοῦ ποῦ καίει βυθίζει.
 Καὶ κανένα τῆς γῆς δὲν τὸ σώζει βοτάνι,
 καὶ κανένα ἀγεράκι τὴ γαλήνη δὲ χύνει
 στὸ αἷμα μέσα ποῦ ἀνάβει καὶ βράζει.
 Ἔτσι εἶμαι κ' ἐγὼ σὰν τ' ἀγρίμι πλανιέμαι
 καὶ κανεὶς δὲ μπορεῖ νὰ μοῦ βγάλει ἀπαλὰ
 ἀπ' τὸ μέτωπο, αὐτὸ τὸ θλιμμένο ὄνειρό μου.

II

Τῆς ἀγάπης φωτιά ! καὶ στὸν ἄδη χρυσὴ ἀκόμα λάμπεις !
 Φέξετέ μου καὶ σεῖς στὴ νυχτιά μου τὴ μαύρη.
 ὦ ! καιρῶν φωτεινῶν παρασμένων εἰκόνες,
 ὦ ! ἔσεῖς κῆποι ἀγάπης καὶ στὸ βράδι βουνὰ ματωμένα

καλῶς ἤρθατε ἀκόμα, καὶ σεῖς μονοπάτια
 τῶν Δασῶν σιωπηλά, καλῶς ἤρθατε πάλι
 τῆς οὐράνιας χαρᾶς κ' εὐτυχίας σημάδια.
 Σεῖς, ὦ ! σεῖς ἀψηλόβλεπα ἀστέρια, δπου τότε
 εὐλογοῦσες ματιᾶς μου δωρίζατε πλήθεις.
 Ὡ ! κ' ἐσεῖς ρωτεμένα παιδιὰ τοῦ Μαγιοῦ,
 ρόδα, κρίνα, συχνὰ σᾶς φωνάζω καὶ τώρα.
 Σεῖς πιστά, ζωντανὰ στὴν καρδιὰ τότε πλάγι,
 τότε πιδ ἀληθινά, πιδ λαμπρᾶ καὶ πιδ ὠραῖα.
 Φεύγουν, πᾶνε οἱ ἀνοιξες, οἱ χρόνοι περνᾶνε.
 Διᾶχνοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον μὲ ἀμάχη.
 Ἔτσι, περνᾶ κι ὁ καιρὸς θορυβῶντας
 πάνου ἀπὸ κάθε κεφάλι θνητό.
 Κι ὅμως μπροστὰ στὰ χαροῦμενα μάτια δὲ φεύγει
 καὶ σ' αὐτοὺς π' ἀγαποῦν κάποια ἄλλη ζωὴ κάνει δῶρο.
 Ὅλα αὐτὰ, τότες οἱ μέρες, τὰ χρόνια τῶν ἄστρων
 γύρω μας ἦσαν θερμά, Διοτίμα, κ' αἰῶνια ἐνωμένα.

Μόναχο.

ΣΙΤΣΑ ΚΑΡΑΓΙΑΚΑΚΗ

ALFRED LORD TENNYSON

ΔΑΚΡΥΑ, ΔΑΚΡΥΑ...

Δάκρυα, δάκρυα τὰ δικά, δὲν ξέρω τι θὰ ποῦνε
 Ποῦ ἀπὸ τὰ βᾶθη ἀναβροῦν θεῖκου ἀπελπισμοῦ,
 Γενιοῦνται μέσα στὴν καρδιὰ, στὰ μάτια καὶ ξεσποῦνε
 Καθὼς κοιτοῦνε τοὺς παιδρὸς χινοπωρνοὺς ἀγροὺς
 Καὶ τίς ἡμέρες σκέφτονται ποῦ δὲν ὑπάρχουν πιά.

Σὰν πρώτη ἀχτίδα, ἔτσι γλυκειᾶς, σὰν στὸ πανὶ γλυστράει
 Ποῦ φέρνει φίλους πέραθε κι ἀπὸναν ξένο κόσμο
 Κι ὦ; ἢ στερνὴ, ἔτσι θλιβέας, ποῦ τὸ πανὶ φλογίζει
 Σὰν ποίρνει τίς ἀγάπες μας κάτου ἀπ' τὴν προκυμαῖα,
 Ἔτσι θλιβέας, ἔτσι γλυκειᾶς οἱ μέρες ποῦχουν φύγει.

"Ω! θλιβερές, παράξενες καθώς οι πρώτες νότες
 Που αφήνουν τα πουλιά ως ξυπνοὺν μὲς στή βαθειὰν ἀγγοῦλα
 Κι ὅπως ἡ ἀνταύγεια ἢ στερνὴ, στερνὴ φουρὰ πουλί φέπει
 Σὲ μάτια που θολώνουνε καὶ σβύνουν ἀπ' τὸ τζάμι,
 Ἔτσι θλιβέες, παράξενες οἱ μέρες ποῦχουν φέγει.

Κι ἀγαπητές σὰν τὰ φιλιὰ κάποιων χειλιῶν σβυσμένων,
 Γλυκειές σὰν κείνα τὰ φιλιὰ που ἢ φαντασία τὰ δίνει
 Σὲ χεῖλια ποῦναι γι' ἄλλουνοὺς, βαθειὰς σὰ μιὰν ἀγάπη,
 Καθὼς ἢ πρώτη ἀγάπη μας, σκληρὲς σὰν τὸν καημὸ της.
 "Ω! εἶναι χάρος στή ζωὴ οἱ μέρες ποῦχουν φέγει!

ΝΙΚΟΣ ΛΑΓΔΗΣ

Η ΑΝΤΩΝΙΑ

Κατεβαίνοντας τ' ἀνηφόρι τοῦ καντουνοῦ μ' ἓνα μπόγο ροῦχα
 στὸ κεφάλι, που στέκονταν ἐκεῖ καλὰ ζυγισμένος χωρὶς νὰ γέρνη οὔτε
 ἀπὸ τὴ μία οὔτε ἀπὸ τὴν ἄλλη πάντα, ἢ Ἀντωνία, ἓν' ἀγριοκόριτσο
 δεκατέσσερω χρονῶ, μὲ μιὰ λυγδαμένη ποδιά, μ' ἀναμαλλιασμένο τ' ἀχτέ-
 νιγο κεφάλι της καὶ ξυπόλυτη, γεμάτη κουρνιαχτὸ τ' ἀπλυτὰ της ποδάρια,
 τράβαγε κατὰ τὴν Ὀμαλή, στὸ ρέμα νὰ πλύνῃ τὸ σκουτιὰ της, κρατώντας
 ἐπὶ τούτου κ' ἓνα κομμάτι πράσινο σαποῦνι στὸ χέρι. Πήγαινε γελαστή
 κι ἀμέριμνη, μ' ἓνα ρέμπελο κούνημα τῶν χειρῶν πέρα δῶθε, ἔχοντας
 μόνο τὸ κεφάλι ἀκίνητο, ἓνα κεφάλι μελαψό, τσιγγάνικο, γιὰ νὰ μὴ τῆς
 πέση ὁ μπόγος. Μὰ ὅσο κι ἂν τὸ κράταγε σὰν καρφωμένο πάνω στοὺς
 ὤμους της, τὰ μάτια της, κάτι μάτια ἀνήσυχου ἀγριμοῦ, μεγάλα καὶ
 περίεργα, καστανά σκοθρα, που τὰ σκέπαζαν ἀταχτες βλεφαρίδες, ἔπαι-
 ζαν δεξὰ ζερβά, πάνω—κάτω μὴ αφήνοντας τίποτα νὰ τοὺς ξεφύγῃ στὸ
 πέρασμά της, καὶ τὸ στόμα της, μὲ τὰ παχειὰ χεῖλια καὶ τὰ γερὰ κι
 ἄσπρα της δόντια, δὲν ἔπαυε νὰ μασσάει ἓνα κομμάτι μαστίχα ἀπὸ τὸ
 πρωτὶ ὡς τὸ βράδι, μορφάζοντας περίεργα στὴν κάθε κίνηση. Ὅπως ἢ
 μαστίχα δὲν ἔλειπε ἀπ' τὸ ἀνήσυχό της στόμα, ἔτσι δὲν ἔλειπαν κι ἀπ'
 τὸ λαιμὸ κάτι γυάλινες πράσινες χάντρες, περασμένες σὲ μιὰ λερωμένη
 χοντρὴ κλωστή, στολίδι που φάνταζε πάνω στὸ μελαχροινὸ της λαιμὸ
 καὶ τὴν ἔδειχνε, λές, τέλεια τσιγγάνα.

Πότε πότε σταμάταγε κ' ἔπιανε σύντομη κουβέντα μὲ καμιὰ γυ-

ναίκα της γειτονιάς, πού γύριζε από τὸ ρέμα φορτωμένη μὲ βήκα νερό, καὶ πάρα πέρα τὸ ἴδιο.

— Τὶ κακό καὶ τοῦτο σ' αὐτὸ τὸν τόπο, νάχει ξεραθῆ ἴσως τὸ ὕδραγωγεῖο, νὰ ξεκινᾷ κανεὶς μὲς στὸ κάμα τοῦ καλοκαιριοῦ γιὰ τὸ ἔρμο τὸ νερό, νὰ σοῦ ξεραίνεται μαθὲς τὸ λαρύγγι σου καὶ νὰ μὴν ἔχῃς μιὰ γουλιὰ οὔτε γι' ἁγιασμό!

Μὰ τὴν Ἀντώνια λίγο τὴν ἔγνοιαζε καὶ οὔτε κὰν τὴ στενοχωροῦσε ἡ ἔλλειψη αὐτῆ. Γιὰ κείνη εἶταν χαρὰ τῆς νὰ ξεκινᾷ μὲ τὸ χάραμα γιὰ τὸ ποτάμι καὶ ἀφοῦ θὰ πέραγε καὶ ἀπὸ τὰ μουράγια πού θὰ τὴν πείραζαν τὰ κοπέλια τῶν καϊκιῶν λέγοντας τῆς λόγια ξεταίπωτης ἀγάπης, θὰ πῆγαινε νὰ περάσῃ ὅλη τὴν ἡμέρα πλένοντας μὲ τὸ κολαί τῆς ὡς τὸ σούρουπο. Γιὰ φαί δὲν τὴν ἔγνοιαζε. Ἐνα ξεροκόμματο μαυρο ψωμί καὶ δυὸ ντομάτες ἔαχε βάλῃ ἀποβραδὺς μὲς στ' ἀπλυτὰ ροῦχα. Καὶ πάντα ἔβρισκε συντροφιά κἀτι ξυπόλυτα σὰν καὶ αὐτῆνε ἀγόρια κ' ἔπιανε τὸ παιχνίδι κ' ἔλεγαν βρωμολογὰ καὶ ἄρχιζαν ἄγριο πετροβολητό. Πολλὲς φορὲς ἔχναγε τὸ σαποῦνι στὴν κόχη μιᾶς πέτρας μὲς στὸ νερό κ' ὕστερα ἀπ' ὄρα πού γύριζε τῶβρισκε λυωμένο τὸ περισσότερο. Δὲν ἔβαλε μυαλό τὸ τρελλοκόριτσο δυὸ τρεῖς φορὲς πού γύρισε βράδι στὸ σπῆτι κ' ἔφαγε τῆς χρονιάς τῆς ἀπ' τὴν κυρά τῆς. Ἐσχάσαμε νὰ ποῦμε πὼς εἶταν ὑπερέτρια ἡ Ἀντώνια τοῦ κῦρ Σπύρου τοῦ Μονάντερου πούχε τὸ χτήμα του στὸ Μπουργο, πέρ' ἀπ' τὸ Κάστρο. Κ' ἡ κυρά Σπύραινα πού εἶταν ἔγκυος, στὸ μῆνα τῆς, τράβαγε κάθε φορὰ σύχηση μεγάλη μὲ τὸ καταρμεμένο αὐτὸ βρωμοθήλυκο.

Ἡ καλή τῆς τύχη κ' ἤρε ὁ κῦρ Σπῦρος ἕνα προσφυγάκι ὡς δεκατριῶ χρονῶ, τὸ Στεφανῆ, κ' ἡ εἰότερη δουλειὰ ἔξεπαγε σ' ἐκεῖνο τὸ ἄμοιρο πού ἀγόγγυστα λὲς ὑπόμενε τὴν τύχη του. Κ' ἔτσι καθὼς ἡ γλώσσα του συνηθισμένη στὰ τουρκόφωνα, δὲν τὸν βοηθοῦσε, δούλευε ὅλη τὴν ἡμέρα ἀμίλητα κ' ὑπομονετικά. Μόνο μὲ τὴν Ἀντώνια λύνουνταν ἡ γλώσσα του καὶ τσάτρα πάτρα κἀτι κουβέντιαζε μαζί τῆς. Καὶ τ' ἀκομεσήμερο ὅταν τ' ἀφεντικὰ κοιμόντανε, τὸν ἔβαζε κ' ἔπλενε μάνι μάνι τὰ πιάτα κ' ὕστερα τρέχανε μὲς στὴν σταφίδα, κυνηγούσανε τζιτζίρους ἢ κατέβαιναν κάτω στὸ γιαλό, πλατσουλιζοντας μὲς στὰ νερά. Κι ὁ Στεφανῆς γελοῦσε μ' ὅλη του τὴν καρδιά σὰν τὴν ἔβλεπε νὰ κἀνῃ τοῦμπας στὸν ἄμμο, ποῦκαιγε φωτιὰ κάτω ἀπ' τὸ μεσημεριάτικο λιοπύρι τοῦ Γυαλιστῆ.

Μιὰ μέρα (μῆπως τῶχε καὶ γιὰ κακό;) γδύθηκε τσίτσιδη μπροστά του καὶ μπλούμ, μὲς στὴ θάλασσα. : Κ' ἔπλεε σὰν τὸ ψάρι τὸ ἄμυαλο

θηλυκό και ξεφώνησε από ευχαρίστηση λέγοντας στον άμοιρο Στεφανή : «Έλα και σὺ βρὲ κοντέ.

Μὰ ὁ Στεφανῆς ἔχασε ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα τὸ θάρρος του καὶ τὴν κοίταζε ντροπαλὰ μὴ σηκώνοντας πιά ἐλεύτερα τὰ μάτια κατ'ἀπάνω της. Μὰ εἶτανε πάντα πονόψυχος ὁ κακόμοιρος κ' ἔκανε τόση δουλειὰ πιδὸ πολὺ γιὰ χάρη τῆς Ἀντωνίας παρὰ γιὰ χάρη τῆς κυρᾶς του. Καὶ τὸ βράδι ἔπεφτε ξερὸς ἀπὸ τὴν κούραση, πάνω σὲ μιὰ ψάθα, στὸ κατώι κ' ἀποκοιμιότανε.

Κεῖνο λοιπὸν τὸ πρωτὶ πού ἦ κυρὰ σηκάθηκε μπονῶρα γιὰτ' εἶχε νὰ ράψῃ τίς πάνες γιὰ τὴ γέννα, ἡ Ἀντωνία, δένοντας τὸ μπόγο γιὰ νὰ φύγῃ ἄκουγε τὴν ἴδια πάλι σύσταση, τίς ἴδιες πάλι ἀπειλᾶς· ὅτι θὰ τήνε τσάκιζε στὸ ξύλο ἂν βραδιαζότανε πάλι στὸ ποτάμι. Κ' ἐνῶ ἦ κυρὰ μονολογώντας· βλαστημοῦσε ἀγαναχτισμένη τὸν καταραμένο αὐτὸ τόπο πού ὄλα τὰ καλὰ τάχει, (δὲ βλέπετε, νὰ στερέψῃ τώρα καὶ τὸ νερὸ νὰ μὴν ἔχῃς νὰ κάνῃς τῆ λάιτρα σου), ὁ Στεφανῆς πῆγαινε κοντὰ στὴν Ἀντωνία, καὶ μὲ μιὰ ἀθῶα κ' ἐκφραστικὴ παρακλήση γραμμμένη στὰ φωτεινὰ καὶ μεγάλα του μάτια, τῆς ἔλεγε νὰ μὴν ἀργήσῃ νᾶρθῃ. Κι ἀλήθεια, τῶνοιθε βαθεῖα στὴν ψυχὴ του, γιὰτι κάθε φορὰ πού αὐτὴ γύριζε ἀργὰ καὶ τὴν ἔδεσαν, ἐκεῖνος κρυμένος πίσω ἀπ' τὴν πεζούλα ἔκλαιγε κρυφὰ μὲς στὸ σκοτάδι, ἔκλαιγε σπαραχτικὰ σὰ νὰ πονοῦσε ἀγιάτρευτα ὁ ἄμοιρος μικρός. Μὰ κείνη τὴν ἡμέρα ἡ Ἀντωνία ὄλα τάχε ξεχάσῃ καὶ κατὰ τὸ δειλινὸ ὅπου ἐτοιμάζονταν νὰ ξεβγάλλῃ τὰ ροῦχα, ἀφοῦ ὄλη τὴ μέρα λυσοσοκόπησε μὲ τὰ ξυπόλυτα ἀγόρια, εἶπε καὶ τῆς εἶπαν τοῦ κόσμου τὰ βρωμόλογα, ἔρρηξε πέτρες καὶ τῆς ρήξαν ἄλλες τόσες, ἐκεῖ λοιπὸν κατὰ τὸ δειλινὸ, νὰ καὶ μιὰ δυκτιάρικη βάρκα ποῦρθε γιὰ μιὰ στιγμὴ ν' ἀράξῃ παρῆκει ἀπὸ τὸ ρέμα, στ' ἀκροθαλάσσι τὸ μοναχικὸ. Κ' ἕνα γερὸ παλληκάρι, δεκοχτῶ χρονῶ, βγήκε μ' ἕνα σταμνὶ νὰ πάρῃ ἀπ' τὴν πηγὴ νερὸ. Δὲν ἀργησαν νὰ γνωριστοῦν καὶ πιάσανε ψιλὴ κουβέντα, λέγοντας καθ' ἕνας λόγια ἀμυαλα καὶ πειραχτικὰ μὲ τολμηρᾶς χειρονομίες. Ὅσο νὰ γυρίσῃ αὐτὸς ἀπ' τὴν πηγὴ μὲ τὸ σταμνὶ γιομάτο, ἡ Ἀντωνία τάχε κι ὄλα ξεβγάλλῃ κ' εἶταν ἐτοιμὴ νὰ βουτήξῃ στὸ γιालό, ἔτσι γιὰ νὰ δροσιστῇ ἀπὸ τὴ βαρεῖα δουλειὰ τῆς μέρας. Καὶ χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸ γδύνεται, (ἔχι τσῆτσιδη αὐτὴ τὴ φορὰ, κράτησε τὸ σκοῦρο ἀλατζαδένιο της μισοφούστανο) κι ὅταν πιά εἶχε γυρίσει τὸ παλληκάρι γιὰ νὰ φύγῃ, τὴ βρῆκε νὰ κολυμπᾷ τριγύρω ἀπ' τὴ βάρκα του, νὰ κάνῃ ἀφρούς, νὰ ξεφωνίζῃ σὰν τρελλή, νὰ τόνε πιτσιλιζῇ μὲ πόδια καὶ μὲ χέρια. Κι αὐτὸς κουνώντας τὸ κεφάλι, τῆς ἔλεγε μὲς' ἀπὸ τὰ δόντια του.

— Ξέρω γώ μωρή τι θέλεις εσύ, μ' ἄς ἔχεις χάρη!

Μ' αὐτὴ πονηρὰ χαμογελώντας τότε κοροΐδευε, κάνοντας παράξενους μορφασμούς.

— Ἄσι χάσου ἀπὸ μπρός μου λέω γώ, μὴ βρῶ κἀνα μπελᾶ.

Κι ἀνοίξε τὸ πανί του γιὰ νὰ πάη πρῶτα κατὰ τὸ μῶλο γιατί ἄρχιζε νὰ φρεσκάρη κείνη τῆ στιγμῆ. Μὰ τὸ τρελλοκόριτσο εἶχε πιαστῆ πίσω ἀπ' τὸ λυμένο πιλαμάρι καὶ κινῶς ἔφευγε ἡ βάρκα, δόστου καὶ τὴν τραβοῦσε τῆ θεοσκοτωμένη. Κι αὐτὴ πήγαινε ξεχασμένη κἀνω στὸν ἄφρο, κρατώντας ἀνάλαφρα τὴν ἄκρη ἀπ' τὸ σκοινί, κ' εἶταν γυμνὴ ἀπ' τῆ μέση κι ἀπάνω καὶ τὸ ἀδ'άντροπό της στῆθος ὀργιαστικὰ ἔπαιζε μὲ τὰ γάργαρα νερά.

Σὰν τὴν πῆρε εἶδηση τὸ κοπέλι, πῆγε νὰ τῆς σπᾶσῃ τὸ κεφάλι μὲ τὸ κουπί ἀλλὰ πάλι σκέφτηκε, μὴ βρῆ κανένα μπελᾶ. Καὶ κάνοντας δυὸ βόλτες παραπανιστὶς, τὴν ξαναπῆγε πάλι ἐκεῖ πού τῆ βρῆκε, βλαστημώντας τοὺς γονεούς της καὶ δίνοντας της μουντζες μὲ ὀρθάνοιχτες τὶς παλάμες του. Μὰ κέρα ἔβρεχε γι' αὐτὴ! Γλέντησε κείνη ὅπως ἤθελε καὶ λίγο τὴν ἐννοιαῖζε γιὰ τὶς μουντζες καὶ τὶς βρισιεῖς αὐτοῦ τοῦ βρωμοκαῖξῆ.

Σὰν πῆγε πιά σκοτάδι σπῆτι, μὲ τὰ ροῦχα κακοπλυμένα καὶ κακοξεβγαλμένα, ἕνας Θεὸς ἔφερε τὶ ματσούκι ἔπεσε στὴ ράχη της. Μὰ κι ὁ Θεὸς ἔφερε τὶς κλάψες τοῦ φτωχοῦ Στεφανῆ πίσω ἀπ' τὴν πεζούλα, στὸ σκοτάδι, καὶ τὸ σιωπηλὸ τὸ σπαραγμὸ του.

Τὴν ἄλλη μέρα μαθεύτηκε ἀπ' τὸ κοπέλι ἡ μπομπὴ τῆς ἄμυαλης Ἀντωνίας καὶ κατὰ τὸ μεσημέρι νᾶ κ' ἡ μάννα της φουσκωμένη κ' ἰδρωμένη ἀνέβαινε τὸν ἀνήφορο μὲ μιὰ φουρκάδα στὸ χέρι, φουσκώντας κάτω ἀπ' τὸ κανελλί της τσεμπέρι:

— Ποῦσαι μωρὴ σκύλλα. . . .

Βγήκε ἀλαφιασμένη ἡ Ἀντωνία ἀπὸ τὸ κατώϊ σὰν ἄκουσε ξαφνικὰ τὴ φωνὴ τῆς μάννας της.

— Τ' εἶναι καλὲ, τὶ ἔπαθες; σὲ καλὸ σου!

— Ἄχ καταραμένη, στάσου νᾶ σὲ σκίσω σὰν τὴ σαρδέλλα πού νὰ μὴ σώσης, σιγογούνη μ' ἔκανες μέσα στὴ χώρα.

Καὶ πρὶν προφτάσῃ τὸ ἀγριοκοριτσο νὰ τῆς ξεφύγῃ, τὴν ἄρραξε ἀπ' τὰ μαλλιά, κυλώντας της χᾶμο μὲ κλωτσιεῖς καὶ γροθιεῖς ὅπου εὔρισκε.

Τοῦ κάκου τ' ἀφεντικὰ μπῆκαν στὴ μέση, τοῦ κάκου ὁ Στεφανῆς σαστισμένος ἔμπαινε κάτω ἀπ' τῆς μανιασμένης γριάς τὰ χέρια, τρώ-

γοντας πολλές κι αυτές κατακεφαλιές. 'Η μάννα της άφριζε άπ' τὸ θυμὸ καὶ δὲν έβλεπε πιά ποῦ βαροῦσε.

—Θερσκοτωμένη, νὰ μὲ κάνης ντάλα μεσημέρι νάρθω, νὰ βγῆ ἡ γλώσσα μου, μιὰ πιθαμῆ! 'Α σκύλλα πὸν μὲ ρεζίλεψε, νὰ τρέχης πίσ' άπ' τις βάρκες δλόγυμη! Δὲν τράπηκες τρομάρο σου;.. Κι' ὄλο τὴν χτυποῦσε κι αὐτὴ σκούζοντας κυλιότανε κατὰ γῆς καὶ φώναζε κλαίγοντας: Σχώρα με βρὲ μάννα καὶ δὲν τὸ ξανακίνω.

Μὰ ἡ ταραχὴ τῆς γριάς δὲν τὴν άφησε καὶ πολὺ νὰ ξακολουθήσῃ καὶ ποριάστηκε τρέμοντας στὸ κατώφλι τοῦ κατοικοῦ.

Τὸ τί ἔγινε κίνη τὴν ἡμέρα δὲν περιγράφεται.

'Η Κυρά Σπύραινα μ' αὐτὴ πάλι τὴ σύχηση άκουγε τὸ παιδί νὰ χοροπηδαεὶ ἀλλοιώτικα μέσα της.

Τί, ν' ἀποβάλλῃ μαθές, έτοιμόγεννη πρὶν τὴν ὥρα της άπ' τὸ δαιμονισμένο αὐτὸ βρωμοθήλυκο;

— Πάρτηνε, κυρά μου, πάρτηνε, δὲν τὴ θέλω πιά, μούφαγε τὰ σωθικά μου. 'Αμε στὸ καλὸ μὲ δαύτηνε.

Μὰ στὰ κλάμματα τῆς 'Αντωνίας καὶ στὰ παρακαλέματα πὼς θὰ βάλῃ πιά μυαλὸ ἀπὸ δῶ κ' ἔμπρός, μαλάχηκε ἡ πονόψυχη κυρά, κ' ἔτσι γιὰ τελευταία πιά φορὰ τὴ συχώρεσε.

Μὰ κι ἂν αὐτὴ τὴ στιγμὴ εὐλικρινὰ εἶχε μετανιώση γιὰτὶ ἡ ἔπαναστατημένη σάρκα της σπάραιζε κατ' ἀπὸ τῆς ξυλιῆς; τῆς φουρκάδας ποῦσπασε στὰ δυὸ πάνω στὴ ράχη της, καὶ στὶς κλωτσιῆς τῆς άφηνιασμένης μάννας της, μόλις πέρασε αὐτὴ ἡ ἀναπάντεχη μπόρα καὶ ξαστέρωσε λίγο τὸ μυαλὸ της, ὄλα τὰ ξέχασε κ' ἔν' ἀπομεσήμερο θεομὸ, λίγες ἡμέρες ἕστερα, ἀπομεσήμερο ἀγουστιάτικο, άπ' αὐτὰ τὰ φλογερὰ πὸν ὄρμιοι πιά οἱ κερκοί, πλημμυρισμένοι ἐπὶ γυνοὺς δομητικούς, ζητᾶ τὸ θεριστὴ τους, ἡ ἀδιόρθωτη 'Αντωνία βρέθηκε στὸ γιαλὸ γιατί εἶδε κεῖ ἕνα καῖκι ἀραγμένο ποῦρθε νὰ φορτώσῃ κερραμίδια ἀπὸ τὸ καμίνι τοῦ Κάτω μαχαλά. Εἶταν ἡ ὥρα πὸν τ' ἀφεντικὰ κοιμόντανε ἄπάνω κι ὁ Στεφανῆς ἔπλενε τὰ πιάτα καὶ συγγύριζε τὸ κατῶι πὸν τοὺς χρῆσιμευε γιὰ μαγειριὸ. Κ' εἶταν μὲς στὸ καῖκι αὐτὸς ὁ Μαλλιαρῶκος, ὁ Γιάννης, πὸν μιὰ δυὸ φορὲς τὸ χρόνο ἔρχονταν άπ' τὸ νησί του γιὰ νὰ φορτώσῃ τοῦβλα καὶ κερραμίδια. Καὶ πολλές φορὲς χασομέραγε ξαπόστα γιὰ νὰ περισῆ άπ' τὰ σοκάκια στρίβοντας μερακλητικὰ τὸ ψιλὸ μαθρὸ μουτζάκι καὶ χτυπώντας τὰ τακούνια του στὸ καλντερίμι νὰ κάνῃ τὰ κορίτσια νὰ βγοῦν στὶς πόρτες καὶ στὰ παραθύρια γιὰ νὰ τοὺς ρεῖξῃ γλυκιῆς ματιῆς, γεμάτες πάθο καὶ ὑπόσχεση. Καὶ τὸν εἶχαν βγάλῃ «Τ α κ ο υ ν ἄ κ ι α» τὰ κορίτσια κ' εἶτανε κρυφῆ

χαρά γι' αὐτὲς ὅταν ἔβλεπαν τὸ καλληκάρι, πὸν τὸ περίμεναν εἶν' ἢ ἀλήθεια, νᾶρχεται πάλι ὕστερ' ἀπὸ τόσον καιρὸ καὶ πολλὰς κρυφοκοιτάζοντας τον ἔνοιωθαν μιὰ γλυκεῖα συγκίνηση σὰ μαχαίριά νὰ τοὺς λιγώνη τὴν καρδιά.

Φυσικὸ εἶταν νὰ μὴ μείνῃ ἀδιάφορη κ' ἡ ἄμυαλη Ἀντώνια στὸ γλυκοκοίταμα τοῦ καλληκαριοῦ καὶ στὰ πλανευτικά του λόγια. Καὶ θὲς ἀπὸ τὴν ρέμπελη ζωῆ, θὲς ἀπὸ τὸ ξῦλο, θὲς ἀπὸ τὴ φυσικὴ ὁρμὴ τῆς νιότης, εἶχε θεριέψει κ' ἔμοιαζε τὸν πρῶμο ἀκόμη ἀλλὰ ἔλκυστικὸ καρπὸ πὸν ὅσο κι ἂν διστάζει κινεῖς, ἀπλώνει ἄθελα τὸ χέρι του γιὰ νὰ τριγύση τὴν ἄγουρη ὁμορφιά του, γιὰ νὰ γευτῆ τὴν γλυκόξυνη καὶ ἀφράτη σάρκα του. Κ' ἔτσι κουβέντα στὴν κουβέντα, ζαλισμένη ἢ Ἀντώνια, δὲν κατάλαβε καὶ αὐτὴ πὸς βρέθηκε μὲς στὸ καῖκι, πὸν ἄρχιζε τώρα νὰ σαλπάρη σιγὰ σιγὰ γιὰτ' εἶχε βάλῃ καὶ φρέσκο, κ' εἶτιν κατάλληλη ὥρα νὰ ξεκινήσῃ μιὰ κ' εἶχε τελειώσῃ κ' ἡ δουλιά.

Ποῦ θὰ τὴν πῆγαινε; δὲν τὸ ζέτασε, ποῦ θὰ τὴν ἔβγαζε; οὔτε αὐτὸ τὸ συλλογίστηκε, τί θάλεγαν οἱ δικοὶ τῆς, ἢ μάννα τῆς, τ' ἀφεντικά; Αὐτὸ οὔτε μιὰ στιγμὴ δὲν τῆς πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ. Φτάνει ὅτι ἔκανε τὸ κέφι τῆς, φτάνει ὅτι ἀκολουθοῦσε τ' ὁρμέρητό τῆς τὸ ἀκατανίκητο, φτάνει ὅτι ὁ καρπὸς ἄρχιζε νὰ ὀριμάζῃ ἐπικίνδυνα κατ' ἀπὸ τίς θερμὲς ἀχτίνες δυὸ φλογερῶν παχνιδιάρικων ματιῶν.

Κανεὶς δὲν πῆρε εἶδηση. Μόνο ὁ φτωχὸς Στεφανῆς, πὸν τὴν ἀναζητοῦσε ἀπ' ὦρα, κατέβηκε στὸ γιολὸ μήπως εἶταν ἐκεῖ. Κ' εἶδε τὸ κόκκινο τσεμπεράκι πὸν συνήθιζε πότε πότε νὰ φορῆ ἢ Ἀντώνια νὰ φεύγῃ, νὰ φεύγῃ πέρα κατὰ τὸ πέλαγο. Τοῦ κάκου ἔβαλε τίς φωνές, τοῦ κάκου ἔκλαιγε κ' ἔσκουζε σὸν τὸ πληγωμένο ἀγρίμι κἀνοντας ἀελπισμένες χειρονομίες. Τὸ καταραμένο τὸ καῖκι εἶχε ἀτλώσῃ τὰ πανιά του κ' ἔμοιαζε σὰ μαῦρο ποιλὶ τοῦ θαιάτου γι' αὐτόν, παίρνοντας πᾶνω στὰ πλατεῖά του φτερά μιὰ ζωὴ πὸν εἶταν ἢ χαρὰ τῆς φτωχῆς του ζωούλας, πὸν εἶταν μιὰ φωτεινὴ ἀχτίδα ἡλίου στὴ φοβισμένη καὶ ἀθῶα του ψυχῆ. Τὴν πανώρια του Ἀντώνια, αὐτὴ πὸν ἀνύποπτα τοῦχε ξυπνήσῃ μὲς στὰ παιδικὰ του στήθεια, κάτι χαρὲς καὶ φόβους, λαχτάρες καὶ ἀνείπωτες τρομάρες, μὰ πὸν εἶτανε γλυκὲς, ἔτσι γλυκὲς.

Κ' ἔπεσε μπρούμιτα στὸν ἄμμο καὶ θρηνοῦσε τὸ φτωχό, καὶ ἀπὸ καιρὸ οὐ καιρὸ κοίταγε μὲς ἀπ' τὰ θολὰ του δάκρια τὸ καταραμένο καῖκι πὸν ὅλο μίκραινε μίκραινε στὴν ἀπόσταση, τόσο πὸν τὸ κόκκινο τσεμπεράκι νὰ μὴ φαίνεται πιά καθόλου.

— Ἀντώνια, μωρ' Ἀντώνια!!

Μὰ ἡ φωνή του πνίγηκε στὸ μούρμουρο τῆς θάλασσας ποὺ γύρω του βογγοῦσε ὑπόκοφα σὰν ἀπὸ συμπόνια γιὰ τὸ ἄδικο ποὺ τοῦ ἔγινε.

Πάει, πάει κιὰ . . .

Πόσες ὥρες ἔκατο' ἐκεῖ ἀπελπισμένος κι ἀπαρηγόρητος ! Ὅσο ποὺ βράδιασε.

Καὶ κάθε μέρα, τ' ἀπομνήμερο, πήγαινε καὶ κάθιζε στ' ἀκρογιαλὶ μὲ τὸ βλέμμα θολό, βυθισμένο στὸ σκοῦρο πέλαγο. Κ' εἶταν τόσο πονεμένο τὸ βλέμμα του ἐκεῖνο ! Μὰ κι διὰν ξηγνάντευε κἀνα κανὶ ν' ἀσπρῆζε στὸν ὀρίζοντα, πόση ἐλπίδα ξαφνικὰ δὲν τοῦ φώτιζε τ' ἀθῶα του μάτια, ποὺ μάταια' ἔψαχναν νὰ δοῦν τὸ κόκκινο τσεμπεράκι νὰ ραγεταὶ πάλι πίσω ! Κι ὅταν νύχτωνε κ' ἔβλεπε πὼς ἄδικα πάει καὶ τούτη ἡ μέρα, πήγαινε τὸ βράδι πίσω ἀπ' τὴν πεζούλα κ' ἔκλαιγε στὸ σκοτάδι, σιωπηλά, σπαραχτικά, μὲ τὰ μάτια γεμάτα πόνου, στραμμένα πρὸς τὸ μαῦρο πέλαγο ποὺ δὲν ἄσπριζε κιὰ γι' αὐτὸν τὸ κανὶ τῆς χαρᾶς !

ΑΘΗΝΑ Ν. ΤΑΡΣΟΥΑΗ

FRIEDRICH HÖLDERLIN

(1770-1845)

Μὲ τὸν Hölderlin ἀρχίζει μίᾳ νέα περίοδος στὴ Γερμανικὴ λυρική τέχνη. Εἶναι ὁ ριζοσπάστης ποὺ χάραξε τὸ δρόμο τῆς ρομαντικῆς ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Hölderlin καὶ φτάνει ὡς τὸν Stephan Georg. Στὴν ἐποχὴ του ὁ Hölderlin μετρῆθηκε μὲ τὸ μέτρο τῶν ποιητῶν τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς καὶ βρέθηκε κατώτερος. Μὰ σήμερα ἴσως εἶναι κάτι περισσότερο ἀπὸ τὸν Γκαίτε γιὰ τοὺς Γερμανοὺς, ὅπως εἶπε ὁ Pr. Srich, ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου Μονάχου ποὺ διδάσκει λογοτεχνία. Τὰ τελευταία του ἔργα μάλιστα ἀγγίζουν ὅλες τὶς χορδὲς τῆς ψυχῆς καὶ σὲ μιὰν ἁρμονία τὶς παρακινοῦν.

Ἐνας ἀνέγγιχτος, καθαρὸς, ἅγιος ἄνθρωπος ποὺ μπαίνει σ' ἕνα μοντέρνο κόσμο καὶ μὲ τὸν ὅποιο δὲν ταιριάζει. Ἔρχεται ἀπὸ τὸ βασίλειο τῆς λάμπης φέρνοντας τὸ βαγγέλιο μιᾶς ἀπολύτωσης. Ἀληθινὸς ποιητὴς σὲ ἀντίθεση μὲ τὴν ἐποχὴ του. Τοῦ εἶτανε γραμμένο νὰ καταστραφεῖ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ του. Τὸ τραγικὸ μέσο του εἶτανε τὸ ἔξῃς : Πῶς ὁ κόσμος δὲν εἶχε κιὰ τὴν ὁμορφίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος.

Εἶτανε μιὰ ἥρωική φύση καὶ ἀνάγγειλε στὴν ἐποχὴ του ἕνα νέο κόσμο. Γι' αὐτὸν ἡ ἀνθρωπότητα εἶτανε ἀκατάστατη σὰ χάος. Αἰσθάνεται πὼς ἡ ἐποχὴ

του είναι εποχή μιᾶς νύχτας μὰ κ' εποχή τῆς ἐλπίδας μιᾶς αὐγῆς. Ἔτσι ἔγραψε τὰ «Nachtgesänge» — τὰ τραγούδια τῆς νύχτας, ποῦναι σὺν ἀστερία στὴ νύχτα τῆς εποχῆς καὶ σὺν ὑπόσχεση γιὰ νέο ξημέρωμα. Θέλει τίς ψυχὲς τῶν συγχρόνων του νανοίξει γιὰ νέους θεοὺς, ποῦ θάναυ, λέγει, οἱ ἀρχαῖοι θεοὶ γιὰτι αὐτοὶ μοναχὰ μπορεῖ νὰ κρατήσουν. Ἔτσι ὁ Η. εἶναι «ἕνας προφήτης ποῦ κοιτάει πίσω. «Rückwärtsschau=ender Prophet».

Κατὰ τοὺς κλασσικοὺς τὸ θεῖο ἀντικείμενο εἶτανε ὁ ἄνθρωπος, δηλ. ὁ ἄνθρωπος τῆς ἁρμονίας καὶ τῆς ὠραίας ἐσωτερικότητος. Ὁ Ἑλλ. θεὸς εἶτανε γιὰ τὸν Γκαίτε ὁ ἀντιπρόσωπος τοῦ ἀποθεωμένου ἀνθρώπου. Ὁ Γκαίτε εἶτανε ὁ ἴδιος ἕνας παρόμοιος τύπος. Μὰ οἱ θεοὶ τοῦ Hölderlin εἶναι ἀλιώτικοι: Εἶναι οἱ θεοὶ ποῦ ἀντιπροσωπεύουν τὸ Σῦμπαν, δηλ. ὁ Ὀκεανὸς, ὁ Αἰθέρας, τὸ Φῶς, ἡ Νύχτα, τὸ ἰδανικὸ του εἶναι ὁ ἀρχαῖος Ἑλλ. πολιτισμὸς. Βαθιά ἐντύπωση τοῦ κάνει ἡ κοινὴ λατρεία ἡρώων καὶ θεῶν. Τὸ κοινὸ ἱερὸ τῆς Δήλου, αἱ κοιναὶ ἑορταὶ στὰ Ὀλύμπια. Ὅλα αὐτὰ τοῦ ἐφαίνοντο «ἕμνικὰ» καὶ γι' αὐτὸ ἡ λυρικὴ τοῦ Η. εἶναι «ἕμνικὴ» ἐνῶ τοῦ Γκαίτε καὶ Σίλλερ εἶναι ἐλεγειακὴ. Ὁ ἕμνος ἔχει ὡς μοτίβο τὸ σύνολο ἐνῶ ἡ κλασσικὴ λυρικὴ τὸν ἄνθρωπο. Ὁ Η. ἀρχίζει τὰ τραγούδια του μὲ ἀπλὲς ἔνοιες, πραγματικὲς, κατόπι προχωρεῖ σὲ φιλοσοφικὰς ἀψηλὲς ἰδέες στὸ ἄπειρο καὶ ἔπειτα γυρνᾷ καὶ τελειώνει τὸ τραγούδι του μὲ τὴν ἴδια ἀπαλότητα, σὰ μεγαλόπνοο πελαγίσο κύμα ποῦ ξεψυχνᾷ ἡρεμα σ' ἀμμόστρωτο ἀκρογιάλι. Αὐτὸς ὁ τρόπος ποῦ λέγεται «ἐπιστροφικὸς ρυθμὸς», τὸν διακρίνει ἀπὸ τοὺς ἄλλους ρομαντικούς. Ὁ ρυθμὸς του εἶναι ἐλεύθερος, κυρίως γιὰτι, λέγει, πάνου ἀπὸ τὸ νόμο τοῦ ρυθμοῦ στέκεται ἡ ἰδέα. Γι' αὐτὸ ἡ ποίηση του Η. εἶναι μιὰ ἀνύψωση πάνου ἀπὸ τόπους καὶ ὄρια. Δὲν παραφερότανε ποτὲ σὲ ὑπερωμαντισμὸ, κι αὐτὸ εἶναι ἕνα ποῦ τὸν βάζει σὲ ξεχωριστὴ θέση ἀπὸ τοὺς ἄλλους ρομαντικούς.

Ἡ λυρικὴ του δὲ μποροῦσε νάβρη ρίζα στὸ Γερμ. λαὸ ἔνεκα τοῦ χαρακτήρα τοῦ λαοῦ αὐτοῦ. Τὰ τραγούδια του εἶναι σὺν ἕνα κατηγορητήριο γιὰ τὸ Γερμ. πνεῦμα. Στὸν «Υπερίωνα» περιγράφει τὴν ἀδυναμία τῶν Γερμανῶν. Αὐτὸς ὁ λαὸς, σὰ νὰ λέγει, δὲν ἔχει τίποτα τὸ κοινὸ ἀνάμεσόν του καὶ τοῦ λείπει ἡ κοινὴ λατρεία τῶν μεγάλων του πνευμάτων.

Κ' εἶταν ἀλήθεια. Σὺν ξένοι περιπλανιόντουσαν τὰ μεγάλα πνεύματα στὴν πατρίδα τους. Μεγαλοφυεῖς σὺν τὸν Kleist καὶ τὸν Hölderlin ἦσαν ἐρημίτες μέσα στὸ λαὸ τους. Μεταφράζει τὸν Πίνδαρο. Ὁ Πίνδαρος εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ λαοῦ του, ἐνῶ ὁ Η. ἕνας ἔρημος κρᾶχτης γιὰ τὰ κοινὰ ἰδανικά. Ἐνα ἀπὸ τὰ ὠραιότερά του ποιήματα εἶναι «τὸ Ἀρχιτέλαος», ἀναπαράσταση τῆς Ἑλλ. τοποθεσίας, πολὺ πλαστικὴ, μὰ ποῦ κι αὐτοῦ ἂν καὶ ζουγραφιὰ φαίνεται ἡ λαχτάρα του καὶ ἡ ἐλπίδα.

Ὅλα γι' αὐτὸν εἶτανε λαχτάρα, ἐλπίδα κι ἀνάμνηση¹⁾. Ἄν συναντοῦσε ἕναν ὠραῖο ἔφηβο ἢ μιὰ Καρυάτιδα, ἔμενε γι' αὐτὸν πάντα ἀνάμνηση καὶ ἐλπίδα. Τὸ ἰδανικὸ του ἡ Διοτίμα, ἡ Ἑλληνίδα, ποῦ δὲν ξεπηλώθηκε ποτέ. Τοῦ Χ. ἡ Διο-

1) Στὸ ποιήμα του «ψομί καὶ κρασί».

τίμα εΐτανε ζωντανή παράσταση του φωτός, της όμορφιάς και της ζωής, ενώ του Νοβάλις ή έρωμένη είναι ή εικόνα του θανάτου και της νύχτας. Του Νοβάλις οι ήμνοι παρουσιάζονται σά διάττοντα αστέρια πού περνούν και χάνονται πάλι, του Η. σά δυνατοί φεγγόβολοι ήλιοι. Αύτή ή δύναμη τόν ξεχωρίζει άκόμα από τούς ρομαντικούς.

Γενήθηκε σιό Σβάμπεν στά 1770.

Ή τύχη του και ή ζωή του εΐτανε συγκινητική. Μιά φύση τρυφερής έσωτερικότητας βασανισμένη άπ' τή σιγάφεια του έξωτερικού κόσμου. Σκιόμενος σέ δυό κιλαντεβότανε άνάμεσα στών ιδελιστικό, μεταφυσικό, αισθητικό του κόσμο και στήν πραγματικότητα. Στή στενόχωρη ζωή τής τότε έποχής του φαινότανε πώς δέν ύπήρχε χώρος γιά τά ιδανικά του, — άνθρωπισμό, όμορφιά, λευτεριά και ήρωϊσμό. Ήτσι ό νοϋς του μεθυσμένος από όλα αύτά τά ήρωαΐα έφτιαξε έναν όνειρώδειο κόσμο όμοιο μέ τόν αρχαίο Έλληνισμό πού έτοιμένα άρμονικά εΐτανε ή ζωή και τό πνεϋμα, πού πραγματοποιήθηκε ή λατρεία τής όμορφιάς, τής φιλίας και του ήρωϊσμού.

Στόν ψυχικό του αυτόν άγωγή προστεθήκανε στέρησες, ταπεινώσες και ό θάνατος τής άγαπημένης του Διοτίμας ¹⁾. Στήν άρχή εΐτανε οικοδιδάσκαλος στή Φραγκφούρτη. Έκεΐ ώρίμασε και έγινε μιá ποιητική άνεξάρτητη άτομικότητα. Ήλειψαν πιά ή επίδραση τών σκέψων του Πινδάρου, του Κλάστον του Σίλλερ.

Μετά τό θάνατο τής Διοτίμας άρχισε νά σκοτεινιάζει τό μυαλό του. Και σιά 1802, δηλ. 32 χρονών, έπεσε σέ πνευματική νύχτα. Ή ρίζα βρισκότανε πριν από χρόνια μέσα του και τώρα παρουσιάστηκε από τόν έρεθισμό του πνεύματος και τήν υπερκόπωση.

Ήκόμα μπορούσε ό Η. νά τραγουδά τά «τραγουδία τής νύχτας», «Τό γραφτό τής άνθρωπότητας». Ήκόμα έμενε τό μουσικό του αΐσθημα ζητηρό. Ήκόμα έβρισκε κάποιες γεμάτες φώς εΐκόνες. Μόνο ή σκέψη του μέ κόπο προχωρούσε από τήν υπερπληθώρα τής φαντασίας του. Τό κοίταγμα του έγινε παράδοξα σκοτεινό και ή γλώσσα του μυστηριακή.

Ήπειτα από τά «Τραγουδία τής νύχτας» έσβησε πιά ή ποιητική του δύναμη. Μόνο κάτι πού θύμιζαν τίς προσπάθειες τής νιότης του. Στά 1806 σκοτάδι πηχτό πλάκωσε τή σκέψη του. Πρώτα έπεσε σέ φρενίτη *Ήπειτα σέ ήσυχη μελαγχολία. Πέθανε δυστυχισμένος σέ ήλικία 75 χρονών.

Ό «Ύπερίονας» του είναι ένα διδαχτικό ρομάντζο σέ φόρμα επιστολών. Ληγιέται ό Ύπ. τήν Ιστορία του. Μιά λαχτύρα, μιá άνάμνηση, μιá έλπίδα, φιλοσοφική σκέψη και λυρική συγκίνηση, αυτός είναι ό Ύπερίονας. Προσταθεί και άγονίζεται γιά τήν όμορφιά και λευτεριά τής άνθρωπότητας, άποτυχαίνει, ναυαγει στήν ώμή πραγματικότητα και άποσύρεται σιεργνά από τό θάνατο τής άγάπης του Διοτίμας στήν έρημιά όπου ζητεί θεραπεία σίς

1) Κυρία Γκόρταρντ στή Φραγκφούρτη.

μεγάλες φυσικές δυνάμεις. Έδώ ο Η. εκφράζει ποιητικά τη δική του κοσμοθεωρία, τη δική του αγάπη για τη Διοτίμα, το δικό του πάθος για την άρχαια Ελλάδα, που χάθηκε πιά, και τη δική του φυσιολατρεία. Είναι λυρικού στυλ το ρομάντζο χωρίς να έχει ούτε φανερή δράση, ούτε χειροποιαστά πρόσωπα.

Γεμάτα ύψος είναι ακόμα τὰ τραγούδια του «Τὸ ἴσος τῆς τύχης», πρὸς τὸν αἰθέρα, παρακλήση στὶς Μοῖρες, τὰ ιατά, τὸ μισὸ τῆς ζωῆς, Χαϊντελμπεργκ, (εἰδυλλιακὸ τραγούδι ποὺ ἔγραψε σὰν ἔφυγε ἀπὸ τὴ Φραγκφούρτη, σ' ἓνα ἀποχαιρετιστήριο, ὁ θρήνος τοῦ Μένονα γιὰ τὴ Διοτίμα, ἓνα σπαραχτικὸ ἐρωτικὸ μοιρολόγι.

Κλείνοντας τὴ μελέτη αὐτὴ μεταφέρουμε μερικὰ τραγούδια τοῦ Η. στὸν Ἑλλ. στίχο, ἔτσι μοναχὰ γιὰ νὰ τὸν γνωρίσουνε καὶ στὴν Ἑλλάδα, στὴν ἀγαπημένη Ἑλλάδα τοῦ Ποιητῆ.

Μόναχο

ΣΙΓΣΑ ΚΑΡΑ-ΙΣΚΑΚΗ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Πολ. Παπαχριστοδούλου : ΘΡΑΚΙΚΕΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ, Ἀθήνα, 1924.

Τὸ νεοελληνικὸ δῆγημα ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ραγκαβῆ καὶ τοῦ Βικέλα ἕως σήμερα σημειώνει μιὰ φυσιολογικὴ ἐξέλιξη, παρακολουθώντας τὴν ἀνάλογη ἐξέλιξη ποὺ πῆρε στὸ διάστημα αὐτὸ ἡ χώρα μας. Ἱστορικὸ στὴν ἀρχή, ὕστερα ἠθιογραφικὸ, καὶ τελευταῖα, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Τρικούπη, ὅταν ἀρχίζει καὶ ἡ Ἑλλάδα νὰ ἀστικοποιῆται, καιωνικὸ. Ἐκεῖ βρίσκεται σήμερα. Κάτι ἄλλες ἀπόπειρες νὰ εἰσαχθῆ καὶ στὸν τόπο μας τὸ συμβολικὸ ἢ τὸ ἱμπρεσιονιστικὸ δῆγημα, τίς θεωρῶ παιδαγωγικὰ ἀνοησίες καὶ γελοῖες ἀπομίμησης, γιὰ τὴν ἐξέλιξη στὸ σημεῖο ποὺ βρίσκεται σήμερα, δὲ δικαιολογεῖ τὴν ἐμφάνισή καὶ τὴν ὑπαρξὴ μιὰς τέτοιας τέχνης, ἃ θέλουμε ἢ τέχνη νὰ ἀποτελῆ τὸν καθρέφτη κάθε ἐποχῆς, καὶ ὄχι μιὰ γελοία ἀπομίμηση ξένων καὶ κακοχωνεμένων τεχντροπιῶν. Τὴν ἱμπρεσιονιστικὴ τέχνη δὲν τὴν ἐγεννάει οὔτε ἡ αὐθαίρεσία οὔτε ἡ μαγία τῆς ἐπίδειξης καὶ τῆς πρωτοτυπίας, παρὰ μιὰ φιλοσοφικὴ ἀνησυχία, ποὺ πιστεύει πὼς μόνο μέσα στὴν ἀοριστία καὶ τὸ μισοσκόταδο τῶν φαινομένων βρίσκεται κρυμμένη ἢ βαθιότερη ἀλήθεια τῆς ζωῆς. Μὰ ἔδῳ κάποιοι νεαροί, ποὺ βαλθήκανε νὰ γελοιοποιήσουνε τὸν ἱμπρεσιονισμό καὶ τὸν ἐξπρεσιονισμό, ποῖα φιλοσοφικὴ ἀνησυχία δοκίμαζονε; Αὐτοὶ δὲν ὑποπευθύνονται κἄν τὴν ὑπαρξὴ φυλοσοφικῶν προβλημάτων. Κι ὅμως σὲ κάθε ἐποχὴ ἡ φιλοσοφία μελετώντας τὰ φαι-

νόμμενα τῆς σύγχρονης ζωῆς, ἀνοίγει τὸ δρόμο στὴν τέχνη. Ἄν ἀναγκαζόμαστε νὰ ἐπιναλαμβάνουμε κάθε τόσο τὶς ἀπλούστατες αὐτὰς ἀλήθειες, δὲν τὸ κάνουμε γιὰ νὰ ἀποστομώσουμε τοὺς ἀρηγῆς καὶ τοὺς ὑβριστῆς μας, γιὰτὶ γιὰ νὰ πειστή ἢ νὰ μεταλειστή ἕνας ἄνθρωπος πρέπει νὰ ὑπάρχει μέσα στὴ ψυχὴ του κάποιο ὑπέδαφος φιλοσοφικῆς καὶ γενικῆς μόρφωσης, αὐτὸ πού ὀνομάζουμε στὴν ψυχολογία *προσλαμβάνουσα παράσταση*. Δίχως αὐτή, κάθε συζήτηση καταντάει ματαιοπονία καὶ καταλήγει οὐ προσωπικὸ καυγᾶ. Ὅπως ἐγινῆ μὲ μένα πού γιὰ νὰ τολμήσω μερικῆς ἀλήθειες, σχετικῆς μὲ τὸν κ. Βουιυρᾶ, μοῦ ρηχτήκανε ὀλοισὰ λύσσασμένα σκυλιά, ὄχι ἀπὸ μιὰ βαθῆτερῆ ἐχτίμηση πρὸς τὸ ἔργο του κ. Βουιυρᾶ—στὸ βᾶθος κ' οἱ ἴδιοι ἀμφιβᾶλλοντε γι αὐτὸ—παρὰ ἀπὸ πάθος, γιὰτὶ ξεσκεπάζοντας τὸ εἶδωλο τους, φανέρωσα καὶ τὴ δική τους ψυχικὴ καὶ φιλολογικὴ γύμνια.

Ἄς εἶναι. Τὸ ζήτημα τώρα εἶναι πὼς ἀπὸ πολὴν καιρὸ ἀπομακρυνθῆκαμε ἀπὸ τὸ ἠθογραφικὸ δῆγημα. Ἡ ζωὴ μέστωσε πιά κ' ἡ παρατήρηση, πού τροφοδοτεῖ τὴν τέχνη, δὲν ἐπιτρέπεται πιά νὰ εἶναι τόσο ρηχὴ ὅσο στὴν ἐποχὴ τοῦ Παπαδιαμάντη καὶ τοῦ Καρκαβίτσα. Σήμερα ἀπλώνονται μπροστᾶ μας τεράστια κοινωνικὰ ζητήματα πού δὲν μπορεῖ ἡ τέχνη νὰ τ' ἀγνοῆση. Ἄλιῶς ξεπέφτουμε στὶς ἱμπρεσιονιστικῆς παιδαριωδιῆς μερικῶν νεαρῶν πού γελοιοποιῶνε τὴν Ρωμαῖτικὴν τέχνη.

Ὡς τόσο ὁ κ. Παπαχριστοδοῦλου θέλει νὰ μᾶς ξαναγυρίση στὴν περιόδο τῆς ἠθογραφικῆς τέχνης. Ἐπειδὴ ὁ κ. Παπ., ὅσο ξαίρω, συμβαίνει νὰ εἶναι πολὶ προωθεμένος καὶ πολὶ συχροτισμένος ἄνθρωπος, γιὰαὐτὸ πιστεύω πὼς κείνο πού τὸν ἐσπρωξε νὰ δημοσιεύῃ αὐτὸ τὸ βιβλίον, εἶτανε ὄχι ἡ προτίμηση του πρὸς ἕνα εἶδος λόγου πεθαμένο πιά, παρὰ ἡ ἀνάγκη μιᾶς χρονολογικῆς σειρᾶς πού νὰ δείχνῃ τὴν ἱστορικὴν ἐξέλιξη τοῦ ἔργου πού σκοπεύει νὰ φέρῃ στὸ φῶς. Κι ἀπὸ τὴν ἔποψη αὐτὴ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τὸν ἀδικῆση. Τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι ἡ ἀρχὴ μιᾶς ἐργασίας πού ἔπρεπε νὰ ἔχη φανῆ ἔδω καὶ πολλὰ χρόνια. Ἄν καθυστέρησε, τὸ σφάλμα δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῆ στὸν κ. Παπ. παρὰ στοὺς ὄρους πού κανονίζοντε τὴν ἔκδοση ἑνὸς βιβλίου στὸν τόπο μας.

Γιὰτὶ ὁ κ. Παπ. σὰ μορφωμένος ἄνθρωπος, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ τὸ καταλαβαίνει καὶ ὁ ἴδιος πὼς οἱ ἱστορίες του αὐτῆς δὲν εἶναι δηγηματα. Τὸ δῆγημα εἶναι ἕνα εἶδος λόγου πού ἔχει καὶ αὐτὸ τοὺς δικούς του κανόνες, τὴν ξεχωριστὴν *τεχνικὴν* του, πού δὲν ἐπιτρέπεται κανεὶς νὰ τὴν ἀγνοῆ. Μόνον ὁ κ. Βουιυρᾶς στὸ θαυμάσιο αὐτὸ τόπο τσαλαπατάει κάθε κανόνα καὶ δημιουργεῖ ἕνα δῆγημα *sui generis* καὶ γι αὐτὸ κατώρθωσε νὰ καταχτήσῃ τὸ θαυμασμὸ μερικῶν νεαρῶν ἀνοήτων—ὄχι τοῦ κ.

Ξενόπουλου, πού κατά βάθος τὸν ἀρνίεται καὶ τὸν κατακουρελιάζει — καθὼς καὶ τῶν δημοσιογράφων, πρᾶγμα ὄχι παράδοξο, διὰν γνωρίζῃ κανεὶς τὰ χάλια τῆς Ἑλληνικῆς δημοσιογραφίας. Μπορεῖ νὰ εἶναι ζουγραφίης, καὶ μάλιστα ζουγραφίης πιστῆς καὶ ὁμορφῆς, μὰ δηγήματα μιὰ φουρά, διάολο, δὲν εἶναι. Στὸ ξώφυλλο τοῦ βιβλίου διαβάξω ἕνα χαρακτηρισμὸ τοῦ κ. Παλαμᾶ, ἀπὸ κάποιο γράμμα του ὑποθέτω. « Πιστὸ κομμάτι ζωῆς, χωρὶς κανένα στόλισμα παραμυθιοῦ, χωρὶς κανένα μυστήριο ποιητικὸ ἢ θάμα θρυλλοῦ. » Συφωνᾶ. Μὰ ἡ πιστὴ ἀπόδοση τῆς ζωῆς, δὲν εἶναι ἀκόμα τέχνη. Ἡ τέχνη εἶναι σύνθεση, εἶναι δημιουργία, εἶναι φαντασία, κάτι πού βγαίνει μέσα ἀπὸ τὴ ζωὴ καὶ δὲν εἶναι ὡς τόσο ἡ ἴδια ἢ ζωὴ. Ἄν στὴν πιστὴ ἀπεικόνιση τῆς ζωῆς, δὲν προστεθῇ ἐκεῖνο τὸ *περιπλέον*, ἐκεῖνο Plus πὸν τὸ χαρίζει στὸ συγγραφέα ἡ δημιουργικὴ του φαντασία, δὲν μπορεῖ νὰ ὑψωθῇ ἡ πιστὴ εἰκόνα σὲ ἔργο τέχνης. Ὁ Βάγνερ δὲν δημιούργησε τὸ σύμβολο τοῦ *Fliegender Holländer* παρὰ προσθέτοντας, ἀνεβάζοντας καὶ πλουτίζοντας τὸν ἀρχικὸ πυρήνα τῆς αἰσθητικῆς του συγκίνησης, πὸν ἔνωσε σ' ἕνα νυχτερινό, τρικυμιώδικο ταξίδι μέσα στὴν Ἀνατολικὴ θάλασσα. Αὐτὸ ἀποτελεῖ τὸ θεμελιώδικο κανόνα κάθε ὑψηλῆς δημιουργίας, πὸν δὲν ἐπιτρέπεται κανεὶς τεχνίτης νὰ τὸν ἀγνοῇ. Ἄλλως κατανοτομε τοὺς αὐτοσχεδιασμοὺς τοῦ κ. Βουτυρά ἢ στὶς φιλοσοφικοαισθηματικὰ σαπουνόφουσκες τοῦ κ. Παπαντωνίου (βλέπε καὶ *Πεξὸς ρυθμὸς*). Θέλετε καὶ ἄλλη μιὰ ἀρνητικὴ ἀπόδειξη πὸς οἱ ἡθογραφίης τοῦ κ. Παπ. δὲν ἀποτελοῦνε δηγήματα ; Ὁ ὁμόθυμος ἐνθουσιασμὸς τῶν δημοσιογράφων γιὰ τὸ βιβλίον αὐτὸ ! Τελεῖσσε, ἐδῶ δὲ χωρεῖ μέσος ὄρος ἐνθουσιάζονται οἱ δημοσιογράφοι ; Στάσου ἐπιφυλαχτικὸς μπρὸς στὸ ἔργο. Κ' ἐδῶ ὡς προσέξῃ πολὺ ὁ κ. Παπ. Ὑπάρχει κίντυνος οἱ δημοσιογράφοι νὰ πνίξουνε τὸν ἀγαθὸ σπόρο πὸν κρύβει μέσα του. Ἄς προφυλαχτῇ ἀπὸ τοὺς ἀνάγλυκους ὕμνους πὸν τοῦ τονίζουνε στὰ αὐτιά του οἱ ψεύτικες αὐτῆς Σειρήνες.

Ἐγὼ εἶμαι τῆς γνώμης νὰ μὴ βιαστοῦμε ἀκόμα νὰ κρίνουμε τὸν κ. Παπ. Νὰ ἐπιφυλαχτοῦμε καὶ νὰ περιμένουμε τὰ ἄλλα βιβλία πὸν μᾶς ὑπόσχεται. Ἴσως ἐκεῖ μᾶς παρουσιάσῃ κάτι ἀρτιώτερο. Τώρα πρέπει νὰ τοῦ σφίξουμε τὸ χέρι καὶ νὰ τονὲ συχαροῦμε ἀνεπιφύλαχτα πρῶτα πρῶτα γιὰ τὴ λαμπρὴ καὶ καθάρια δημοτικὴ του γλώσσα πὸν στὴν ἐποχὴ αὐτὴ τῆς γλωσσικῆς ἀναρχίας πρέπει νὰ χρησιμέψῃ σὰν ἕνα πολύτιμο μᾶθημα στοὺς νέους προπάντων, πὸν κατορθώσανε νὰ μὴν ἔχουνε καμιὰ γλώσσα, καὶ γι ἄλλους λόγους καὶ χάρι στὴν ἐπίδραση τοῦ *Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμιλοῦ*, πὸν ἐπιβραβεύει, ὡς γνωστό, τὴ γλωσσικὴ σύγχυση καὶ ἀναρχία. Οἱ ἡθογραφίης του παρουσιάζουνε

χρῶμα, υγεία, άγνότητα, δροσιά, αλήθεια, μακρὰ ἀπὸ κάθε γελοία ἱμπρεσιονιστικὴ τάχατες ἐπιτήδεψη. Ἄφήνω πιά τὴν πολυτίμη λαογραφικὴ συμβολὴ τοῦ στὸ ἔργο τῆς στενωτέρας γνωριμιᾶς μας μὲ τὸ Θρακικὸ λαό, καὶ πού θὰ εἶτανε πολυτιμότερη ἂν δὲν περιοριζότανε νὰ μᾶς δεῖξη μόνο τὴν ἐπιφάνεια τῆς ζωῆς αὐτοῦ τοῦ κατυτυραννημένου ἀπὸ δικούς του καὶ ἀπὸ ξένους λαοῦ, παρὰ προσπαθοῦσε νὰ ἰδῆ καὶ βαθύτερα τί γίνεται μέσα σ' αὐτὴ τὴ ζωή, ἔστω καὶ ἂν ἡ ἴδια δὲν ἀτόχτησε ἀκόμα βαθύτερη συνείδηση τοῦ ἑαυτοῦ της.

Στυρ. Κοντοῦ καθηγητοῦ : Κωνστ. Μ. Θεοτόκης Ἐν Ἀθήναις 1924.

Γιὰ τὸ ἔργο τοῦ Θεοτόκη μιλήσαμε ἄλλοτε πλατιὰ μέσα ἀπὸ τίς στήλες τοῦ «Νουμά». Ὁ Θεοτόκης δὲ βρίσκεται στὸ ὕψος ὅπου ἐπιμένουνε σώνει καὶ καλά νὰ τὸν ἀνεβάσουνε οἱ ὑστερισμοὶ τῶν θαυμαστῶν του, παρὰ ἐκεῖ ὅπου τὸν τοποθετήσαμε ἑμεῖς. Ζώντας ὁ ἄθροπος σὲ μιὰ μεταβατικὴ ἐποχή, στὴν ἐποχὴ ὅπου τὸ Ρωμαϊκὸ δῆγμα σημεῖωσε τὴ μετάβαση τοῦ ἀπὸ τὴν ἠθογραφία στὸν κοινωνισμό, ἔκανε τὸ λάθος—ἴσως κ' ἡ ἐποχὴ νὰ μὴν τοῦ ἐπέτρεπε νὰ κἀνῃ ἀλιώτικα—νὰ ἐπιχειρήσῃ κοινωνικὸ ρομάντζο μέσα σὲ ἠθογραφικὸ πλαίσιο. Αὐτό, θαρρῶ, εἶναι τὸ κυριώτερο ἐλάττωμα τοῦ ἔργου του. Ὁ κοινωνισμὸς πνίγεται μέσα στὴ στενὴ ἀτμοσφαῖρα τῆς ἠθογραφίας, κ' ἡ ἠθογραφία νερούλιᾶζει στὴν ἀπλοχωριὰ τοῦ ρομάντζου. Ὁ κ. Σπ. Κοντὸς συμπατριώτης τοῦ Θεοτόκη, ἐξοφλεῖ τὸ πατριωτικὸ του χρέος, μὴν ἀναγνωρίζοντας κανέναν ἥσκιο στὸ ἔργο του. Ἀκόμα καὶ γιὰ τὰ ἐλαττώματα πού οἱ ἴδιοι οἱ θαυμαστὲς τοῦ Θ. ὁμολογοῦνε, αὐτὸς ἔχει πάντοτε πρόχειρη μιὰ δικαιολογία. Ὅλα καλά καὶ ἄξια. Ἐτσι τὸ βιβλιαρτάκι αὐτὸ παίρνει περισσότερο πανηγυρικὸ καὶ ρητορικὸ τόνο παρὰ ἀντικειμενικὰ καὶ αὐστηρὰ κριτικὸ. Ὡς τόσο πρέπει νὰ ὁμολογήσουμε πῶς πρόκειται γιὰ μιὰ πολὺ φροντισμένη μελέτη, πού μὲ περισσότερη ἀντικειμενικότητα καὶ μὲ λιγώτερο τοπικιστικὸ πνεῦμα, θὰ μπορούσε νὰ μᾶς ζυγώσῃ στὸν ἀληθινὸ Θεοτόκη. Ὁ κ. Σπύρ. Κοντὸς παράδοξα ἐπιμένει ἀκόμα νὰ ἀποδείξῃ πῶς ὁ Θεοτόκης, ὄχι, δὲν εἶχε καμιὰ σχέση μὲ τὸν κομμουνισμό καὶ πῶς ἀδικοῦνε τὴν πατριδολατρεία του ὅσοι τοῦ προσάπτουνε αὐτὴ τὴ μαύρη μορφή. Δοιπὸν εἴμαστε σύμφωνοι. Ὅχι, δὲν εἶτανε κομμουνιστῆς. Ὁ διαλεκτὸς αὐτὸς δηγηματογράφος καὶ πολυμαθέστατος λόγιος εἶτανε ἀπλῶς ἓνας σοσιαλπατριώτης, πού σὲ μιὰ μάλιστα ὄρισμένη στιγμή, δὲ νόμισε ἀσυμβίβαστο μὲ τὸ σοσιαλισμὸ του νὰ μεταβληθῆ καὶ σὲ κρατικὸ ὄργανο τῆς πύδ σκληρῆς λαϊκῆς καταπίεσης. Πατριωτικὴ καὶ ἀριστοκρατικὴ στὸ βάθος ψυχῆ ὁ Θεοτόκης δὲν ἔνωσε,

ὅπως καὶ ὁ Χατζόπουλος, πῶς ἡ σημερινὴ κατάστασις τῆς Ἑλληνικῆς ἐργασιᾶς ἐπιβάλλει σκληρὸν καὶ ἀδιάκοπον ἀγῶνα γιὰ τὸ ξύπνημά της, καὶ ἀπογοητευμένος καὶ ἀηδιασμένος ἀπὸ τὴν πραγματικότητά, πού δὲν μποροῦσε τίποτα νὰ τοῦ ἀποδώσῃ, προτίμησε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν ἀγῶνα καὶ νὰ δώσῃ τὸ χέρι στοὺς πατριδοκάπηλους ἀστούς. Τὸ σοσιαλιστικὸ ἰδανικὸ δὲν εἶχε ποτὲ ποιήσει βαθιὰ τὴν ψυχὴν του. Αὐτὴ τὴ θλιβερὴν τιμὴν τὴν διεκδικεῖ δλᾶκερη ὁ κ. Κοντὸς γιὰ τὸ Θεοτόκη. Καὶ εἴμαστε, δυστυχῶς, ὑποχρεωμένοι νὰ συμφωνήσουμε μαζί του.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΣΤΕΛΙΟΣ ΧΑΛΕΠΑΣ

I

Ἐνας θόρυβος μεγάλος ἔσσε, πού ἀκούονταν ὡς τὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου. Ἀπὸ μακριὰ βλέπαν εἰ διαβάτες πλῆθος πολὺ νὰ σχηματίζει ἓνα μεγάλο γύρο, ἓνα γροῦπο μὲ ἀνθρώπους, πού φαίνονταν μόνο ράχες καὶ κεφάλια σὲ μύρια χρώματα. Καὶ στάθηνεν ὁ Στέλιος Χαλεπᾶς στὴν ἀρχὴν τοῦ δρόμου μὲ τοὺς διαβάτες βλέποντας τὸ πλῆθος αὐτό. Ὁ δρόμος πλατὺς καὶ μὲ δέντρα φυτεμένος, τοῦ φάνηκε τόσο δημοφους, πού τοῦρθε νὰ τόνε δρασκελίσῃ. "Ἄλλοτε τόνε διάβαινε πρωτὸ βράδῳ, ἔντας δούλευε στὸ ἐργοστάσιον, πού μπροστὰ τοῦ ἔδλεπε τώρα μαζωμένο τὸ πλῆθος ὁ Στέλιος. Ἀπὸ βραδὺς εἶχε βρέξει. Δροσερὴ σκιὰ ἀπλονότανε.— "Ἄς πάω, εἶπε μέσα του, νὰ δῶ τί γίνεται πέρα κει. Κατάλαβε πῶς κάτι σήμαινε μιὰ τέτοια συνάθροιση ἔξω ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιον τοῦ Δαπόντε. Κι ἀποφασιστικὰ ἀνέβαινε τώρα τὸ δρόμον. Σὲ λίγο βρέθηκε κοντὰ στοὺς ἐργάτες, γυρισμένους ἔλκευ σὲ κάποιονε πού τοὺς μιλοῦσε δυνατὰ. Πλησιάζοντας ἀκούσε :

— Δῶ δὲν εἶναι τίποτ' ἄλλο· ἀπλούστατον δὲ θέλουν νὰ δεχτοῦν αὐτὸ πού γυρέψαμε. Εἶπανε, λέει, νὰ ξαναρχίσουμε δουλειὰ καὶ κατόπι νὰ ζητάσουν τὸ δίκιον μας. Καὶ τότες τί λόγον εἶχαμε νὰ σταματήσουμε τὸ ἐργοστάσιον; Αὐτὸ γίνεται μῆνες τώρα δίχως νὰ ζηταστέι μιὰ δίκαιη καὶ παραμικρὴ ἀπαίτησή μας. Γὼ νομίζω, παιδιὰ, πῶς πρέπει νὰ πορρίψουμε τὴν ἀπαίτησή τους. Γιατί, παρακαλῶ, ἓνα πρᾶγμα τόσο ἀπλὸν νὰ τὸ κάνουν τόσο δύσκολον; Ἡ ὑπόθεσις, λέγω γὼ, πίτηδες μπλέκεται. Εἶπαμε νὰ πληρωνόμαστε τὸ Σαββατόβραδον στὴ δουλειὰ πάνω. Δὲν

είνε δίκιο νά καρτερᾶμε στό πόδι τρεῖς ὥρες γιά νά πάρουμε τὸ βδομαδιάτικο, ἔρμο νά γίνει! Αὐτὸ εἶνε ἀδικο κιόχι τίμιο πρᾶγμα νά μᾶς τάρνοιῦνται. Σᾶς ῥωτᾶμε τὸ λοιπὸν τί θέλετε νά κάνουμε. Νά ξαναρχίσουμε ἢ ὄχι;

Ἄκόμα δὲ πρόλαβεν ἡ ἐργατιά νά πῆ τὸ ναι ἢ τὸχι, κ' εἶδεν ὁ Στέλιος νά ὀρμᾷ μέσ' ἀπὸ τὸ πλῆθος ἕνας ἀνεμαλλιάρης. Ὅλος θυμὸ, κόκκινος αἷμα!

— Παιδιά, εἶπε ἀκούτε; Δέτω ἐγὼ πῶς εἶναι ντροπῆς νά συζητᾶμε ἔτσι σάν πωλημένοι, σά ντροπιασμένοι. Ἔνα κ' ἕνα κάνουν δύο! Ἡ θά μᾶς δῶκουν τὸ δίκιο, ἢ θά διακόψουμε τὴ δουλειά ὡς που μᾶς ἱκανοποιήσουν.

— Μάλιστα, μάλιστα, ἀκούστηκαν πολλὲς φωνές.

— Ναι μάλιστα, πρόσθεσε καὶ μιὰ βαριά φωνὴ ἐπιταχτικά, μάλιστα λέγω! γώ. Ἦτανε ὁ Τζερεμές, ὁ ἀστειὸς τύπος τοῦ ἐργοστάσιου, πού δλα τὰ σοβαρὰ τὰ γύριζε στάστεια. Κάμποσι γέλασαν. Μὰ τὸ γέλιο τους χάθηκεν ἀνάμεσα στὴ σοβαρότητα τῆς στιγμῆς.

Ἡ ἐπιτροπή, ἀφοῦ τέλειωσεν ὁ λόγος καὶ πάρτηκε ἡ θέληση τῶν ἐργατῶν, τράβηξε κατὰ τὴ διεύθυνση τοῦ ἐργοστάσιου, ἴσα μέσα μὲ κουράγιο πρωτόφαντο νά παῖ κεινο πού θέλησεν ἡ ἐργατιά θαρρετὰ κάπορασιστικά.

II

Τὰ καπηλειὰ τοῦ Γκεβέζη καὶ τοῦ Λούπου γιόμισαν μονομιᾶς. Πίχτηκαν οἱ ἐργάτες ποῖος νά πρωτοπάρει θέση. Καὶ δέθησαν ἄλλοι στό πιστό, κιᾶλλοι ζήτησαν καφέ. Οἱ πλείότεροι πιστό γύρεψαν μῆλο ποῦνατε πρωῖ. Τώρα στὰ καπηλειὰ κίνηση, φωνές, συζήτηση. Τοὺς ἐργάτες κρατοσε δεμένους ἡ ὑπόθεση.

— Ρε τοὺς θεομπαίχτες, εἶπε κάποιος ἀπὸ τὸ μέρος, πού κάθησε κ' ὁ Στέλιος Καλεπᾶς νά πιῆ τὸν καφέ του, θά τοὺς ἀλαλιάσουμε· μὴ μᾶς τηρᾶνε ἔτσι... κῆμετς ξυπνήσαμε! Ρε μᾶς κρατᾶνε τρεῖς ὥρες στό πόδι κάθε Σαββατόβρωδο γιά νά πάρουμε τὰ λιανὰ μᾶς. Ἄκοὺς ῥέ... ξίκι νά γίνει κι'αὐτό... σιχτήρ τέτοια πληρωμῆ... Νά κρατᾶς, λέει, οὐρά γιά λίγες—ψωροδραχμές, αἰ σὲ καλό... Καὶ φτίνοντας δεξιά σκούπισε τὰ χεῖλια του μὲ τὴ ράχη τῆς ἀπαλάμης του κῆσυρε τὸ πόδι του πάνω στὰ ῥόγαλά του. Ὅλοι περιμένανε.

— Ρε Γκεβέζη, φώναξε. Θά φέρεις ρε δῶ; Φέρε τὸ λοιπὸν. Δοκίμαζεν ἐνθουσιασμό, θαρρεῖς, πού τᾶχε βάλει μὲ τοὺς Δαπόντες.

Θά τὸ κάψουμε ρε—φέρε δῶ! ἕνα.. δυὸ τρεῖς.. ἑφτά μαστίχες. Καὶ

συνέχισε.—'Ακούς εκεί τὸ γέρω Δαπόντει! Μὲ μᾶς ρὲ θὰ παίξεις γέρω; αἶ νὰ δοῦμε.. Κιάνεβασε τὸ δεξιὸ τοῦ πόδι πάνω στὰ ριστερό. 'Αρνιέται λέει; καὶ γιατί; πρᾶμα ποῦ γίνεται παντοῦ αὐτὸς τὸ κυνηγάει. Τὶ θέλεις ρὲ γέρω; Σάματα τῆ ψυχῆ σου γυρεύουμε; Νά: ὁ ταμίας γυρίζοντας μιά δυὸ ὥρες νὰ μᾶς πλερώνει στὴ δουλειὰ πάνω. Σὰ σ' ἀρέ, σὰ δὲ σὰρὲ σουαρὲ κιὰραρέ! κῆκαμε μιά κίνηση γεμάτη περιφρόνηση.

—Βίβα παιδιὰ, ἀκούστηκε καὶ τὰ ποτήρια χτύπησαν.

—Τοὺς ἐργάτες εἶπεν ἄλλος τοὺς θέλουσε βουδαῦς. Σούζα τοὺς θέλουσε. Θὰ μᾶς χτυπήσουν, λέει, στὸ κεφάλι....

—Νὰ εἴητε, ρὲ παιδιὰ, ἀφορμὴ ζητᾶνε τάφεντικὰ νὰ μᾶς τίς δώσουν κατακέφαλα εἶπε τρίτος. "Ἐ τὸ παραξιλώσαμε βλέπεις.. καὶ κακομουτσούνιασε πειραχτικά, ρουφώντας τὸ τσιγάρο του βαθιά. "Ἐνα σύννεφο σκέπασε τὴ μισὴ παρέα βγαίνοντας ἀπὸ τὴ μύτη του.

Στοῦ Λούπου τάντικρονὸ καπηλειὸ κάποιος μέσα ἀπὸ τὴ παρέα τῆ μεγάλη, πεῦπιανε ὅλα τὰ τραπέζια, ῥητόρευε.

'Ακούονταν ἡ μεγάλη του φωνή.

'Ο Στέλιος Χαλεπᾶς δὲ μπορούσε νὰ ξεκαθαρίσει τί λέγαν. Πλήρωσε μονομιᾶ κιὰποτραδήχτηκε δίχως θόρυβο. Δρασκέλισε τὸ στενὸ δρόμο, ποῦ χώριζε τὰ δυὸ καπηλειὰ. 'Ανέστη τὸ κατώφλι τῆς θύρας κιέστᾶθη τὰχ' ἀδιάφορος. "Ἦθελε νὰκούσει.

"Ἐδωκε ἀφτί.

—'Ἡ ἀπεργία τὸ λοιπὸν εἶνε δικαίωμά μας. Μαυτῆνε μόνο μπορούμε νὰ χτυπήσουμε τὸ θεριὸ τῆς πλουτοκρατίας, ποῦ μᾶς ῥοφᾷ τὸ αἷμα. Οἱ πλουτοκράτες δὲ θέλουν χὰδια καὶ παρακάλια, θέλουν χτυπήματα, κατακεφαλιές. Καὶ στὰ στερνὰ ὁ σκοπὸς τῶν ἀγῶνῶν μας δὲν εἶναι γιὰ τὸ σήμερα μὰ γιὰ τὸ αὔριο. Εἶνε ποῦ λέει νὰποχτήσουμε μιά μέρα τὰ ἐργοστάσια δικὰ μας.

'Ο Χαλεπᾶς πρόσεχε στὰ λόγια αὐτοῦ ποῦ μιλοῦσε. —Αὐτὸς, εἶπε μέσα του, κάτι καταλαβαίνει καὶ τέντωσε πλιότερο τὰρτί του.

—Στὴ Ρουσία οἱ ἐργάτες εὐτυχοῦν! τὰ ἐργοστάσια εἶνε δικὰ τους, τὰ χτήματα κοινὰ, ἔθνικὰ, τοῦ λαοῦ. 'Ανήκουν σὲλους καὶ δουλεύουν μερόνυχτο γιὰ ὅλους. Στὴν 'Αγγλία ἡ ἐργατιά σὰν κῆμας κρατᾷ τῆς πολιτικῆς τὰ πόστα. Κῆμεις ἐδῶ... ἀλίμονο. Τὶ εἶμαστε; τί ἄλλο ἀπὸ δούλοι καὶ χαμένα ρούχα. Δὲ ζητᾶμε μερδικό, δὲ γυρεύουμε ὀχτάωρο! Ζητᾶμε νὰ πλερωνώμαστε ἀνθρωπινώτερα κιὰυτὸ λογαργιάζεται βαρειά ἀπαίτηση. Μᾶς βρίζουν, μᾶς κακολογοῦν κ' ἡ ἐξουσία μᾶς πῆρε τὸ κατόπι. Λέγω τὸ λοιπὸν νὰ ἐπιμείνουμε καὶ μὲ πείσμα μαλιστα, ποῦ νὰ δείχνει τὴ θέλησή μας.

—Ναι ναι νά επιμείνουμε, είπαν πολλοί.

Πάνω στο λόγο φάνηκαν και τὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας. Σκορπίστηκαν στὶς γωνιές τοῦ καπηλειοῦ. Ἦρταν νὰ διαλύσουν τὸ θόρυβο αὐτὸ ποὺ κούρασε τὸ Δαπόντε.

Τὸ Ὑπουργεῖο εἰδοποιήθηκε. Ἐπρεπε νὰ χτυπηθῆ τὸ μικρὸ αὐτὸ κίνημα γιὰ ψύλλου πῆδημα. Τὶ τάχα κιὰν πλερώνονται στὴ γραμμὴ στὴ βροχὴ μέσα, μέσα στὸν ἥλιο;

III

Στὸ γραφεῖο—τὸ μεγάλο γραφεῖο τοῦ κὺρ κὺρ Δαπόντε, ἡ ἐπιτροπή—ἀπὸ τρεῖς ἔδινε τὴ τελευταία ἀπόφαση τῶν ἐργατῶν.

—Ἀφεντικὸ, οἱ ἐργάτες ἐπιμένουν· ἡ πληρωμὴ πρέπει νὰ γίνεται τὸ Σάββατο πάνω στὴ δουλιὰ. Δὲ θέλουν σὰ ζητιάνοι ἀπὸ δῶ καὶ πέρα νὰ φιλάνε ὄξω ἀπὸ τὴ τρύπα τοῦ ταμείου σου γιὰ νὰ πάρουν τὸ βδομαδιάτικο. Αὐτῆναι ἡ ἀπόφαση.

Λύσσα κυρίεψε τὸν κὺρ Δαπόντε τὸν ἐργοστασιάρχη. Κίνησε νευρικὰ τὸ δεξί του πόδι στὸ πάτωμα, ἀνακάτεψε τὴ χρυσὴ του καδένα, ὠρθώθηκε ὕστερα κατσουφιασμένος κεῖπε :— Ἔτσι εἶνε οἱ ἀχάριστοι. Μᾶς σηκώσατε τώρα κεφάλι. Πολὺ ψηλύνατε, ὡς τόσο ἀφεντάδες μου. Θὰ σκεφτοῦμε και σὰς λέμε. Πηγαίνετε. Καὶ τοὺς ἔλουσε ἀπὸ πάνω ὡς κάτω μὲ μιὰ ματιὰ περιφρονητικιά. — Πηγαίνετε, ξαναπρόσθεσεν ἐπιταχτικιά.

III

Στὸ καπηλειὸ μέσα ποῦ χαν ἔμπει οἱ χωροφυλάκοι συμμαζώχτηκαν οἱ ῥητοράδες. Κόπηκαν οἱ φωνές και τὸ βουητό. Σιγομιλοῦσαν τώρα προφυλακτικὰ δίχως νάχει κανεὶς τὸ λόγο. Ὁ Στέλιος Χαλεπὰς καθισμένος σὲ μιὰ γωνιά κι ἀγνώριστος μέσα στοὺς πολλοὺς ἐργάτες τοῦ Δαπόντε, διωχμένος ἀπὸ καιρὸ γιὰ τὴ γλώσσά του ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο, παρακολοῦθοῦσε μὴγανάχτηση τὸ φανέρωμα τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας και τὴ διακοπὴ μιὰς συζήτησης ποῦ θάδινε μιὰ λύση, και γιὰ τὸ κρύωμα ποῦ χύθηκε σὲλους πάνω. Τοῦρχονταν νὰ πάει κοντὰ σαυτὸν ποῦ μιλοῦσε μὲ τόση φόρα στοὺς ἐργάτες και τώρα λούφαξε, νὰ τοῦδινε μιὰ κατακεφαλιά—Χαμάλη, λέγοντάς του, τί τρομάζεις, τί χάνεσαι στὴ σκιά τους, τί σωπαίνεις. Καὶ νᾶπαιρνεν αὐτὸς τὸ λόγο. Πάνω στὴ σκίψες του αὐτὸς μπῆκεν ἡ ἐπιτροπή—οἱ τρεῖς. Τοὺς ἀκολουθοῦσεν ἀπὸ τὸ καπηλειὸ τοῦ Γκεδέζη ἔλ' ἡ ἐργατικιά. Στρουμώχτηκαν ἔλοι μέσα

στό μικρό καπηλειό του Λούπου με τους καπνούς και τη βρώμική του ατμόσφαιρα. Ξμοιαζε μελισσοφυλιά. Οι αστυφυλάκοι παραμέρισαν προς το μπουφέ του κάπηλα δείχνοντας τον αδιάφορο. Κι ο Στέλιος χάρθηκε τώρα ανάμεσα στους εργάτες.

— Παιδιά, ειπεν, ο ένας ανεβαίνοντας σένα τραπέζι, τ'αφεντικό ο κύρ Δαπόντες δὲ δέχτηκε τὴ πρότασή μας. Είμαστε, λέει, ἀχάριστοι ζητώντας τὸ δίκιο μας. Τοῦ σηκώσαμε λέει, κεφάλι! Μᾶς ειπεν ἀφεντάδες και μᾶς ξέστειλε λείοντας πῶς θὰ σκεφτῆ νὰ μᾶς ἀπαντήσῃ

— Ὅχι, ὄχι, ὄχι ἀκούστηκαν ἀμέτρητες δυνατές φωνές.

— Ὅχι θέλουμε ἀπάντηση τώρα, δὲ μπορούμε νὰ φυλάμε.

— Ναι, ναι δὲ μπορούμε νὰ φιλάμε.

— Κάτω, τοῦ Δαπόντες, φώναξε κάποιος.

— Δαπόνταρος νὰ μᾶς ζήσεις, τώρα θέλουμε ἀπάντηση.

— Πάμε νὰ πιάσουμε δουλειὰ ἄλλου, ἀκούστηκε μιὰ φωνή, σὰ δὲν τοῦ ἀρέζουμε, ἄλλου, ἄλλου.

— Ἐ ἐργάτες, ὑψώθηκε—μιὰ τσουχτερὴ φωνή, τι ἄλλου και ξαλλοῦ, πᾶμε νὰ τοῦ τὸ πάρουμε! Ὅλοι γύρισαν πρὸς τὸ μέρος τῆς φωνῆς. Κάποιος ἄγνωστος μίλησε.

— Κάτσε κάτω ρέ, εἶπε κάποιος. Μαυτὸς στὴ στιγμή βρέθη ἔλκρτος πάνω σ'ένα σκαμνὶ τοῦ καπηλειοῦ. Ὅλωνε τὰ μάτια πάνω του καρφώθηκαν. Εἶχε βγάλει τὸ καπέλλο του. Τὰ μακρὰ του μάλλια κρέμασαν πάνω στὸ κούτελό του.

Τὸ μοῦτρό του κατακόκκινο ἔδειχνε τὴ ματωμένη του καρδιά, ποὺ χτυποῦσε δυνατὰ. Μπροστὰ στὴ τόλμη τοῦ ἀγνωστοῦ σταμάτησαν ἄλοι. Τὸ θάρρος του ἀφώπλισε τὸν καθένα ποὺ θάθελε νὰ τονὲ ρωτήσῃ τι γύρευεν ἀνάμεσὸ τους. Εἶτανε κύριος ἔλωνε.

— Ἀδέλφια, ἀληθινὰ εἶμαστε ἀδέρφια γιατί κ'ἐγὼ ἐργάτης εἶμαι. Ἀδέλφια εἶμαστε γιατί στὸν ἴδιον ἀγῶνα παλεύουμε. Τόσην ὥραν ἀκούω ποὺ συζητᾶτε και δοκιμάζω τὴν ἄρεξῃ νὰ μιλήσω κ'ἐγὼ.

— Μάλιστα, μάλιστα νὰ μιλήσεις, λεβέντη.

— Τάνθρώπινο δίκιομας, εἶπε, ζητοῦμε και θεωρούμαστε ἀχάριστοι. Γιὰ τὸ ψωμί μας πολεμάμε και λογοῦμαστε - ἐπαναστάτες. Ὑψώνουμε τὴ θέλησή μας γιὰ τὸ λίγο ἀνθρωπισμὸ πῶχουμε, γιὰ νὰ παραλλάσομε ἀπὸ τὰ χτήνη και διωχνόμαστε με βρυσιές. Σήμερα ζητήσαμε τὸ πιὸ λίγο, ποὺ θὰ μπορούσε νὰ ζητήσῃ ἓνας δουλεύοντας σὰ χτήνος, κιδμως κατηγοριεῖται ἀχάριστος και καταγγέλλεται στὴν ἐξουσία γιὰ ἐπαναστάτης. Μὰ ἀχάριστοι εἶμαστε μεῖς ἢ αὐτοὶ οἱ ἀφεντάδες; Σηκώσαμε κεφάλια μεῖς ἢ κ'αἰνοὶ μᾶς κουπανοῦν; Παλάτια ὑψώνουν αὐτοὶ!

μέ τὸν ἰδρωτὰ μας καὶ μεῖς κοιμώμαστε στὶς καλύδες, στὰ ὑπόγεια, στὰ ρειπωμένα σπίτια. Κεῖνοι ἔχουν ταυτοκίνητα μὲ τοὺς κόπους μας καὶ μεῖς παπούτσια δὲν ἔχουμε. Τὰ παιδιὰ τους αὐτοὶ σπουδάζουν στὴν Εὐρώπη, ποὺ πορνοζοῦν καὶ σκορπᾶν τοὺς ἰδρωτὲς μας, κίμεῖς δασκάλους καὶ σχολειὰ γιὰ τὰ παιδιὰ μας δὲν ἔχουμε. Ἀπὸ τὰ γραφεῖά τους μέσα διαφεντεύουν καὶ μεῖς σακατενοῦμαστε στὴν ὀρθοδοξία καὶ τσακίζομαστε στὶς μηχανές. Ποιὸς τὸ λοιπὸν ἔχει τὸ δίκιο μαζί του; Ποιοὶ νε ἀχάριστοι, ποιοὶ ψήλωσαν τὴ μύτη, ποιοὶ πήραν φούμαρα, μεῖς ἤ αὐτοὶ!

— Αὐτοὶ, αὐτοὶ!

— Τὸ λοιπὸν χτυπάτε λέγω γώ! Τὸ δίκιο εἶνε μαζί μας, μὰ πείσμα τοὺς δέρνει τοὺς ἀφεντάδες καὶ μίσος γιὰ μᾶς τοὺς ἐργάτες. Δὲ μᾶς θέλουν ἀνθρώπους, μᾶς θέλουν χτήνη κδοταχτικά μουλάρια.

Καὶ μιλοῦσε σὰ ξεχειλισμένο ποτάμι καὶ τὰ λόγια του, ποὺ ἦ ἔργα. τειὰ τὰ ροφούσε, μάτωναν τίς καρδιές τους. Ἐναψεν ἡ ἐπιθυμία τους νὰ πάνε νάντικρύσουν τὸ πείσμα τοῦ κύρ Δαπόντε μέσα στὸ ἐργαστάσιο. Κι ἀκούστηκαν φωνές:

— Πάμε στὸ ἐργαστάσιο, πάμε μέσα! Στὸ κύρ Δαπόντε, στὸ κύρ Δαπόντε.

— Ναὶ πάμε, εἶπεν ὁ Χαλεπᾶς, πρέπει νὰ μπορεῖτε νάντικρύζετε τὰ μάτια τῶν ἀφεντάδων σας. Ἐν εἰσαστε ἐργάτες, εἰσαστε κι ἀνθρώποι. Ἐν ξέρετε τὸ δίκιο σας, ὅμως πρέπει νὰ μπορεῖτε καὶ νὰ τὸ ζητᾶτε. Ντροπὴ σας νὰ πίνετε τὴν ὄρα ποὺ ἔπρεπε νὰ στέκεστε μᾶναμένα δαυλιὰ στὰ χέρια μπροστὰ στὴ θύρα τοῦ ἐργαστασίου.

— Νὰ πάμε, νὰ πάμε. Κάτω τοῦ Δαπόντε κάτω! οὐράαα! ἀκούστηκαν φωνές. Καὶ μιὰ μάζα στριμώχτηκε πρὸς τὴ θύρα τοῦ καπηλειοῦ. Οἱ χωροφυλάκοι ἀπὸ τὴ πόρτα τοῦ μπουφέ βγήκαν στὴν αὐλὴ κέκειθε σκορπίστηκαν στὸ δρόμο κι ἀνάμεσα στὸ πλῆθος, ποὺ ἀραιώνονται ἀρχισε νὰ πλώνεται πρὸς τὸ ἐργαστάσιο. Τάχα ἀδιάφοροι πλησιάζαν τὸ Στέλιο Χαλεπᾶ. Αὐτὸς ὀδηγῶντας σχεδὸν τοὺς ἐργάτες, πάγαινε μὲ τὴν ἐπιτροπὴ νὰ ξιώσει παλληκαρῖσια τὸ δίκιο τῶν ἐργατῶν.

— Οὐράαα... ζήτησω!!!

Ἐνάκατες μιλιές καὶ φωνές θυμοὶ καὶ κουνήματα χειρῶν. Πλησίασαν τώρα στὶς κλειστὲς θύρες τοῦ ἐργαστασίου. Δύο ἀπὸ τοὺς χωροφύλακες στάθηκαν μπροστὰ γιὰ νὰ μποδίσουν τὴν εἰσοδο. Γυρίζοντας τότες ὁ Στέλιος Χαλεπᾶς πρὸς τοὺς ἐργάτες θυμωμένα φώναξε μὲ τὴν ἀντρίκια φωνή του.

— Μπρὸς παιδιὰ, νὰ μποῦμε ὅλοι μαζί, καὶ σήκωσε τὸ δεξὶ του

χέρι πρὸς τ' ἀπάνω ἀρπάζοντας ἓνα χοντρὸ βραδὶ ἀπὸ κάπιονε.

— Δύο χέρια τότε τὸν κράτησαν ἀπὸ τὸν ὦμο.

Ἐν ὀνόματι τοῦ... στάσου μωρέ.

— Γιατί χωροφύλακας, παρακαλῶ; κ' ἔκαμε νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὰ χέρια του. Ἡ ἐργασιὰ πυκνώθηκε γύρω του, γύρω στὸν ὀδηγότης στὸν ἀγνωστον ἐργάτη.

— Πάμε στὸ τμήμα· μπρός!

— Γιατί; βρωτῶ. Καὶ τοὺς κοίταξεν ἀγριεμένα.

— Γιατί ἔτσι, κύριος πάμε μπρός.

— Μὴ γιατί, γιατί παρακαλῶ; Κίεσο προσπαθοῦσε τινάζοντας τοὺς ὦμους του νὰ γλυτώσει ἀπὸ τὰ χέρια τους, ἄλλο τόσο σφιχτότερα τότε κρατοῦσαν. Τὸ βροχὸ του ἔγινε ἄνω κάτω.

— Ἐξάφτεις τοὺς ἐργάτες, βρίζεις τὴν κυβέρνησι, εἰς' ἐπαναστάτης καὶ βρωτῆς τὸ γιατί; Μπρός! ἐν ὀνόματι τοῦ νόμου μέσα.

Ἡ ἀγανάχτησι τῶν ἐργατῶν ἀναψε. Ἄλλωνε πάλι σύγκρουτοὺς ἤρτε κἀποτραβήχτηκαν. Πάνω στὴ συζήτησι ἓνα δυνατὸ σπρώξιμο ἔγινε, μιὰ ζάλη, φωνές ἀκούστηκαν.

— Ἀφίτε τον, ἀφίτε τον μωρέ. Καὶ χέρια δυνατὰ ἀπλώθηκαν νὰ γλυτώσουν τὸν Χαλεπά.

Ἡ ἐξουσία χτυπιόνταν μὲ τὸ λαὸ. Ἐνα μαλλιοτράβηγμα, μιὰ σκόνη ὑψώθηκε. Ὁ ὄρατος δευτερόφυτος δρόμος δρασκελίζονταν τώρα ἀπὸ κόσμον πεύτρεχε πρὸς τὰ κάτω. Τοῦ Στέλιου τὰ πόδια χτυπεῦσαν στὴ ράχη του, πετοῦσε. Πίσω του σωστὴ ἀλυσίδα κόσμου. Οἱ χωροφυλακοὶ φωνάζοντας— πιάστε τον, πιάστε τον οὐρανε στὸν ἀέρα μερικῆς πιστολιές. Ὁ Στέλιος χώθηκε σὲ μιὰ παράδο, πίσω του κι αὐτοί. Σὲ λίγο χάθηκαν ἀπὸ τὰ μάτια τῶν ἐργατῶν ποὺ ἔστεκαν σαστισμένοι.

— Ὁ Στέλιος ἔφευγεν ἔχι ἀπὸ δειλία. Ἐνας ἐργάτης μὲ τόσο θάρρος δὲν φοβότανε, ἔχι. Ἐτραχε νόμιζοντας ὅτι εἶχε τελειώσει τὸ ἔργον του ὡς ἐκεῖ.

Οἱ ἐργάτες ἀντι νὰ πάνε κατὰ τὸ ἐργοστάσιον σκόρπισαν. Σὲ λίγο στὴ πλατεία τοῦ ἐργοστασίου δὲ βρισκονταν παρὰ λίγοι ἀπὸ δαύτους ποὺ γύρευαν ἀφορμὴ νὰ ξαναπιάσουν δουλειά. Καὶ στὸ καπηλειὸν ἔρημιά τώρα. Ὁ Γκαβέζης μονάχα κ' ὁ Λοῦπος σκυμένοι στὸ μπεζαχτά τους λογάριζαν τὴ παύλησι.

V

Πάνω στὸ μῶλο, ποὺ τέλειωνεν ὁ μεγάλος δρόμος καὶ μέσα στὸ πλήθος ἔφερνε βόλτες μὲ τὰ χέρια στὰς τσέπες ὁ Στέλιος Χαλεπάς.

Οι εργάτες φόρτωναν και ξεφόρτωναν. Μαύροι, μουτζουρωμένοι πλέον· τας στέν ιδρωτα, που έσταζε από τὸ κούτελο καὶ τὰ λαιμὰ, ἀφίνοντας βρεμματιές, κουδαλοῦσαν ἄλλοι κάρβουνα κι ἄλλοι σιὲς μαρῶνες, ἀνάμεσα σὲ μεγάλα δέματα, φορτώνονταν λογιῶ λογίων κιβώτια καὶ τσουβάλια. Μὲ προσοχὴ καὶ πολὺ κόπο ἀνέβαιναν στὴ στενὴ τάβλα, ποὺ γερῶ ρωνε τὰ καρδιά. Ὁ Χαλεπὸς γύρευε δουλειά. Γνώριζεν ἀπὸ μηχανικὴ. Εἶχε δουλέψει κάμποσα χρόνια παιδί πλάγι σὲ μηχανικὸ κάπιου ἐργοστάσιου. Μποροῦσε νὰ ἐργαστῆ καὶ σὲ βιπό·ι. Μπήκε κίμποςες βολές στὰ ναυτικὰ γραφεῖα. Μὰ τὰ καρδιά δεμένα στὸ μῦλο. Οἱ καπνοδόχες τοὺς δὲν ἀπνιζαν, εἶχαν κόψει τὰ ταξίδια. Οἱ θερμα σιές καὶ τῆλλο προσωπικὸ τρεῖς μέρες τώρα ἀφήκαν τὴ θέση τοὺς. Εἶχαν δώσει «αἰτήματα» σις ἐταιρεῖες γιαῦξηση τοῦ μιστοῦ τοὺς. Ἀπάντηση δὲν εἶχαν πάρει ὠρισμένη. Ἡ ἀπεργία εἶτανε ἀναγκαῖα. Τὸ ἐργατικὸ κέντρο πήρε τοὺς ναυτικούς ἀπάνω του. Κἔτσι τρίμερο τώρα τὰ καρδιά δεμένα κοὶ θερματιές κοὶ ναῦτες κοὶ τεχνίτες μαζωμένοι δῶ—κει περίμεναν τἀποτέλεσμα τῆς ἐπιτροπῆς, ποὺ μέρα—νύχτα συνεδρίαζε γιὰ τὸ ζήτημὰ τοὺς. Ναῦτες τοῦ πολεμικοῦ ναυτικοῦ «ἐφ' ἔπλου λόγῃ» ἔφερναν βόλτες στὰ καταστρώματα τῶν καραβιῶν. Στοις ναῦτες ἀνάμεσα βρέθηκε κὶ Στέλιος Χαλεπός. Τὸν τράδηξε ἡ συζητήση τοὺς, ὅπως ἡ μύγα τὸ μέλι. Διψοῦσε, ὕστερα ἀπὸ τὸ προχτεσινὸ παναγήρι ὅξω ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιον τοῦ Λαπόντε, κίνηση, ἀνακατέματα. Μὲ τὴ δίψα αὐτὴ χῶθηκε ἀνάμεσα στοὺς ναυτεργάτες. Λισκαμένοι ναῦτες μιλοῦσαν ψύχραιμα—σὰ ναυτικοί, μὲ τὰ χέρια σις τσέπες, μὲ τὶς πίπες στὰ χεῖλια δίχως νὰνακατέθουνται στὴ συζήτηση.

Ἄκουγαν ἕναν, ποὺ ἔλεγε τὴ γνώμη του σιγανά. Ὅλοι πίστευαν κατὰ τὸ λέγει του σιτὴν ἐπιτροπῆ. Αὐτὴ θῆλυνε τὶς δυσκολίες.

Τι χρειάζονταν τὰ λόγια; Παρέκει ἕνας μονάχα μιλοῦσε νευρικὰ· θαρρεῖς δὲν εἶτανε ἀπὸ τὸ βασίλειον τῶν θαλασσινῶν, ἀψηλός, λιγνός. Οἱ φλέδες τοῦ λαιμοῦ του πάνω σιτὴν ἑμίλια φούσκωναν νὰ σκάσουν. Εἶχεν ἕνα πάθος.

—Σκυλιὰ εἴμαστε μετρί! Σὰ μουλάρια δουλεύουμε! Αὐτοὶ κάνουν τὰ κατομμύρια καὶ μεῖ; πεινάμε. Κοκκαλάκι τοὺς ζητάμε, κι αὐτὸ μᾶς τάρνιουνται. Γιατί; Γιατί τοὺς ὑποστηρίζει ἡ κυβέρνηση χτυπώντας ἐμᾶς. Τὸ ἕνα εἶναι!

—Ἄκουσα ποὺ μπορεῖ νὰ μᾶς ἐπιστρατέψουν γιὰ νὰ κινήσουν τὰ καρδιά γιαιτὶ τοὺς χρειάζονται, διέκοψεν ἕνας ἄλλος.

—Δάθος τὸ λοιπὸν ὑπολογίσαμε, συνέχισεν ὁ πρῶτος, πῶς ἡ ἀνάγκη θὰ κάμει τὶς ἐταιρεῖες νὰ ὑποχωρήσουν. Κίτν μᾶς ἐπιστρατέψουν...

βλαστήματα Δούλευε τότε χαμάλη λαέ, χαχόλε εργάτη κεί φαμίλιες μας ἄς πεινάνε...

— Δέ τοὺς ἀφίναμε, καλὰ εἶπα γὼ στὴ Γέννοδα, εἶπεν ἄλλος. Καί λεύτεροι θὰ μπορούσαμε νὰ πιάσουμε δουλειὰ κι ἄλλοῦ. Τώρα θὰ μᾶς χορέψουν στὸ ταψί, τὸ δίχως ἄλλο. Καί νὰ δῆτε.

Ἡ ἐπιτροπὴ ἀργοῦσε νὰ γυρίσει. Στενοχώρια πλάκωσε δλους. Τὸ μεσιμέρι κόντευε. Ἡ ζέστα πηγαινε πάνω, ἔψηνε. Ἡ βρώμα τῆς παραλάς, ἡ ἀσκουπισιά, τὰ ριχμένα σάπια φρούτα, ἡ μύγα μιμίδι γιόμιζαν τὴν ἀτμόσφαιρα ἀπὸ μιὰ στενοχώρια. Περιβάλλο σάπιο κι' ἀποκρουστικό. Ὁ Στέλιος ἀνάμεσα στοὺς ναῦτες ἔφερνε βόλτες, ἀκουγε, ἔφευγε, ξαναγύριζε. Κόποτε ἔκανε καὶ νὰ μιλήσει μὰ ξεροκάταπιε τὸ λόγο του, ἀποτραβήχτηκε. Τὴ θέση εἶχαν ἀνάμεσὸ τους συλλογίστηκε. Κι ἔμως τὸν ἔπνιγε μιὰ ἀνάγκη νὰ μιλήσει. Κὴ παρουσία του ξένη τοὺς γέννησε κάποια παραξενιά. Δὲ βάσταξε. Χωρὶς νὰ τὸ θέλει μπῆκεν ἀνάμεσα στοὺς εργάτες.

— Ρε παιδιά, εἶπε, σᾶς ἀκούω νὰ κοπανᾶτε μιὰ ὄρα τώρα γινώμες καὶ γινώμες. Λέτε τὸνα λέτε τᾶλλο, μὰ δὲ βλέπω ἀπὸ λόγου σας μιὰ παλικαρῖσια ἀπόφαση. Ὅλα, ποὺ λέτε, μὲ δίνουν τὴν ἰδέα πὼς θὰ ὑποταχθῆτε γιὰ νεροπὴ σας μιὰ κείχατε τὴ τόλμη νὰ κάνετε ἀπεργία. Περιμένετε τὴν ἐπιτροπὴ νὰ σᾶς φέρει τί; Οἱ ἐφοπλιστές, φίλε μου, δὲν εἶναι μαθημένοι νὰ δίνουν, μήτε νὰ ὑποχωροῦν. Αὐτοὶ δίνουν ἔχι σαυτοὺς ποὺ τοὺς δουλεύουν, μὰ σὲ κείνους ποὺ τοὺς διαφεντεύουν στὰ κέρδη. Αὐτοὶ ξαίρουν νὰ στουπώνουν τῶν κυβερνητᾶδων τὰ στόματα. Μεῖς πάλι εργάτες, πάλι δοῦλοι. Θέλοντας καὶ μὴ πάλι δουλειὰ θὰ πιάσετε ἂν πάτε μακρὸν τὸ μυαλὸ καὶ τὸ ξερὸ κεφάλι. Ἄς πεινοῦν οἱ φαμίλιες σας, ἄς κολυμπᾶτε στὴ μιζέρια. Μὰ δὲν κάνουν ἔτσι κείνοι πούχουν καρδιά καὶ νοιώθουν τί ζητᾶνε.

Κεῖνο ποὺ εἶδα καὶ ξαίρω εἶνε νὰ μπῆτε στὰ καρδιά σας, νὲ σύρτε ἔξω γιὰ ταξίδι δίχως νὰ ῥωτήσετε ἑταιρείες καὶ κοραφέξαλα. Νὰ τὰ κάνετε δικὰ σας! Κετένωσε τὸ γρόθο του πρὸς τοὺς ναῦτες προφερόντας τὰ λόγι' αὐτά:

— Νὰ τὰ κάνετε δικὰ σας. Μένει σας νὰ πάρετε τὸ δίκιο πούχετε.

Πεῖδς εἶτανε αὐτὸς ποὺ κήρυττε τὸ βαγγέλιο τοῦτο τῆς ἐπανάστασις τοῦ δίκιου; Ποτέ τους δὲν ἄκουσαν ὡς τώρα τέτοια γλώσσα! « Νὰ τὰ κάνετε δικὰ σας τὰ καρδιά! » Λόγια τετράγωνα πὸς τοὺς ἀγγιζαν τὴ κοιμάμενη ψυχὴ. Ὅλοι κρατιοῦνταν ἀπὸ τὸ στόμα του. Θαρρεῖς καὶ τὸν εἶχαν γνωρίσει ἀπὸ χρόνια γιὰ σύντροφό τους.

— Πάψτε λέγω, ξακολοῦθησε, νὰ περιμένετε τὸ δίκιο σας ἀπὸ τὴν

ἔξουσία. Ἡ ἔξουσία γιά μᾶς εἶνε μητριά. Νά κάνετε τὰ καρᾶδια δικά σας, λέγω γῶ!

Ἡ φαντασία τώρα, τοῦ ἀμάθευτου αὐτοῦ λαοῦ, παραστρατοῦσε. Πετοῦσεν ἔξω ἀπὸ τὸν νόμιμον ὀρίζοντα. Πετοῦσε σὲ μιὰ ἀχτίνα ἐπαναστατικῆ.

—Νά κάνετε δικά σας τὰ καρᾶδια! Μέσα στὰ χεῖλια τους ἔλοι ἄθελα ἐπανελάθανον τὰ λόγια αὐτά. Ὁ νοῦς τους αὐτὸ ἀνάδευσε, ἡ καρδιά τους χτυποῦσε γιὰ ἓνα τέτοιο δνεῖρο.

VI

Ἰδρωμένοι πέντε ἀδρώποι, σκουπίζοντας τὰ κούτελά τους μπῆκαν μέσα στὸ καπηλειὸ τοῦ Ρέντη. Εἶτανε ἡ ἐπιτροπή. Οἱ ναῦτες πλημμύρισαν γύρω τους. Μέσα στὸ καφενεῖο ζέστη ἀφόρητη. Μιὰ ἰδρωτοίλλα τοὺς ἐπνιγε. Πρὸς τὸ μπάγγο προχώρησεν ὁ πρῶτος ἀπὸ δαύτους. Κόκκινος ῥόδι καὶ λαχανιασμένος. Ἐσκύμπωσε τὸ ῥοῦχὸ του, τὸ γελέκο, τὸ πουκαμισσό του στὸ στήθος μπροστά. Σκούπισε τὸ πλημμυρισμένο μέτωπό του σέρνοντας δεξιά—ζερδὰ τὸ μεγάλο μαντηλί του. Ὀλόκληρος ἀχνιζε. Ὅλοι μ' ἀνοιχτὸ στόμα περίμεναν τὸ λόγο του. Τὸ σούσουρο κόπαζε. Σοσο! Χύθηκε ἡ γαλήνη κείνη, τοῦ ἀντικρίζει κανεὶς σὲ τέτοιες στιγμές. Ἐνα καρδιοχτύπι μονάχα θὰ μπορούσε, νὰ ξεδιαλύσει, ρυθμικὸ καὶ γρήγορο.

—Παιδιά, εἶπεν, ἡ κυβέρνησις ἔδωκε διαταγὴ νὰ κινήσουν ἔπως ἔπως τὰ καρᾶδια. Δὲ θέλησαν νὰ μᾶς ἀκούσουν. Ὅσοι ἀρνηθοῦν ὑπηρεσία θὰ στρατολογηθοῦν. Ἡ ἀστυνομία πῆρε διαταγὴ νὰ βάλει σὲνέργεια τὴν ἀπόφασιν τῆς κυβέρνησις.

Κεραυνὸς κατακέφαλα ἔπεσεν ἀπάνω τους. Θέλοντας καὶ μὴ ἔπρεπε νὰ ὑποχωρήσουν. Ἡ ἐπιτροπή δὲν εἶχε κουράγιον νὰ συμβουλέψῃ τίποτ' ἀπὸ λόγου τῆς.

Μάλιστα εἶπε κάποιος-πατριώτης· πρέπει νὰ ὑπακούσουμε στὴ φωνὴ τῆς πατρίδος. Εἶτανε τὸ δίχως ἄλλο κάποιος ἑτερεῖας ἄδρωπος.

—Δὲ πρέπει νὰ φέρνουμε μεις ἐμπόδια στὸ Κράτος, συνεπλήρωσε.

Τὰ λόγια αὐτὰ δίχως ἀντίκρουσμα κρύωσαν ὄλων τὸ ζῆλον γιὰ τὴν ἀπεργίαν. Σὰν νὰ εἶταν ὄλοι ἔτοιμοι νὰ ξαναπαῖδουν δουλιὰ.

—Τὸ λοιπὸν τί λέτε; ῥώτησεν ἓνας ἀπὸ τὴν ἐπιτροπή. Διαλύουμε, ἢ ὄχι;

—Διαλύουμε, διαλύουμε εἶπαν πολλὰ στόματα.

—Τότε πρέπει ε κθένας νά παρουσιασθή στη δουλιὰ του και στη θέση του τὸ λιγώτερο ὡς αὐριο πρωί.

—Μάλιστα, μάλιστα.

Κι ἔρχισε νά ἀδειάζει τὸ καφενεῖο.

—Στὸ καλὸ καρδίδα και σάνωτερα εἶπε μέσα του ὁ Χαλεπάς. Στοῦ διαβόλου τὴ μάνα και παρέκε· ζῶα, χτήνη! "Αἶ στὸ διάβολο. και μούτζωσε τὸ πλῆθος. Περίσκεπτος ἄφινε τοὺς ἀνάξιους ἐργάτες κιάπελιπισμένους, πού δὲ μπόρεσε νά ξεκινήσει μαζί τους τὰ καράδια.

—'Απεργοί... εἶπε, ἀπεργοί... και κίνησε τὸ κεφάλι του. Χαμάληδες λέγω γῶ. Πολλὰ χρόνια ἀκόμα θὰ δουλεύουν για τοὺς ἀφεντάδες! Και ἀποχωρίστηκε προχωρώντας πρὸς τὸ μεγάλο δρόμο.

Πίσω του δυὸ χωροφυλάκοι τὸν πρόσεχαν, μετροῦσαν τὰ βήματά του πηγαίνοντας τὸ κατόπι του.

—Κύριος δῶ. ψίτ, κύριος. Στάσου παρακαλῶ. Γύρισε νά δει. Τέσσαρα χέρια ἄπλωναν ἐπάνω του.

—Πάμε μέσα.

—Πάμε πρόσθεσε μηχανικά. Δίχως νά πῆ τίποτε ἄλλο ἔσυρε τὰ πόδια του ὑποταχτικά και πού τὸν ὠδηγοῦσαν ἡ ἐξουσία. Τὶ νάκαμνε; τίποτε δὲ χωροῦσε. Δοκίμαζε μόνον τὴ ψυχικὴ ἀτονία, γιατί ἔχανε τὴ λευτεριά του. Ὑποτάχτηκε στὸ μοιραῖο και προχωροῦσε. "Ἠξίρε πῶς, μιλώντας ὅπως μίλησε στοὺς ναυτιες, εἶτανε για τὰ κάτεργα. Ποιὸς τοῦ συχωροῦσε μιά τέτοια ὁμιλία...

VII

Σκοτεινιά ὄξω πυκνή. Ἡ ἀστροφεγγιά δὲ φτάνει ὡς τὸ ἀνήλιαγο δωμάτιο τοῦ Στέλιου. Ἐνας τοίχος ὀρθώνεται σὰ μαύρη πλάκα στὰ μάτια του. Θαρρεῖς κελί και θόλος τάφου. Πέντε εἰλεινὰ κορμιὰ στὸ ἴδιο δωμάτιο, στρωμένα στη σειρά, ῥοχάλιζαν. Πεσμένοι χάμω περνοῦν τις ὥρες οἱ λωποδύτες τῆς ἀσικῆς πολιτείας, τὰ θύματα τῆς ἀναδουλειᾶς. Οἱ ἀλανιάρηδες βαρεθῆκανε ἀπὸ τῆς ἡμέρας τὰ λόγια. Και τι δὲν εἶπαν! Πόσες ἱστορίες ἀθλιες και διδαχτικές.

—'Αἴντε ρὲ παιδιὰ, δὲν τότε παίρνομε λέγω γῶ.

—'Αλήθεια λὲς ἀχαχάχ και χασμουρήθηκε.

—Πολὸ μαλακὸ τὸ στρῶμα και δὲ μπορῶ νά τότε πάρω... μὲ πειράζει... εἶπεν ἄλλος. Και ὅμως ῥοχάλιζαν τώρα. Ἡ κάμαρα μύριζε μούχλια, καπνίλα. Ἀνάδισε μιά βρώμα κόλασης. Χνῶτα τέσσαρων ἀνθρώπων ἀνακατεμένα σὰ σκορδαλιά.

—Ὁβρ ἀναγούλα. Καὶ κρατοῦσε τὸ κούτελό του. Στῆ γωνία πέρα ἓνας ντενεκὸς ὕψωνεν ἀπὸ μέσα του τὴ τρομερώτερη βρῶμα τῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς. Ὅσο ἔφεγγε ἔτσι βασανίζονταν, μὰ τώρα μαρτυροῦσε!

Καθισμένοι στὰ πόδια του μαζωχτά σὲ μιὰ γωνιά, συλλογιζότανε σὰν ἓνα χτήνος ἀμίλητο κὸ νοῦς του πήγαινε μπρὸς καὶ πίσω. Ἀνέβαινε καὶ βυθίζονταν καὶ πάλιν ἔβγαινε τραβηγμένος ἀπὸ τὴν ἐλπίδα πὼς μπορούσαν οἱ προσπάθειές του, νὰ φέρουν ἓνα καλὸ στοῦς ὁμοίους του.

—Πολιτεία, ἔλεγε μέσα του, πολιτεία δά! Διψοῦσε τώρα, μὰ ξέροκατάπινε τὸ σάλιο του. Διψοῦσε καὶ νὰ κοιμηθῆ μὰ ποῦ. Ἐνα τὸν ἀνάπαυε, ποῦ δὲν εἶχε φαμίλια.

—Ἄλλιμονο στὰ παιδιὰ μου, τὴ γυναῖκα μου, ἔλεγε μέσα του, ἂν εἶχα.

Ὅσο προχωροῦσεν ἡ νύχτα ἢ πύεση, ποῦ δοκίμαζεν ἀπὸ τὴ φρίκη τῆς φυλάκισῆς του λιγότευε. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα κάποιον φῶς δρασκελίσει τίς χαραμάδες τῆς φυλακῆς του. Ποδαριὲς ἀκούστηκαν. Τὸ φῶς τώρα χυθῆκεν ἀπὸ τὴ τρύπα τῆς θύρας κέδαφεν ὠραία τίς χαραμάδες: μὲνα ἀπαλὸ γλυκὲ φῶς. Τὸ δωμάτιο ἴες κιἀνατρίχιασε στἀντιφέγγισμα ἔπως καὶ τὸ κορμί του.

Πρὶν ἀνοίξει ἡ θύρα—Χαλεπὸς, Χαλεπὸς ἀκούστηκε μαζὶ μὲ τὸ γύρισμα τοῦ κλειδοῦ. Ἡ πόρτα ἀνοίξε κιἀφῆκε νὰ χυθῆ στὸ διάδρομο, τὸ σκοτεινὸ καὶ μουχλιάρη, ἢ βρωμερὴ σαπίλα τῆς κάμαρας.

—Πίτφ! ἔκανε ὁ φύλακας καὶ γύρισε τὸ κεφάλι πρὸς τὰ πίσω.—Χαλεπὰς δὲω τὸ λοιπὸν, κάνε γρήγορα.

Ὁ Χαλεπὰς, τινάχτηκεν ἀπὸ τὴ θέση του. Ἡ καινούργια του πολιτεία, ποῦ νεϊρεύονταν, ὁ νεόπλαστος κόσμος τῶν ἐμοίων του ἐχάθη ἀπὸ μπροστά του.

—Παρὼν! ἔκραξε μηχανικά.

Οἱ ἀλανιάριδες σὺντροφοὶ του μιὰ ταραχὴ δοκίμασαν στὸ βᾶθὺ ὕπνο τους μουρμουρίζοντας κάτω. Κινήθηκαν, τεττώθηκαν καὶ ξακολούθησαν τὰ ὄνειρά τους. Ἡ θύρα ξανακλειδώθηκε πίσω του. Εἶχε βγει στὸ διάδρομο.

—Δὼ εἶπεν ὁ χωροφύλακας.

Τυφλά ἀκολουθοῦσεν ὁ Στέλιος. Ἀνέβηκαν τὴ σκάλα—πέντε σκαλιὰ πέτρινα. Βρέθηκε τώρα σὲνα ἄλλο διάδρομο μισοφῶτιστο. Μπήκαν σὲνα δωμάτιο μεγάλο μὲ τρία τραπέζια γραφειο. Προχώρησαν μιὰ ἄλλη θύρα. Στάθηκαν. Μπρὸς ὁ φύλακας, πίσω αὐτός.

—Κύριε υπομοίραρχε δὴ εἶνε.

—Πέρασε μέσα τοῦ λόγου σου ἀκούστηκε μιὰ θαυρά φωνή.

ἽΟ Χαλεπὰς προχώρησε μέσα στὸ δωμάτιο.

ἽΟ υπομοίραρχος καθότανε, δύο χωροφύλακοι ξενυχτισμένοι παρά-
στεκαν.

—Πῶς σὲ λένε τοῦ λόγου σου;

—Στέλιος Χαλεπὰς.

—Τι δουλειὰ κάνεις;

—Ἐργάτης, κύριε υπομοίραρχε.

—Ἐργάτης κέπαναστάτης βέβαια!

—Ναί, ἀπάντησεν ἀθελα, ἐργάτης ποὺ ξαίρει τὸ δίκιο του καὶ
δουλεύει τίμια.

—Τίμια... Τίμια, κέγέλασεν ὁ υπομοίραρχος εἰρωνικᾶ—Παλιολω-
ποδύτη! πρόστεσε.

Καὶ γυρνώντας τὸ κεφάλι στοὺς δύο χωροφύλακες, ποὺ πρόσμεναν
προσταγή—Πάρτε τον κάτω εἶπε. Καὶ σένα κάτι σὲ χρωστάει ἡ Πολι-
τεία, φίλε μου, αἰ νὰ πληρωθεῖς.

ἽΟ Χαλεπὰς ἀκολούθησε πάλι μηχανικὰ τὰ ὄργανα τῆς ἐξουσίας.
Σὲ κάμποση ὥρα ἰδρωμένοι γύρισαν μπροστὰ στὸν υπομοίραρχο πεῦ-
ταν τῆς ὑπηρεσίας.

—Τόνε πληρώσαμε, τοῦ δώκαμε τῆς χρονιάς του.

Σένα δωμάτιο ξεχωριστό, σὲ μιὰ τρύπα ποντικοφωλιά, κοίτονταν
σαπισμένοι στὸ ξύλο ὁ Χαλεπὰς. Τὸ κορμί του μαυρισμένο. Μὰ δὲν
ἀνεστένανε εἴτε εὑρλιασεν. Τῶν ἀνθρώπων ποὺ ἰδέα κυριαρχεῖ στὴ
ψυχῇ, τὰ μάτια δὲ θακρῶζον, ἡ φωνὴ χάνεται. Μὲ περηφάνεια ἀντί-
κρυζε τὴν ἀνανδρὴ ἐξουσία. Κοιτάμενος κάτω στὴν ὑγρὴ γῆς ἐρριχτε τὸ
νεῦ του ὄχι στὰ περασμένα καὶ τὰ τωρινά, μὰ στὸ μέλλο ποὺ θὰ μπο-
ροῦσε νὰ πάρει ἀνθρώπινο δίκιο τῆς τάξας του. Μὲ τέτοιους συλλογι-
σμοὺς ἀπεκοιμήθη λίγα. Δυὸ μῆνες ὁ Χαλεπὰς, δίχως προανάκριση,
εἶτανε ριχμένος στὴ φυλακὴ. Δυὸ μῆνες! Στὸ βούρκο μέσα τῆς ἀστικῆς
φυλακῆς πέρασε τὸν ἀπέραντο χρόνον χωρὶς νὰ μπορεῖ νὰ συνειθίσει τὴ
κατάστασή του. Μπόρεσεν ὅμως ναὺγατίσει τὴ φιλοσοφικὴ του σπουδὴ
πάνω στὰ ζητήματα τῆς ἐργατικῆς, ποὺ ὠρθώνονταν μπροστὰ του καὶ
τὸν εἶχαν στρώσει κατὰ γῆς. Καὶ μέσα σχεδίαζε μὲ τὸ λίγο του μυαλό—
ἐργάτης αὐτός, τὴ πολιτεία του, μιὰ πολιτεία ἀπλὴ μῦλο παῦμοιαζε μὲ
κείνες ποὺ νεῖρευόνταν καὶ φαντάζονταν οἱ σοφοὶ τῆς γῆς. Κίβδες βολῆς
ἔβγαине στὸ φῶς τοῦ ἡλίου, στῆς αὐλῆς τὸν καθαρὸν ἀέρα, μὲ λαχτά-
ρα ἀκατανίκητη ἔφοῦσε τὸ φῶς, τὴ ζωὴ. Φανταζότανε τὴν ὥρα τῆς

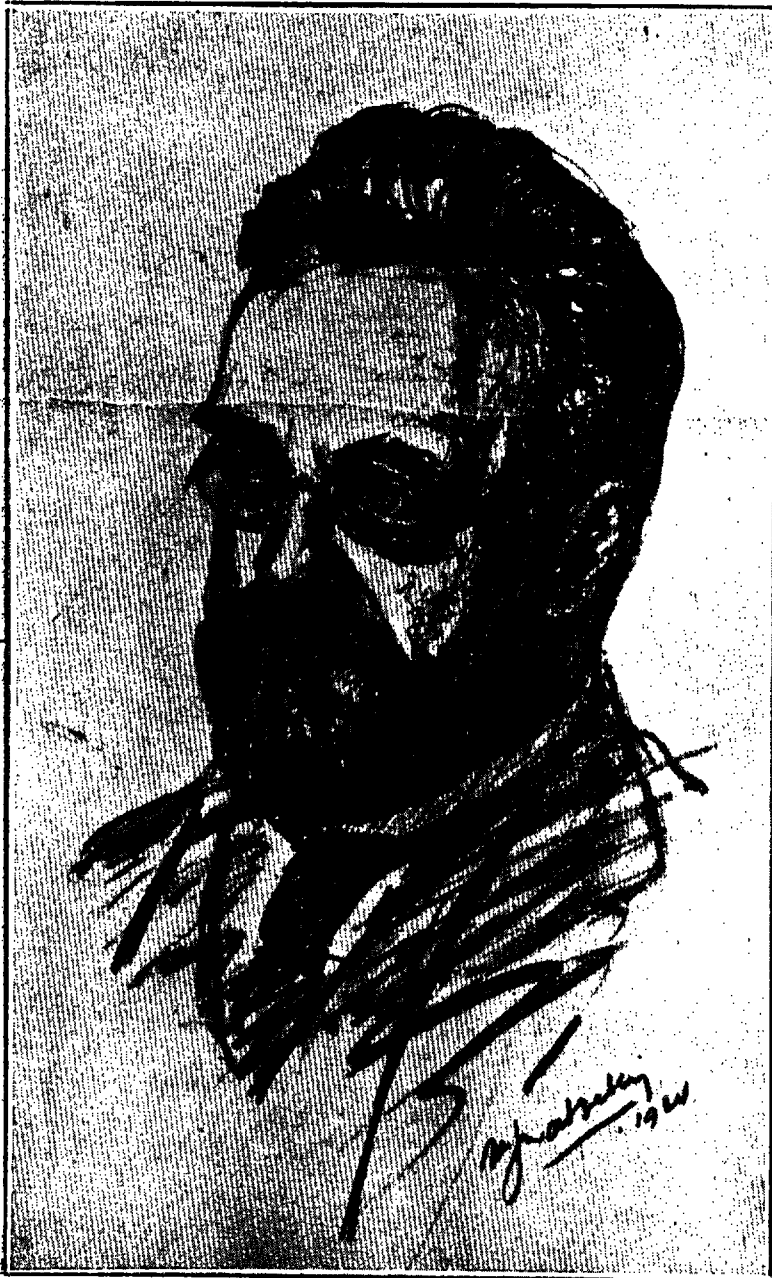
λευτεριάς του καὶ νύχτα μέρα ὕφαινε καὶ ξύφαινε τὰ σχέδια του. Καὶ στοὺς ἄλλοιους του ἀνάμεσα, ἀκονοῦσε τὸ δικό του μαχαίρι τῆς ἐκδίκησης κατενάντια μὲς ἀχρείας πολιτείας, πὺ δὶχως λόγο τόνε τυραννοῦσε δεσμεύοντάς τον. Μευλάθεια οἱ ἄλλοι του στάνηλια μέσα ὑπόγεια ἀκούαν τὸ κήρυγμα μὲς ζωῆς καινούργιας πρὸς ἓνα μέλλο φωτεινὸ.

VII

Στὸ Χαλεπά ποὺ εἶταν μαθημένος ἀπὸ φυλάκισης καὶ μπουντρούμια, αὐτὴ τῆ φορά βαρεῖα σημάδια τοῦ ἀφήκεν. ἡ δὴμνην ταιλαπύρωση. Ἡ γειὰ του εἶχε θαρρεῖς πάθει. Πολὺν καιρὸ εἶηγε, πολὺν καιρὸ δοκίμαζε στὰ πλευρὰ του πόνους καὶ σφαγιά. Νὰ πολυβουλέψει δὲν μπορούσε· προτίμησε γι' αὐτὸ νάφθει τὴν πολιτεία κι' ἀποτραδῆχτηκε σ' ἓνα χτήμα ἐπιστάτης ὄξω, μακρὰ ἀπὸ τὴν πόλη τῶν καμινάδων καὶ τῶν βαποριῶν, τῶν μαύρων καπνῶν καὶ τῆς σκόνης. Σ' ἓνα κτήμα στὸν κάμπο, ποὺ χινόπωρο τῶρα μὲ τις πρῶτες βροχὰς οἱ χωριάτες τοίμαζαν γιὰ τὴ σπορὰ τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ζευγάρια, μπῆκεν ὁ Χαλεπάς ἐπιστάτης. Τὸ χτήμα τοῦ κυρ Σάλιαρη τοῦ τσιφλικῆ δὲν εἶτανε μόν' αὐτό. Εἶχε πούχε δὲ γις ἀμέτρητη ἀπ' ἀνατολὴ σὲ δύση! Κεὶ μέσα ὁ Χαλεπάς ἔμαθε πὺς τὸ Γούνη, ἔτσι λέγαν τὸ χωριὸ, συνώριαζε μὲ τὰ χτήματα τοῦ Πελεκῆ, ἄλλου μεγαλοχτηματία. Ἡ πλειότερη γις τοὺς ἔστοκεν ἀδούλευτη γι' αὐτὸν ἀμέτρητη. Ποὺς νάτηνε δουλέψει; Οἱ χωριάτες μουδιασμένοι, μαραζιάρηδες, φτωχοὶ οἱ πλειότεροι τόνε δεχτήκανε μὲ μιὰ περιέργεια καὶ προφύλαξη. Ὡς τῶρα εἶχαν φτύσει αἱμαὶ μὲ τὸν προκάτοχό του. Τοὺς εἶχε ψήσει τὸ ψᾶρι στὰ χεῖλια. Τοὺς τυράνηγε τρομερὰ, κατάκλεψε τὸν ἀφέντη τὸ Σάλιαρη καὶ στὸ τέλος τῶσε γι' ἄλλο.

Γι' αὐτὸ τὸν εἶδαν μὲ περιέργεια καὶ μὲ ἐπιφύλαξη. Ὁ κυρ Σάλιαρης γυρεύοντας ἓνα ἐμπιστο βρῆκε τὸ Χαλεπά, κληρὸς του εἶτανε. Κεῖτσι βρέθηκε πιστάτης στὸ χτήμα, σατισμένος κι' αὐτὸς ἀπὸ τὸ τίναγμα τῆς τύχης. Ὡς τόσο θὰ μπορούσε νὰ κοιτᾶξει καὶ τὴ γειὰ του. Εἶχε τῶρα τὸν καθαρὸ ἀέρα δικό του. Τὸ πρῶτο πρᾶγμα ποὺ λογαριάζουν αἱ ἀφεντάδες ὄντας θέλουν νὰ πληρώσουν τοὺς κόπους τῶν δουλευτάδων. = Μωρὲς ροφᾶς καθαρὸν ἀέρα στὸ χτήμά μου!

(Στὸ ἄλλο φύλλο τὸ τέλος)

Karl Dietenich 19

KARL DIETERICH

MONACHO, Αύγουστος τοῦ 1924. — Στὰ εἰκοσιπεντάχρονα τῆς ἴδου σης τῆς ἔδρας τῆς Νεοελληνικῆς καὶ Βυζαντιολογίας στὸ Μόναχο, στὴ γιορτῇ πού διοργάνωσε ὁ καθηγητῆς κ. Haisenberg γιὰ τιμῇ τοῦ ἰδρυτῆ τῆς, τοῦ μεγάλου Krumbacher, μαζεύτηκαν ἔδω πολλές κορυφές τῆς ἐπιστήμης καὶ τῶν γραμμάτων.

Μέσα στοὺς διαλεχτοὺς, διαλεκτὸς εἶταν ὁ Dieterich, ὁ καθηγητῆς τῆς Νεοελληνικῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Λειψίας, ὁ μεγάλος ἐρευνητής, γνώστης καὶ κριτικὸς τῆς σύγχρονῆς μας Φιλολογίας.

Ἔμεινε μερικὲς μέρες στὸ Μόναχο κ' ἔστι δόθηκε ἀφορμὴ νὰ τὸν γνωρίσει ἓνας μικρὸς κύκλος Ρωμιῶν. Μαζὶ μ' αὐτοὺς κ' ἐγώ.

Μιὰ βραδιά, τὴν προηγουμένη μέρα πού εἶχαν νὰ φύγει, στὸ σπίτι τοῦ κ. Μελέκου, πού εἶταν ξεναγὸς του, εἶχαμε μᾶζε τὴν ὁ Steinmetz ἢ δ. Καρναϊσκάκη, ἐγὼ καὶ ὁ κ. Μ. Μαισάκης γιὰ νὰ τὸν ἀποχαιρετήσουμε. Ὁ τελευταῖος, πού εἶναι ζωγράφος καὶ σπουδάζει τώρα στὴν ἔδω Ἀκαδημία, τοῦ ἔφτιαξε τὸ σκίτσο του καὶ πέτυχε τόσο, πού ἀποφασίσαμε νὰ τὸ φωτογραφίσουμε γιὰ νὰ ἔχουμε ὅλοι ἀπὸ ἓνα ἀντίτυπο· τὸ παμα καὶ τὸ κάναμε· καὶ τώρα τίς φοιτητικῆς μας τίς κάμαρες, ἀνάμεσα στὰ πιὸ ἀγαπημένα μας πρόσωπα, στολίζει καὶ τὸ πορτραῖτο τοῦ σοφοῦ μας Δασκάλου. Ἔνα ἀπ' ἀπτά στέλνουμε καὶ στὸν ἀγαπημένο μας «Νουμά» μὲ τὴν πεποιθὴση πὼς θὰ τὸ δημοσίευε στὸ «Νουμά» γιὰτὶ αὐτοῦ εἶναι ἡ θέση του, ἀνάμεσα στοὺς βετεράνους, τοὺς ἀκούραστους Ἀγωνιστὰς τοῦ χιῆς καὶ θριαμβευτῆς τοῦ Σήμερα, γιὰ νὰ γνωρίσει τὸ Πανελλήνιο τὸν εὐγενικὸν Ἀγωνιστὴ πού τὴ ζωὴ τον δλόκληρη τὴν ἀφιέρωσε στὴν Ἐπιστήμη καὶ στὸν ἀγῶνα, — τὸ *Ρωμιόφιλο*, ὄχι τὸ Φιλέλληνα, γιὰτὶ τὴν Ἑλλάδα τὴ σημερινή, τὴ ζωντανή, ἀγαπᾷ καὶ ὄχι τὰ συντρίμια τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων.

Ὁ Dieterich ἔχει ἔτοιμη γιὰ ἐκδοσὴ μιὰν Ἀνθολογία Ἑλλήνων Ποιητῶν κ' ἐλπίζει πὼς μ' ὄλες τίς δυσκολίες πού τοῦ παρουσιάζουν οἱ μεγαλόσχημοι Γερμανοὶ ἐκδότες, πού γυρεύουν νὰ τοὺς μεταφράσει. *Ρωμαϊκά περιπετειώδη Μυθιστορήματα!* ! δὲ θ' ἀρρήσει νὰ τυπωθεῖ καὶ νὰ κυκλοφορήσει.

Εὐχῆς ἔργο θὰ εἶτανε ἂν κανένας φιλότεχνος καὶ ἑκατομμυριούχος Ρωμιὸς τὸν βοηθοῦσε. Τὸν βεβαίῳ ἐγὼ πὼς τὰ ἔξοδα του θὰ κάβαζε κάνοντας γιὰ ἓνα μῆνα λίγη οἰκονομία στὴ μπενζίνα τ' Αὐτοκινήτου του.

Τὸ ἐρχόμενο καλοκαίρι ἴσως κατεβῆι στὴν Ἑλλάδα νὰ χαρῆι τὸν Ἀττικὸ οὐρανὸ πού πίνω ἀπὸ εἴκοσι χρόνια τῶρα ἔχει νὰ δεῖ καὶ πού τόσο τὸν ἔχει λαχταρήσει.

ΜΙΧΑΛΗΣ Χ. ΜΟΥΛΑΚΗΣ

ΣΗΜ. τοῦ «Νουμά» — Μ' εὐχαρίστητη δημοσιεύουμε τὸ γράμμα τοῦ φίλου Μουλάκη καθὼς καὶ τὸ αἶτσο τοῦ παλίου μας φίλου καὶ διαλεχτοῦ συνεγάτη μας κ. Dieterich Μὲ τὴν εὐκαιρία αὐτὴ δημοσιεύουμε καὶ ἓνα γράμμα του, ἔπο ὅσα βρίσκονται στὸ Ἄρχειό μας. Μέσα στὸ γράμμα αὐτὸ φίνεται μὲ πόση ἀγάπη ὑποδέχτηκε τὸ «Νουμά», ἀπὸ τὰ πρῶτα πρῶτα βήματά του, ὁ σοφὸς Ἑλληνιστὴς καὶ πόσες ἐλπίδες στήριξε στὸν ἀγῶνα μας — ἐλπίδες, πού μπορούμε νὰν τὸ βροντοφωνάζουμε σήμερα, ὅλες σχεδὸν πραγματοποιηθῆκανε.

Βερολίνο 14. 6. 1903.

N. W. ALTONHERSTRA 13

Ἀξιότιμε κύριε Ταγκόπουλε !

Ἔλαβα πρὸ καιροῦ τρία φύλλα τοῦ «Νουμά» καὶ σήμερα πάλι δύο. Ἄν καὶ δὲν ξέρω, ποῖος μοῦ ἔστειλε, μοῦ φαίνεται καθήκον μου νὰ σᾶς εὐχαριστήσω ἀπὸ καρδιάς γιὰ τὴ γνωριμία μ' ἓνα φύλλο πού μοῦ ἔκαμε τὴν εὐεργετικὴν ἐντύπωση μιᾶς ἀνοιξιᾶτικης ἀναγέννησης ὕστερ' ἀπὸ τὴ σκληρὴ παγωνιά τοῦ χειμῶνα !

Σᾶς εὐχομαι εὐκρινῶς νὰ ἐπιτύχετε τὸν ἅγιο σκοπὸ σας, νὰ γλυτώσετε τὸ ἄγνὸ δέντρο τῆς σπιστῆς ἐθνικῆς ἰδέας ἀπὸ κάθε λογῆς σκουλίκια καὶ σαρᾶκια πού κρυφοτρῶγουν τὰ τρυφερά του βλαστάρια, γιὰ νὰ δυναμώσῃ καὶ πρασινίσῃ καὶ νὰ ζωογονήσῃ τὴν Ἀνατολή. Διότι εἶμαι καταπεισμένος, πὼς μόνον ὁ Ἑλληνισμὸς μπορεῖ νὰ γίνῃ πρόμαχος πνευματικῆς προκοπῆς μέσα στὸ ἀρχαῖο χῶμα τὸ Ἑλληνικόν. Ὅχι ἐκεῖνος ὁ Ἑλληνισμὸς ὁ τουρκοπατημένος καὶ δασκαλοπατημένος πού καλύτερο νὰ τὸν λέρη κανεῖς Βυζαντινισμό, πού τὸν χτυπᾶτε τόσο θαρρετὰ καὶ ἐπίμονα, παρὰ ὁ νεογέννητος ὁ Ἑλληνισμὸς πού προβάλλει ἀπὸ κάθε ἀράδα τοῦ φύλλου σας. Ἐκόντινα καμμιά φορὰ νὰ ἀπελπιστῶ γιὰ τὸ μέλλον τῆς φυλῆς σας· τῶρα πάλιν ἀναπνέω καὶ παίρνω θάρρος. Ὅ,τι

διάβασα στα 5 φύλλα που μου στείλαν, έκαμε περιβόλι τήν;» καρδιά μου, που λέτε, και θα μου κάμπετε μεγάλη χαρά και τιμή να μου τὸ στέλνετε ταχυτικά.

Γιὰ μικρὸ σημάδι τῆς εὐγνωμοσύνης μου θὰ σᾶς μεταφράσω καμμιὰ φορὰ κίτι τι πού μου φαίνεται ὠφέλιμο γιὰ τὴν τάση τοῦ «Νουμά». Ἦθελα π. χ. ἀπὸ καιρὸ νὰ μεταφράσω μιὰ ὄραία πραγματεία γιὰ «Χωριάτικο πολιτισμὸ στὴ Σκαντιναβία» πού περιέχει πολλὰ πού ἐφαρμόζονται καὶ στὸν τόπο σας.

Ἄν θέλετε, σᾶς παρακαλῶ νὰ μου στείλετε καὶ τὸν ἀρ. 39 πού ἔχει τὴν ἀρχὴ τῆς πραγματείας περὶ τῶν φιλολ. λωποδυτῶν. Νὰ σᾶς πῶ ὁμως ἀπὸ τώρα, δὲν πιστεύω, πῶς ὁ ἀγαπητὸς μου ὁ Νιρβάνας εἶναι κι αὐτὸς ἀπὸ τὴν ἴδια παρέα! Γιὰ τοὺς ἄλλους, δὲν εἶμαι βέβαιος...

Δεχθῆτε καὶ κάλιν τὰ ἐγκάρδια μου συγχαρητήρια καὶ τίς εὐχὲς μου καὶ πιστεύετέ με πάντα δικό σας.

KARL DIETERICH

ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΗΣ ΜΙΑΡΚΑΣ

Μ' αὐτὸν τὸν τίτλο ἔβγαλε ὁ συνεργάτης μας κ. Ν. Πετιμεζᾶς (Λαύρας) σὲ τόπο, πού λυπούμαστε γιὰτὶ δὲν μπορούμε νὰ τὸν ποῦμε καλλιτεχνικό, ὅσο κι ἂν ἀγωνίστηκε ὁ ἐκδότης του νὰ τὸν παρουσιάσει γιὰ τέτιον, Τὰ Τσιγγάνικα Τραγούδια τοῦ Jean Richerpin πού πρωτοδημοσιευτήκανε στὸ «Νουμά» καὶ τόσο εὐνοϊκὰ κριθῆκανε.

Τὸ βιβλίο, ἐξὸν ἀπὸ τὰ τραγούδια, ἔχει καὶ σύντομο πρόλογο τοῦ ποιητῆ γιὰ τὸ Ρισπέν, καθὼς κι ἀνάλυση τῶν Τραγουδιῶν τῆς Μιάρκας.

“Ο ΝΟΥΜΑΣ,”

ΔΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΔΥΟ ΜΗΝΕΣ

ΙΔΡΥΤΗΣ: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

(1903 — 1922)

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ Γ. Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ — ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΤΑΔΙΟΥ 42—ΡΟΜΗ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ { ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΔΡ. . . 50
ΓΙΑ ΤΟ ΞΕΝΟΤΙΚΟ . . . 100 ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡ. 10

ΧΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΟΣΤΟΛΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΚΔΟΤΗ ΚΑΙ ΔΙΑΚΗΡΙΣΤΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΙ ΟΤΙ ΣΧΗΤΙΚΟ ΜΕ ΤΗΝ ΥΛΗ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΞΗ ΤΟΥ “ΝΟΥΜΑ,
ΤΑ ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΑ ΔΕΗ ΕΠΙΣΤΡΕΦΟΥΝΤΙ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΨΩΗ

ΙΟΥΛΙΟΣ — ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ 1924

ΦΑΙΝΟΜΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΑΓΜΑΤΑ

«ΜΙΑ νύχτα, μιὰ ζωή». “Έτσι και «Μιὰ ἔφημερίδα, ἕνας θεατρικὸς θρίαμβος». Γιατὶ τὸ νᾶχεις μιὰ ἔφημερίδα δική σου, καὶ μὲ κάπια κυκλοφορία μάλιστα, γίνεσαι δι,τι θέλεις Καὶ πρωθυπουργὸς ἀκόμα. Εὐκολώτατο λοιπὸ νὰ γίνεις *μεγάλος* θεατρικὸς συγγραφέας. Ἡ ἔφημερίδα σου θὰν τὸ πᾶν καὶ ὁ κόσμος θὰν τὸ χάψει, ὅπως τὰ χάρφει ὅλα ἀνεξέταστα. Μεγάλῃ ἢ δύναμῃ τοῦ τύπου, σὲ κοινωνίαις μάλιστα ἄλλαστες, σὰν τὴ δική μας: ἔχοντας λοιπὸν τὴν ἔφημερίδα, ἔχεις δεμένη τὴν ἐπιτυχία χεροπόδαρα καὶ ἔχεις κάθε δικαίωμα νὰν τὸ πιστεύεις καὶ ὁ ἴδιος καὶ νὰν τὸ τελαλᾶς πὼς ἔγινες *μεγάλος*.

ΕΠΕΙΤΑ ἔρχονται καὶ οἱ κριτικοὶ — τῆς ἔφημερίδας σου οἱ κριτικοὶ πάντοτε — καὶ τὸ βεβαιώνουν αὐτό. Καὶ ὁ κοσμάκης, ποῦ ὅλα τὰ χάρφει, εἶπαμε, τὸ χάρφει καὶ αὐτό. Πῶς νὰ μὴ λὲν ἀλήθεια; Κοτζᾶμ κριτικοὶ, τζάνουμ, καὶ τὸ μολογοῦνε μὲ τὴν ὑπογραφή τους φαρδιά πλατιά. Μποροῦνε νὰ ποῦνε ψέματα καὶ νὰν τὴ ρεζιλέψουν τὴν ὑπογραφή τους; Τί λόγος!

ΠΙΣΩ ἀπὸ τοὺς κριτικούς, ἔρχονται, πισωκάπουλα, οἱ *ειδικοί*.

“Εγγραφες ἔργο σοσιαλιστικό !... Πρώτος ἐσὺ ἔβαλες τὸ δάχτυλό σου στὶς κοινωνικὰς πληγὰς καί... — Μωρέ, τί μοῦ τσαμπουνᾶτε ; Δράμα πού νὰ κάνει ἐντύπωση, πού νὰρέσει στὸν κόσμον ἔγραψα καὶ τὸ δάχτυλό μου, καὶ ἀλάκρη τὴ χούφτα μου, τὴν ἔβαλα στὸ ταμεῖο τοῦ θεάτρου γιὰ νὰ περιαρπάξω τὰ ποσοστά !... — “Οχι, μὴν τὸ λές αὐτὸ ! “Εγγραφες δράμα σοσιαλιστικό ! — Αἶ, ἀμέτε στὴν ὀργὴ λοιπὸν ! “Εγγραφα δράμα σοσιαλιστικό καὶ καπιταλιστικό καὶ ἱμπεριαλιστικό καὶ δ,τι διάολο θέλετε ! Φροντίστε μοναχὰ νὰρχεται κόσμος πολὺς στὸ θέατρο καὶ νὰ πληθαίνουν τὰ ποσοστά !...

ΚΑΙ τὰ φιλολογικὰ μεμέτια ; Μὴν τὰ ξεχνᾶτε καὶ αὐτά. “Εχουν καὶ αὐτὰ τὴ γνώμη τους — τί λόγος ! — καὶ θὰ τὴν ποῦνε. Κουβέντα νὰ γίνεται !...

ΓΙΑΤΙ αὐτὴ εἶναι ἡ τραγικὴ ἀλήθεια. Οὔτε γιὰ Τέχνη οὔτε γιὰ ιδέες γυοιάζεται κανεὶς σήμερα. Μοναχὰ γιὰ τὸν παρά. Αὐτὸς εἶναι ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τοῦ κάθε θεατρῶνῃ καὶ τοῦ κάθε θεατρικοῦ συγγραφέα. Πῶς νὰ κερδίσει περισσότερα. Θαρρεῖς πὼς καὶ τὸ θέατρο εἶναι ἓνα παράρτημα τοῦ Χρηματιστήριου. “Ανεβοκατεβαίνουν τὰ ἔργα, ὄχι ἀνάλογα μὲ τὴν ὀποια ἀξία τους, μὰ ἀνάλογα μὲ τὴ ζήτησι πού θάχουν.

ΜΕΡΙΚΟΙ ἐλπίζουν πὼς δλ’ αὐτὰ τῶνάποδα θὰν τὰ ταχτοποιήσει καὶ θὰν τὰ βάλει ἐς κάποια τάξη τὸ “Εθνικὸ θέατρο πού θὰ ἰδρυθεῖ αὐριο μεθαύριο. Δὲ βαριέστε ! “Οσο ὑπάρχουν οἱ ἴδιοι ἄνθρωποι, τὰ ἴδια πράγματα θὰ γίνονται πάντοτε. Καὶ ἀπόδειξη τὸ διδακτικὸ προσωπικὸ τῆς «“Επαγγελματικῆς Σχολῆς». “Αν ἐξαιρέσει κανεὶς τὸ Λάσκαρη κ’ ἓνα δυὸ ἄλλους, πού ἔχουν ὀπωσδήποτε κάποια σχετικὴ εἰδικότητα γιὰ τὸ μάθημα πού θὰ διδάξουν, οἱ ἄλλοι θαρρεῖς πὼς παρθήκανε ἀπὸ τὸ σωρό, γιὰ νὰ μπαλωθοῦνε μερικοὶ *φαβαρίτοι*. Δὲ θὰ γίνει τὸ ἴδιο θαρρεῖτε καὶ γιὰ τὸ “Εθνικὸ θέατρο ; Ξεραῖλα λοιπὸν παντοῦ, ὅπως πάντοτε.

ΤΙ ΓΡΑΦΟΥΝΕ ΟΙ ΞΗΝΟΙ

Ὁ γνωστός Ἑλληνοστῆς κ. Ρουσέλ δημοσιεύει στὸ φύλλο τῆς 15 Ἰουλίου τοῦ Γαλλικοῦ περιοδικοῦ Libre, πὸν ἐκδίδει ὁ ἴδιος, τὴν ἀκόλουθη κριτικὴ γιὰ τὸ *Μεγάλο Παιδί*, τὸ γνωστὸ ρομάντζο τοῦ συναργάτη μας Κώστα Παρορίτη, πὸν βγῆκε τώρα σὲ δευτέρη ἐκδοση ἀπὸ τὸν ἐκδότη κ. Γ. Βασιλείου.

ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΠΑΙΔΙ.

Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι ἀνατύπωση (Νουμάς 1915, κ. Βασιλείου). Στὸν πρόλογο, ἀξιοπρεπῆ καὶ περῆφανο, ἂν καὶ βίαιο, ὁ συγγραφεὺς προβλέπει πὼς θὰ τοῦ ἐπιτεθοῦνε. Δείχνει πὼς ὑπακούει σὲ μιὰ πειθαρχία στὴ γλώσσα καὶ στὴν τέχνη. Θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ ἀναλύσῃ ἔτσι ἀπάνω κάτω τὸ Μεγάλο Παιδί.

Ὁ Ἀλέξης εἶναι δάσκαλος σ' ἓνα χωριό. Μιὰ ἠθοποιὸς πὸν ἐγκαταλείφτηκε ἀπὸ ἓνα βάναντο ἱμπρεσσάριο, δὲν ξαίρει πὼς νὰ γυρίσῃ στὴν Ἀθήνα. Τὴν ξαναφέρει ἐκεῖ ὁ Ἀλέξης μὲ ἔξοδα δικὰ του, τὸ πὸ πολλὴ γιὰτὶ, δίχως νὰ τὸ καταλάβῃ, εἶναι ἐρωτευμένος μαζί της. Στὴν πρωτεύουσα ζῆ φτωχικὰ καὶ βρίσκεται μπρὸς στὸ θέαμα τὸ ὅχι πολὶ εὐχάριστο, τῆς Ἀθηναϊκῆς ζωῆς. Εἶναι βαθύτατα ἐπηρασαμένος ἀπὸ τὶς σοσιαλιστικὰς ἰδέες. Μὰ νιώθοντας πὼς εἶναι ἀνίκανος νὰ τὶς ὑπερετήσῃ, αὐτοκτονεῖ.

Υπάρχει σίγουρα τέχνη στὴ σύνθεση αὐτοῦ τοῦ χαρακτήρα, στὴν ἀντίθεση ἀνάμεσα σὲ τόσο γενναῖες σκέψεις καὶ στὴν ἐσωτερικὴ ἀνικαιότητα τοῦ Ἀλέξη.

Μὰ τὸ ἀληθινὸ θέμα δὲ βρίσκεται ἐδῶ. Τὸ θέμα εἶναι μιὰ κοινωνικὴ σάτυρα, καμωμένη ἀπὸ ἓνα σοσιαλιστὴ. Ὁ Ἀλέξης παρουσιάζεται μόνο γιὰ νὰ δημιουργήσῃ, ἀνάμεσα σὲ διάφορες εἰκόνας, ἓνα δεσμὸ πὸν δίχως αὐτόνε θὰ εἶτανε πολὶ χαλαρὸς.

Ὁ κ. Παρορίτης χτυπάει πρῶτα τὴν πατριωτικὴ πρόληψη καὶ τὸν κοῦφιο σωβινισμό. Ὁ ἥρωας ἀρνιέται νὰ βγάλῃ ἓναν πατριωτικὸ λόγον τῆ μέρα τοῦ Βαγγελισμοῦ ἂν καὶ τὸ ἔχει ὑποσχεθῆ (Κεφ. 14) γιὰτὶ ἔνωσε νὰ χάνονται οἱ πατριωτικὲς του χιμαιρες. Ἡ θρησκεία ἐρχεται μὲ τὴ σειρά της. Μπροστὰ στὴ λεκάνη τοῦ ἁγιασμοῦ πὸν ἔτυχε νὰ ἀναποδογυρισθῆ καὶ νὰ σπάσῃ, οἱ ἐργάτες προτείνουνε χίλια ὑπερφυ-

σικά και γελοία μέσα για να εξαγνιστή αυτή η άμαρτία. Έκμεταλλεύονται τη θρησκεία, όπως εκείνος ο υποψήφιος βουλευτής, που έχει σίγουρη την εκλογή του γιατί είχε την καλή έμπνευση να προσφέρει πλούσια δώρα στην εκκλησιά της πατρίδας του, και οι προδότες, που κατηγορούν τους μαλλιαρούς πώς πληρώνονται από τους Βουλγάρους. (1,7, 15). Η εργατική τάξη έχει όλη τη συμπάθεια του συγγραφέα. Μά εννοεί να παρουσιάση τους; εργάτες; χοντροκέφαλους, ανίκανους να νιώσουνε αληθινά τους συφέροντα, να υποστηρίξουνε τους; αληθινούς φίλους τους. Το Πανεπιστήμιο δὲ γλυτώνει από την επίθεση του. Η αποκτηνωτική διδασκαλία της σοφής γλώσσας στο λαό, η εκλογή θεμάτων γελοίων, που επιβάλλονται σε νεαρώτατα παιδιά, στιγματίζονται όπως πρέπει (8). Οι άστοι φυσικά, είναι που δέχονται τα περισσότερα χτυπήματα : Η άστική κοινωνία μεταχειρίζεται σὰ σκλήβους του παλιού καιρού τους κατάδικους του κοινού δικαίου (5). Πνίγει στο αίμα τις άνταρσίες (25). Οι πλούσιοι βιομήχανοι δὲν αλλάζουνε τὰ σάπια καζάνια παρά μόνο ύστερα από μια θανατηφόρα έκρηξη. (19). Η κατάσταση της γυναίκας παρουσιάζεται επίσης στο φώς. Η φτωχή Ρίκα, ήθοποιός με κάποιο ταλέντο, πέφτει σε μια δυστυχία, που μόνο η άτιμία την σώζει (12), έως την ήμερα που, χτυπημένη από μια φριχτή άρρώστεια, υποχρεώνεται να κλειστή μέσα σ' ένα μπορντέλο. Η τιμή ενός μικρού κοριτσιού χρησιμεύει για να πληρώση τον έρωμένο της μητέρας του (20,21), προστάτη ενός μπορντέλου, που είναι συνάμα και ένας ξακουστός δημοσιογράφος. Αυτός υπερασπίζεται τους εργάτες έως τη μέρα που ένα ύπουργικό χαρτοφυλάγιο του πέφτει στο στόμα και τον κάνει να σωπάση (25). Ο τύπος του σοσιαλιστή εργάτη έναρκώνεται στο πρόσωπο του Ζήση. Ο Ζήσης είναι μια άνώμαλη και άνυπότακτη φύση. Μά είναι ένα πνεύμα ξυπνημένο και ένας επαναστάτης που σκοτώνεται σε μια συμπλοκή. Το πρόσωπο αυτό συντελεί για να δώση μια στερεότητα στην πλοκή.

Και είτανε βέβαια άναγκαίο αυτό γιατί το ρομάντζο είναι πιο πολύ μια σειρά από εικόνες, παρά ένα ρομάντζο κυριολεχτικά. Αυτό είναι σίγουρα ένα ελάττωμα, όπως είναι επίσης τέτοιο και ο χαρακτήρας ο πάρα πολύ δειλός του Άλέξη και η επιφυλαχτική του άφέλεια (χρειάζεται καιρό για να νιώση τι είδος δουλειά κάνει η Ρίκα!). Τελευταία, μου φαίνεται, πώς η σοσιαλιστική θέση, που υποστηρίζεται με επιχειρήματα παρά πολύ γνωστά, παρουσιάζεται πάρα πολύ έκδηλη και πώς; η φιλολογική αξία του έργου έπηρεάζεται από αυτό.

Τὸ ενδιαφέρον του έργου δὲν ελαττώνεται διόλου. Μερικὲς σκηνὲς

θυμίζουνε τὸ Ζερμινάλ. Καὶ ὅπως πάντοτε συμβαίνει στὸν κ. Παρορίτη, ἡ γλώσσα του δείχνει μιὰν ἀπλότητα καὶ μιὰν ἀκριβεία τέλεια. Εἶναι πέρα πέρα Ρωμαϊκὴ ζωντανὴ καὶ δουλεμένη ἀπὸ ἓνα συγγραφέα πού εἶναι πολὺ κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του.

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

ΓΕΝΟΥΣ ΑΛΛΑΓΗ

B.

2) Ἐπ' τὴν πληθυντικὴ ὀνομαστικὴ συναλλάσσονται τὰ με ας ἡς ἀρσενικά μὲ τὰ με-α ἢ θηλυκά :

Τὰ περιεχτικά δ' ἐλιώνας — οἱ ἐλιῶνες = ἡ ἐλιῶνα (κατὰ τὰ : ἡ περιοχὴ, ἡ γῆς κτλ.) δ' καλαμιώνας — οἱ καλαμιῶνες = ἡ καλαμιῶνα, ἡ κρυψῶνα (σάν τὰ : ἡ φωλιά, ἡ τρύπα), ἡ ὀρνιθῶνα (: ἡ κατοικία) ἡ ἀχερώννα (σάν τό : ἡ ἀποθήκη), ἡ καταπιῶνα (σάν τό : ἡ γλώσσα) κτλ. Ἐλαῖται στὴν Κύζικο.

Ἐκόμα δ' λειχήνας — οἱ λειχήνες = ἡ λειχήνα (σάν τὰ : ἡ ψώρα, ἡ πληγὴ, ἡ καψίδα), δ' πυρήνας οἱ πυρήνες = ἡ πυρήνα (σάν τό : ἡ ἐλιά κτλ.), δ' σπλήνας = οἱ σπλήνες = ἡ σπλήνα (: ἡ καρδιά), δ' σωλήνας = ἡ σωλήνα (ἡ θαλασινή, σάν τό : ἡ πίνα), δ' σφήκας = ἡ σφήκα (: ἡ μέλισσα), δ' σφήνας = ἡ σφήνα (: ἡ σκίζα, ἡ ἀγκίδα), δ' χήνας = ἡ χήνα (: ἡ πάπια), δ' ἄρραβῶνας = ἡ ἄρραβῶνα (: ἡ παντρεία, ἡ χαρὰ, ἡ στέψη), δ' βήχας = ἡ βήχαια (: ἡ πούντα), δ' φθείρας = ἡ φθείρα κῶστερα : ἡ ψείρα κατὰ τὸ ἡ φύλλα, δ' σκόληκας — οἱ σκούληκες = ἡ σκούληκα (ἔτσι στὴν Ἀρτάκη, σάν : ἡ ἀβδέλλα) δ' κ. X. τὰ ξηγάει πολὺ ἀπλοικὰ MNE β', 68. Ὁ φράχτης — οἱ φράχτες = ἡ φράχτη (σάν τὰ : ἡ σοῦδα, ἡ χωρισιά), δ' σύρτης = ἡ σύρτη (σάν : ἡ πόρτα), δ' σκεβοπλύτης = ἡ σκεβοπλύτη (: ἡ πασσαβούρα), δ' πήχης — οἱ πήχες = ἡ πήχη (σάν ἡ πιθαμή) δ' εἰκονοστάτης = ἡ εἰκονοστάτη (: ἡ θέση), ἐ = ἡ λυχνοστάτη, ἐ = ἡ σταμνοστάτη. Ὁ γαλαχτι-

της = ἡ γαλαχτίτα (: ἡ πέτρα), ὁ αἰμοστάτης = ἡ αἰμοστάτα (: τὸ ἴδιον), ὁ σαπωνίτης = ἡ σαπώνιτα (τὸ ἴδιον), ὁ σταλαμίτης = ἡ σταλαμίτα (σάν τὸ ἡ στάλα. τὰ μαρτυρεῖ δ Δ. Οἰκονομίδης ἀπ' τὸ Πόντο). Ἡ ζάχαρη — εἰ ζάχαρες = ὁ ζάραχης (σάν: ὁ καφές), ἡ πλάτη = οἱ πλάτες = ὁ πλάτης (: ὁ ὄμος).

3) Ἀπὸ τὴν ἐνικὴ αἰτιατικὴ τὰ μέ—ο(ν), —ι(ν). —α(ν) εὐδύτερα μὲ τὰ μέ —ος —ης —ας ἀρσενικά. Ἐπειδὴ λ.χ. ἡ αἰτιατικὴ τοῦ οὐδέτερου: τὸ νῶτον εἶναι φωνητικὰ ἴδια μὲ τὴν αἰτιατικὴν του, ἄν εἴτανε ἀρσενικό: τὸ ν νῶτον, κεπειδὴ μέσ' στὴν ψυχὴ τοῦ μιλητῆ νοηματικὰ συνδέεται μὲ τὴν αἰτιατικὴν τοῦ ὁμοιονόητου τὸ ν ὦμον λέει κατόπι καὶ ὀνομοστικῆ: ὁ νῶτος ἀρσενικά, ὅπως ὁ (ν) ὄμος.

*Ἔτσι λοιπὸν ἔχουμε ἀπὸ οὐδέτερα: = ἀρσενικά: τὸ δεῖπνο(ν) — τὸν δεῖπνο(ν) = ὁ δεῖπνος (σάν: ὁ πότος) (stabulum) τὸ σταύλο(ν) — τὸς στάβλο = ὁ στάβλος (σάν: ὁ ἵππος), τὸ σπήλαιον = ὁ σπηλιος (: ὁ βράχος), τὸ σκολειὸς = ὁ σκολειὸς (: ὁ δῆνκλος), τὸ forum — ὁ φόρος (: ὁ χῶρος) τὸ λείψανον = ὁ λείψανος (: ὁ νεκρός), τὸ κέπανον = ὁ κέπανος (: ὁ λοστός, ὁ πῆλος) τὸ βασιλικὸς = ὁ βασιλικὸς (: ὁ δούμος), τὸ σῦκος = ὁ σῦκος (: ὁ καρπός).

Τὸ μονοπάτι(ν) — τὸ μονοπάτη(ν) = ὁ μονοπάτης (σάν: ὁ δρόμος). Τὸ ρεμα(ν) — τὸ ρρέμα(ν) = ὁ ρέμας (σάν: ὁ πιτκμάς), τὸ στῆμα = ὁ στῆμας (σάν: ὁ κ...)

Καὶ ἀπὸ ἀρσενικά: = οὐδέτερα: ὁ δάκτυλος — τὸ δάκτυλο(ν) = τὸ δάχτυλο(ν) (σάν: τὸ χέρι), ὁ στέφανος — τὸ στέφανο(ν) = τὸ στέφανο(ν) (σάν: τὸ κεφάλι, τὸ καπέλλο κτλ.) ὁ χέρτος = τὸ χόρτο (σάν: τὸ φυτό), ὁ σίδηρος = τὸ σίδερο (σάν: τὸ μέταλλο), ὁ χαλκός = τὸ χαλκὸς (: τὸ ἴδιον), ὁ μάρμαρος = τὸ μάρμαρο (: τὸ λιθίρι), ὁ φανός = τὸ φανὸς (: τὸ φῶς), ὁ σπῆρος = τὸ σπῆρο (: τὸ κουκκούτσι), ὁ μῦσκος = τὸ μῦσκος (: τὸ μυρωδικόν), ὁ δαρμῆς = τὸ δαρμῆς (: τὸ ξύλο), ὁ μισθός = τὸ μιστὸς (: τὸ καλὸς), ὁ μυελος = τὸ μυελὸς (: τὸ κεφάλι), ὁ κόκκαλος = τὸ κόκκαλο (τὸ ὄστον).

4) Τὰ παραπάνω μποροῦνε ν' ἀλλάξουνε γένος καὶ μέσο τῆς γενικῆς τοῦ ἐνικοῦ, καθὼς καὶ τοῦτα: τὸ ἀναγκαῖο — τοῦ ἀναγκαῖου = ὁ ἀναγκαῖος (σάν: ὁ ἀπόπατος), τὸ ἀστρο — τοῦ ἀστροῦ = ὁ ἀστρος (σάν: ὁ ἥλιος), τὸ ἔμπυον = ὁ ἔμ-

πυρος (σάν : δ βύζουνας) τὸ -δ καπέλλος (: δ πῖλος), τὸ -
 ἐκέντρος (: δ κύκλος), τὸ -δ κάστρος (: δ ταίχος), τὸ-δ
 ἀργαλειὸς (σάν τὸ : δ ἰστός).

Κιάντιθεται : δ πολυέλαιος - τοῦ πολυέλαιου = : τὸ
 πολυέλαιο (σάν τὰ : τὸ καντηλέρι, τὸ κερί, τὸ φῶς κτλ.), δ - τοῦ
 κύμινου = : τὸ κύμινο (: τὸ πιπέρι) ἔτσι καί : ἡ Κοροφῶ-
 τῆς Κοροφοῦς = : τοὺς κοροφῶδες = οἱ Κορφοί (σάν τὸ :
 εἰ Σταγολ).

5) Ἐτεῦτα πάλε ἀλλάζουσι γένος μέσο τῆς γενικῆς πληθυντικῆς :
 τὸ βάγιο - τὰ βάγια - τῶ βαγιῶν = : ἡ βάγια (σάν
 τὸ : ἡ δάφνη) τὸ σέσκλο - τῶν σέσκλων = : ἡ σέσκλα
 (σάν : ἡ βοτάνη), τὸ λίτρο = : ἡ λίχτηρ (σάν : ἡ ἀξίνη), τὸ
 δρακόντι - τῶν δρακοντιῶν = : ἡ δρακοντιά (σάν :
 ἡ λοπουντιά), τῶν ὀνομάτων = : οἱ (ὀ)νομάτοι κατὰ
 τὸ : οἱ ἀνθρώποι (πρβλ. τῶν Ἀσωμάτων = : οἱ Ἀσωμάτοι)
 Ἡ πλευρά - τῶν πλευρῶν = : τὸ πλευρῶδ (: τὸ κόκ-
 καλο, τὸ πλάγι), οἱ ρίζες - τῶν ριζῶν = τὰ ριζά (: τὰ βουνά).

6) Καὶ τέλος μέσο τῆς κλητικῆς ἀλλάζουσι γένος τὰ κύρια ὀνό-
 ματα : τὸ Γιωργάκι - αἱ Γιωργάκι = : αἱ Γιωργάκη
 - ὁ Γιωργάκης κτλ κατεβαίνει - σάν κλητικῆ : Κα-
 τεβαίνη = : ὁ Κατεβαίνης, πιστεύω - Πιστέβο - :
 ὁ Πιστέβος, σόπα = : ὁ Σώπας κτλ. (ἡ) μάγκα = : ὁ
 μάγκας (ἡ), κορδέλλα = : ὁ Κορδέλλας, (ἡ) σπιθα
 = : ὁ Σπιθας κτλ. κτλ. κτλ.

Κατὰ τὸ νόημα τοῦ περιεχόμενου. Παρβλ. τάρχατα : τὸ - δ
 Πέλωρ, τὸ - ἡ δάμαρ, τὸ - ἡ δαρ, ὁ - ἡ ελαιοῦς, ὁ
 - ἡ Σκυῶν, ὁ - ἡ Ἀκράγας, ἡ νεανία - ὀνεανίας,
 ἡ γενετή - ὁ γενέτης, τὸ - ἡ Γλυκέριον, τὸ - ἡ
 Ἀβρότονον κτλ.

7) Πολὺ πῶς ἐφοκλα ἀλλάζουσι γένος τὰ ἀκλιτα : τὸ Πάσχα =
 ἡ Πάσχα (σάν τὰ : ἡ Λαμπρή, ἡ Ἀνάσταση) τὸ ἔμπα = ἡ ἔμ-
 πα (: ἡ εἶσοδο, ἡ ἀβλή), τὸ ἔβγα = ἡ ἔβγα (: ἡ ἐξοδο, ἡ πόρτα),
 τὸ = ἡ φῶς (σάν τὰ : ἡ λάμπα, ἡ φέξη, ἡ καντήλα) ἔτσι στέν
 Πόντο.

8) Ἡ ψυχολογικὴ αἰτία ποῦ γίνεται ἡ μεταβολὴ τοῦ γένους εἶναι
 τὸ νοηματικὸ ἀντάμωμα τῆς ἀλλαξόγενῆς λέξης μὲ μίαν ἄλλη ἀρχι-
 κὰ διαφορόγενῆ ἀλλὰ ὁμοιονόμη· ἡ ἀντάμωση σὲ κάποια πτώση τοῦ
 ἀλλαξόγενου ποῦ καὶ στὰ εὐθὲ γένη ἔχει τὸν ἴδιον τύπο εἶναι εἴπαμε

τὸ μέσο τῆς ἀλλαξογενείας: Γιὰ τοῦτο δπου δὲν εἶναι δυνατὸ νάνταμω-
θοῦνε καταληχτικὰ γίνεται ἡ ἀντάμωση τεχνολογικά, δηλ. κατὰ τὸ
σχῆμα: ἡ φι λ τ ἄ τ η - ὀ φ ἰ λ τ α τ ο ς εἶπανε τὸ: ἡ ἑ λ ἄ τ η = ὀ
ἑ λ α τ ο ς .

Καὶ κατὰ τὸ σχῆμα ἡ φ ἰ λ η — ὀ φ ἰ λ ο ς εἶπαμε: ἡ μύλη = ὀ
μύλος (: ὀ γύρος), ἡ θύμβρη = ὀ θροῦμπος (: ὀ δούμος),
ἡ κλήθρη = ὀ σ κ λ ἡ θ ρ ο ς, ἡ πεύκη = ὀ πέφκος, ἡ
λεύκη = ὀ λέφκος, ἡ στάφνη = ὀ σ τ ἄ φ ν ο ς (: ὀ σάγ-
γος): κιάνποδα: ὀ ὀρίγανος = ἡ ῤίγανη. Καὶ κατὰ τὸ σχῆ-
μα ἡ σ τ ε ἰ ρ α — ὀ σ τ ε ἰ ρ ο ς εἶπανε: ἡ πέτρα = ὀ π έ τ ρ ο ς
(σάν: ὀ βουνός) ἡ ψύλλα = ὀ ψύλλος (σάν: ὀ κορός), ἡ κλή-
θρα = ὀ σ κ λ ἡ θ ρ ο ς: κιάνποδα: ὀ κ α ρ κ ἰ ν ο ς = ἡ κ α ρ κ ἰ -
ν α. Καὶ κατὰ τὸ σχῆμα ἡ ἄρχη — ὀ ἄρχος ἔγινε: ἡ βροντή =
ὀ β ρ ὀ ν τ ο ς ἡ πορδή = ὀ π ὀ ρ ὀ ς (σάν: ὀ κρός), ἡ κριθῆ
= ὀ κ ρ ἰ θ ο ς (: ὀ σίτος). Καὶ κατὰ τὸ σχῆμα: ὀ ν ὀ τ ο ς — ἡ ν ο -
τ ἰ ἄ (= νοτία αὔρα), ὀ χρόνος — ἡ χρονιά (= χρονία περιόδος), εἶπανε:
ὀ ὀ ρ μ α θ ὀ ς = ἡ ἄ ρ μ α θ ἰ ἄ, ὀ κ ρ ο υ ν ὀ ς = ἡ κ ρ ο υ ν ἰ ἄ,
Καὶ πάλι κατὰ τὸ σχῆμα: τὸ ὀ γ ρ ὀ ν — τ ἡ ν ὀ γ ρ ἄ ν εἶπαν οἱ
Βυζαντινοὶ τ ὀ ν η ρ ὀ ν = τ ἡ ν ν ἡ ρ α ν, σάν τὸ: τ ἡ ν ξ η ρ ἄ ν,
(ὄχι δὲ διὰ τὸ aqua ὄπω: ὀποδέττει κάπως ἄσπετα ὀ κ. X.)!

9) Ἔτσι λοιπὸν τὸ κάθε ἀλλαγμένο κατὰ γένος, ποῦ δὲν μπορεῖ
νὰ ἔχει κάποιαν τύπικη ἀντάμωση, σάν τις παραπάνου μὲ τὸ ἀρχαιότερό
του ἰδιονόημο διαφορόγενο, πρέπει νὰ ξηγηθεῖ δίχως ἄλλο ὡς νεολόγι-
σμός γενωμένος ἀνεξάρτητα ἀπ' τὸν ἀρχαῖο τύπο λ. χ. ἀπ' τὸ αὐ-
γάζω = τὸ αὐ γ ο ς (οἰδχι ἀπ' τὸ: ἡ αὐ γ ἡ), ἀπ' τὸ θυθίζω = τὸ
θύθος (οἰδχι ἀπ' τὸ: ὀ θυθός), θωρω = τὸ θωρος (ὄχι ἡ
θωριᾶ), λαθαίνω = τὸ λάθος (ὄχι: ἡ λαβή), πλανέω
= τὸ πλάνος (ὄχι: ἡ πλάνη), τυραννῶ = τὰ τύραννα
(σάν τὸ: βασιανῶ = τὰ βᾶσιανα, ὄχι ἡ τυραννία), φοῦ-
μίζω = τὸ φοῦμος (ὄχι: ἡ φήμη) κτλ.

Πολλὰ ἀπ' ἀπτά τώρα καταλαχούς ἀνταμώνονται στήν κατάληξη
μ' ἀρχαιότερα διαφορόγενα ἰδιονόημα λ. χ. θρηνω = τὸ θρη-
νος μὲ τὸ: ὀ θρηνος, ὀροσίζω = τὸ ὀρόσος μὲ τὸ: ἡ
ὀρόσος κτλ. μὰ μία ποῦ ἀποδείχεται ἀφιλονίκητα πὼς τὰ παρα-
πάνου εἶναι νεολογισμοὶ, ποῦ ὀσωστὸ νὰ ξηγηθεῖνε κι ἀπτά γιὰ νεολο-
γισμοὶ καὶ τὸ ἀντάμωμά τους μὲ τὰρχαιότερα ἀπλή σύμπτωση.

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ

Ἡ ἐφετεινὴ πλούσια παραγωγή τῶν καλλιτεχνικῶν ἐκθέσεων μᾶς δίνει ἀφορμὴ ν' ἀσχοληθοῦμε, σὲ γενικὲς γραμμές, γιὰ τὴ σύγχρονη ζωγραφικὴ. Ἐγράφηκαν πολλὲς κριτικὲς κι ἀκούστηκαν ἄλλες τόσες γνώμες. Ποιὸ εἶναι τὸ καλῆτερο εἶδος τῆς ζωγραφικῆς, ποιὸ τείνει νὰ ἐπαιρατήσῃ καὶ ποιὸ κυριαρχεῖ σήμερα σύμφωνα μὲ τὶς νεώτερες περὶ τέχνης ἀντιλήψεις.

Παρ' ὅλο πού ἔξω στὴ Γαλλία καὶ στὴ Γερμανία πνέει ὁ φουτουριστικὸς ἄνεμος μὲ μεγάλη ὄρμη καὶ σημειώνει μιὰ περίοδο ἐπαναστατικῶν ἐξωφρενισμοῦ, τείνοντας νὰ διαστρέψῃ ἐπικίνδυνα τὴ σύγχρονη αἰσθητικὴ καὶ τὸ γούστο, ἐδῶ εὐτυχῶς οἱ νέοι κρατιοῦνται στὰ σύνορα τῆς ἰσορροπίας καὶ τῆς λογικῆς δημιουργώντας ἔργα αἰσθητικῶς ἄρτια μὲ τὴ σφραγίδα μιᾶς ἰσόρροπης ἀτομικότητος πού ὑπόσχονται μιὰ μελλοντικὴ ἐξέλιξη προορισμένη νὰ σταθῇ ἄς ἐλπίσωμε—σὲ λογικὰ ὅρια καὶ νὰ χαίρεται μὲ σεβασμὸ ἀπὸ τοὺς μεταγενεστέρους. Κι' αὐτὸ γιὰτὶ ἀκολουθοῦν τὴν ἱμπρεσιονιστικὴ σχολή, ἀποδιδόμενη μὲ χαρῶ-χτῆρα διακοσμητικῶ, ἀλλὰ καὶ μὲ βίαιση καὶ θεμέλιο τὴν κλασικὴ γραμμὴ. Κ' εἶναι τὸ καλῆτερο εἶδος ἢ στέρμα αὐτῆ τεχντροπία κι' ἀνταποκρίνεται στὶς ἀξιώσεις τῆς πιὸ ραφιναρισμένης αἰσθητικῆς, καὶ συμβαδίζει γερὰ μὲ τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς τὸ καλοζυγισμένο τοῦ ὁποίου εὐτυχῶς ὁπαδοὶ εἶναι οἱ περισσότεροι καὶ οἱ καλλίτεροι.

Παρ' ὅλο μάλιστα τὸ θόρυβο τῶν κυβιστῶν καὶ φουτουριστῶν, δὲν εἶναι ἄλλο ἀπὸ ἀρνητικὰ στοχεῖα, ἐκφυλιστικὰ, καταστρεπτικὰ, προορισμένα γρήγορα νὰ ταφῶν κάτω ἀπ' τὰ εἰρηπιά τους, ἢ ἱμπρεσιονιστικὴ σχολὴ στερεῶνεται κ' οἰκοδομῆται ἀσάλευτη γιὰ νὰ ἐπικρατήσῃ κυριαρχικὰ.

Βλέπει τὴ φύση μὲ γυμνὸ ὄφθαλμό, ὄχι ἀνάμεσ' ἀπὸ καπνισμένα ματογυᾶλια· τὴ βλέπει ἐλοκάθαρη καὶ σπαρταριστὴ ἀπὸ φῶς, ζωὴ καὶ χρῶμα, τραχία ἢ γαλήνια καὶ τὴν ἀποδίδει μὲ ὅλη τῆς τὴν ψυχολογία ἀποτυπώνοντας πάνω στὸ ἔργο τὴν πρώτη συναρπαστικὴ ἐντύπωση μὲ πλατὺ μάτι, μὲ πλατὺ αἶσθημα. Καὶ ξέρουμε ὅτι ἡ Τέχνη εἶναι τῆς Φύσης γέννημα κ' ἡ Φύση εἶναι μία, αἰώνια κι' ἀναλλοίωτη, παρ' ὅλες τῆς πολυποικίλης μορφῆς τῆς. Ἡ Φύση εἶναι ἀλήθεια, μιὰ ἀλήθεια ἀποτελούμενη ἀπὸ μύριες ἄλλες ἀλήθειες, κ' ἡ Τέχνη πού εἶναι σπλάγχο τῆς, δὲν μπορεί νὰ λείψῃ ψέμματα. Ἐπομένως ἓνα ἔργο τέχνης γιὰ

να σταθῆ, πρέπει νὰ εἶναι ἓνα κομμάτι ἀλήθειας ἀναμφισβήτητης. Κι ὁ δημιουργὸς του κατέχοντας βέβαια διὰ τὰ τεχνικὰ στοιχεῖα νὰ στάθηκε πιστὸς ἴσαμε τὸ τέλος στὴν πρώτην ἐσωτερικὴν δόνηση πὺ ἐννοίωσε νὰ τοῦ ξυπνᾷ ἡ θῆρα τοῦ ὠραίου, πιστὸς στὴ βαθύτερη συγκίνηση στὸν ἀσύλληπτο ἐκεῖνο αἰσθητικὸ κλονισμό, νὰ τὸν κρατήσῃ στέρεα, νὰ τὸν ἀφομοιωθῆ καὶ νὰ τὸν μεταδώσῃ ἄρτιον. Μόνον ἔτσι θὰ προξενήσῃ τὸ ἀντανακλαστικὸ εὐχάριστο ἀποτέλεσμα στὸ θεατὴ διαχευόμενός του, ἅμεσα ἓνα θερμὸ ζωικὸ ρεῦμα καὶ μεταδίδοντάς του ἀνώτερα εὐγενικὰ καὶ ἐξυγιαντικὰ συναισθήματα.

Τὰ περισσότερα λοιπὸν ἐκθέματα τῆς χειμωνιάτικης saison προξένησαν τὴν παραπάνω ἱκανοποιητικὴν ἐντύπωση ἀπὸ τὴν εἰλικρινῆ προσπάθεια γιὰ νὰ τὸ κατορθώσουν. Μέσα στὸ σύνολο εἶναι βέβαια καὶ πολλὰ πὺ θυμίζουνε ἐντελῶς vecchia scuola, ἀλλὰ λίγα εὐτυχῶς. Καὶ πολλοὶ θεωρούμενοι παλαιοὶ ἐδειξαν πῶς δὲν ἔμειναν ἀνεπηρέαστοι ἀπὸ τὶς νέες γενικὰ τάσεις καὶ παρουσιάσαν μία «ἐπὶ τὰ πρόσω» ἐξέλιξη, πολὺ ἐνθαρρυντικῆ.

Τὴν ἐναρξὴ τῆς καλλιτεχνικῆς saison μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς ὅτι τὴν ἔκανε ὁ κ. Κόντογλους. Στὸ Λύκειο τῶν Ἑλληνίδων ἐδειξε μιὰ ζηλευτὴ σειρά βυζαντινῶν ἀντιγραφῶν ἀπὸ τὶς ἀγιογραφίες τῶν μοναστηριῶν Ἁγίου Ὁρους, ὅλες καμωμένες με σινικὴ μελάνη καὶ σέπια, με δύναμη σχεδίου καὶ πιστὴ ἀπόδοση στὶς τόσο δύσκολες φωτοσκιάσεις καὶ γενικὰ στὸν τονισμό. Μία αὐτοπροσωπογραφία του, ἀπόψεις ἀπὸ αὐτὲς μοναστηριῶν κ. λ. π. δείχνουν πῶς ὁ καλὸς συγγραφεὺς τῆς Βασάντας καὶ τοῦ Pedro Gazas εἶναι καὶ δυνατὸς ζωγράφος, με ἐξχωριστὴ νότα δική του. Ἀκολούθησε στὸ Λύκειο ἡ ἐκθεσὴ τοῦ καλ. τμήματος. Περισσότεροι ἀπὸ ἑκατὸ πίνακες ἐξετέθησαν ἀλλὰ ὀλιγότεροι ἀπὸ τοὺς μισοὺς ἔβριζαν νὰ προσεχτοῦν. Τὸ σφᾶλμα εἶναι στὸ ὅτι δὲν οὐστήθηκε κριτικὴ ἐπιτροπὴ γιὰ τὸ ἀπαραίτητο ἑκαθάρισμα. Ἐκθέτριες οἱ κυρίες καὶ δεσποινίδες Ἀσπρηγέρακα, Κοντοπούλου, Χατζημιχάλη, Λασκαρίδου, Φαραντάτου, Μαρινάκη, Βοσκίδου, Βλασοπούλου, Κωλέτη, Βροντίση, Ἰωαννίδου, Καραπαύλου, Καναρέλη καὶ ἡ ὑποφαινομένη. Ἐπεκράτησε τὸ κλασσικὸ εἶδος με κάποιες τάσεις νεωτερισμοῦ, δικρινόμενων τῶν ἔργων τῶν κ. κ. Χατζημιχάλη, Λασκαρίδου, Φαραντάτου, Μαρινάκη, Ἀσπρηγέρακα, Κοντοπούλου καὶ Κωλέτη. Ὁ καλὸς φωτισμὸς τῆς σάλας συντέλεσε στὸ νὰ καταστρέψῃ τὰ περισσότερα ἔργα.

Ἀκολούθησε στίς παραπλήσιες φωτεινές αἴθουσες ἡ ἔκθεσι τῶν Δέκμ. Ἐδῶ ἐπεκράτησε στὰ περισσότερα ὁ μοντερνισμός, εὐτυχῶς ἰσορροπημένος, ὅπως π. χ. στὰ ἔργα τοῦ Γιολδάση, πού ἄν καί πολύ νέος δείχνει μιὰ ἰσχυρὰ ἀντικτικότητα μέ πολλή πρωτοτυπία καί θά σημειώσῃ ἀσφυλιῶς σταθμὸ στήν Ἑλληνική καλλιτεχνία ἂν θελήσῃ νά ἀπαλλαγῇ ἀπὸ λίγες ὑπερβολές κι ἂν δὲν παρεκκλίνει ἀπὸ τὸν καλὸ δρόμο πού χάραξε. Ὁ Ἀστεριάδης, καλὸς, εὐσυνείδητος, προσεχτικὸς, ἂν καί λίγο ἄιτος οὐ μερικά. Ὁ Μαρτζουβάνωφ, décorateur πολὺ ἐξοῦλωμένος, παρουσιάζει τὰ τοπεῖα του σὰν ἰδωμένα μέσα σὲ ὄνειρο. Ἐκτέλεση παιειῖ, χρῶμα καθυρό, ἀλλὰ τοὺς λείπει ἡ ζωή. Τῆς κ. Χατζημυχάλη τὰ χαρακτηριστικὰ ἑλληνικώτατα θέματα, ἀποδοσμένα μέ τὴ βαθειὰ ἑλληνική ψυχὴ της πού βάζει μιὰ ξεχωριστὴ σφραγίδα ἀπλότητας κι ὁμορφιάς σὲ ὅτι καταπιάνεται, ὅπως στὰ Μακεδονικὰ καί στὰ Σκυριανὰ κοστούμια καί ἐσωτερικὰ σπητιῶν μέ τὸν ἰδιαίτερο διακοσμητικὸ τους τύπο. Τῆς δος Ραυτοπούλου, ζωντανὰ καί μέ εἰλικρίνεια, τὸ ἴδιο καί τῆς δος Κωλέτη. Τοῦ Γύπαρη καλοσχεδιασμένα καί χιουμοριστικά, τοῦ Μίλλερ ἐξωφρενικὰ κι ἀκατινότητα. Για λίγες μέρες ἐξέθεσε σὲ ἄλλην αἴθουσα κι ὁ Ἀμερικανὸς Σουὼν, πού εἶναι καί γλύπτης κ' ἐρμηνευτὴς ἀρχαίων χορῶν, κεφάλια καλοσχεδιασμένα μέ κάρβουνο, λίγες ἀνουρέλλες ἀπαλές, εὐγενικὲς μέ γυμνὲς παραστάσεις. Κι' ἐπειδὴ βρισκόμαστε στὸ Λύκειο, θά ἀναφέρουμε τὴν ἔκθεσι τῆς δος Ἠλιάδου, πού ἀνοῖξε πολὺ ἀργότερα. Ἡ εὐγενικὰ ἐκθέτρια ἔχει ξεχωριστὸ ταλέντο στίς προσωπογραφίαις παισιέλ, κάρβουνο καί λάδι, σχέδιο ἀμεμπτο, γραμμὴ στερεά, ἀπόδοσι πολὺ ἱκανοποιητικὴ. Σπούδασε στήν Ἀκαδημία τοῦ Μοιᾶχου καί ἀκολουθεῖ κλασσικὸ style συγγρασμένο μέ μοντερνισμό. Ἐδειξε καί μιὰ σειρά τοπειῶν ἀπὸ τὴν Πόλη.

Στὸν Παρνασσὸ ὁ Μιχ. Ἀξελὸς παρουσίασε μιὰ πλούσια καί πολυσύνθετη ἐργασία πού εἶναι ἀποτέλεσμα μακρῶς κ' εὐσυνείδητης μελέτης, βαθειᾶς παρατήρησης καί πού μαρτυράει τὴν ἀγάπη τοῦ καλλιτέχνη στήν ἀνώτερη κ' ἐξευγενισμένη φόρμα. Τεχνοτροπία ἄρτια, ἀνεπηρέαστη, καλοῦσγισμένη, σχέδιο ἀμεμπτο, αἶσθημα πλούσιο κ' εὐγενικό. Τὰ θέματά του ἄπειρα ἀλλὰ μέ κυριαρχικὴ ἐξέχουσα θέσι, τὴ σύνθεσι καί τὸ πορτραῖτο.

Μετὰ τὸν Ἀξελὸ ὁ Θωμόπουλος, ὁ γνωστὸς τραγουδιστὴς τοῦ ὑπαίθρου, μέ τὰ φανταχτερὰ ἀγροτικὰ θέματα μέ τὰ χιονισμένα τέλεια τοπεῖα μέ τῆς χωριατοπούλες καί τοὺς μαντρόσκυλους. Ὁ Θωμόπουλος ἔχει δικό του στίλ καί ξεχωριστὴ νεωτεριστικὴ μορφή.

Κ' ἔρχεται ὕστερα ὁ Λουκάς Γεραλῆς, ὁ πρῶτος κ' εὐγενικὸς στήν

ἀπόδοση τοῦ Ὁραίου. Ἀτέλειωτη σειρά ἄριων ἔργων μὲ πολυσύνθετη διάθεση, φυσική, ἀβίαστη, γεμάτη ἁρμονία καὶ χαρὰ, ποὺ μεταδίδουν στὸ θεατὴ τὸ ψυχικὸ ξεκούρασμα καὶ τοῦ ἀνοίγουν κάποιους ὀρίζοντες διαφανῆς καλωσύνης. Οἱ θάλασσές του, τὰ τοπεῖα του καὶ ἰδίως οἱ natures mortes του, αὐτὲς ἰδίως, οἱ τελευταῖες, τὸν παρουσιά- ζουν ζωγράφου hors concours στὸ εἶδος αὐτό.

Γερά κομμάτια καὶ οἱ συνθέσεις καὶ τὰ κεφάλια του. Φεύγοντας ἀπὸ τὸν Παρνασσό, βρῖσκομε στὴν Ἀκαδημία τὴν Ἐκθεση τῆς δος Στεφάνου. Ζωγραφικὴ καὶ γλυπτικὴ μάζα. Κυριαρχεῖ σ' ἀριθμὸ ἔργων ἡ πρώτη. Τὰ ἔργα τῆς δος Στεφάνου τὰ διακρίνει ξεχωριστὰ γιὰ γυναῖκα δύναμη, πλάτος γενικὰ στὴν ἐκτέλεση καὶ αἶσθημα στὸ χρῶμα. Ὑστερα ὁ κ. Παπαπαναγιώτου. Γερός στὸ σχέδιο, πλατὺ στὴν ἐκτέλεση λίγο σκληρός στὴν ψυχολογία. Ἐξακολουθεῖ ὁ Φερεικίδης παλαιὸς ἀλλὰ εὐσυνείδητος ζωγράφος μὲ λεπτὸ αἶσθημα. Ἰδιαιτέρως ἀρέσουν τὸ μωσαϊκὰ τοῦ ἁγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης.

Σὲ μιὰ αἴθουσα τοῦ ταμείου ἕνας πολὺ νέος, ὁ Δανιὴλ ἔδειξε ρεβι- σιτὴ ἐργασία μὲ τὸ διακοσμητικὸ χαραχτήρα, ποὺ ὑπόσχεται πολλὰ γιὰ τὸ μέλλον.

Τὸ Κεντρικόν, ἔπαι τὴν πρώτη θέση κράτησε τὸ ὑπερφυσικὸ ἀγαλ- μα τοῦ Κανάρη καμωμένο ἀπ' τὸ γλύπτη Τόμπρο, ἐξέθεσε τὸ ζεῦγος Στεφανοπούλου ἄνθη καὶ τοπεῖα, ὠραῖα μὲ μοντέρνο στίλ.

Καὶ τέλος στὸ ξενοδοχεῖο Ἑρμῆς, ὁ Γιανναῶς, μιὰ πλούσια σειρά ἀπὸ τοπεῖα, συνθέσεις, πορτραῖτα, τὰ περισσότερα καλὰ μελετημένα καὶ μὲ ἄρτια ἐντύπωση.

Κλείνοντας τὴν περιγραφή αὐτὴ ἄς εὐχηθοῦμε κάθε νέα ἐμφάνιση τῶν καλλιτεχνῶν μας νὰ μεταδίδει καὶ νέα φῶτα γύρω της, ἄσβεστα καὶ δυνατὰ, ποὺ νὰ μᾶς καθοδηγοῦνε μὲ ἀσφάλεια στὴν τελικὴ ἐνατέ- νιση τοῦ ἀνωτέρου Καλοῦ.

ΑΘΗΝΑ Ν. ΤΑΡΣΟΥΔΗ

ΡΑΜΠΙΝΤΡΑΝΘ—ΤΑΓΚΟΡ

«ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΚΑΙ Ο ΚΟΣΜΟΣ»

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

(Ἡ Μπιμάλα, ἡ γυναῖκα τοῦ Νικίλ, ἀγαπᾷ τὸ φίλο τοῦ ἀνδρός της τὸν Σαντίπ...)

ΜΙΑΕΙ Ο ΝΙΚΙΑ

Εἶναι Αὐγουστος μήνας, τὰ νερά ἔχουν γεμίσει τὸν κόσμο μὲ τὰ κύματα καὶ τὸ κελεύσματί τους. Τὰ τρυφερά σπαρτά τοῦ ρυζιοῦ ἀσπρίζουνε σὰ χεράκια μωρῶν παιδιῶν. Τὸ πλούσιο φῶς, τὸ πρωῒνό, λούζει τὴ γῆ, σὰ νᾶναι, αὐτούσια, ἡ ἀγάπη τοῦρανοῦ γι' αὐτήν...

... Γιατί νὰ μὴ μπορῶ νὰ γίνω ἄλλος ἄνθρωπος;... Τὸ νερὸ τοῦ μακρινοῦ ἐκείνου ποταμοῦ λάμπει ἀπ' τὸ φῶς... Τὰ φύλλα τῶ δέντρων σπιθοβολοῦν. Ὁ ἀγέρας φέρνει χρυσαφιές ἀνατριχίλες μὲς στὰ ριζοχώραφα... Καί, μὲς στὴ χινοπωρινὴ αὐτὴ συμφωνία, μόνο ἐγὼ μνέσκω βουβός... Ὁ ἥλιος τοῦ Θεοῦ μου λούζει τὴν καρδιά, χωρὶς νᾶνταφεγγίζει μέσα της.

Ξέρω πολὺ καλά τὸ τί μοῦ λείπει. Ποιὸς ἄνθρωπος θὰ μπορούσε νὰ ὑποφέρει τὴν παρέα μου μέρα καὶ νύχτα, ἀγκόλαστα;... Ἡ Μπιμάλα εἶναι ἕλο ζωὴ κ' ἐνέργεια. Στὰ ἔννια ταῦτα χρόνια ποῦ εἶμαστε παντρεμένοι, δὲν ἔπαψε νὰ μοῦ φαίνεται σὰν καινούρια γυναῖκα, καθὲς τόσο.

Ἐμένα ἡ ζωὴ μου ἔχει μοναχὰ κρυφοὺς βουβούς, ποῦ δὲ μιλοῦν. Δὲν ἔχει κύματα ποῦ νὰ φλισβίζουνε. Μόνο νὰ δέχουμαι τὴ ζωὴ μπορῶ, μὰ ὄχι νὰ τὴ δώσω. Κ' ἔτσι ἡ παρέα μου εἶναι γιὰ τὸν ἄλλον σὰ νηστεία. Σήμερα τὸ βλέπω καθαρά πῶς ἡ Μπιμάλα δίπλα μου λιμοχτονοῦσε. Τῆς ἔλειπε ὁ σύντροφος.

Γιὰ ποιόνε νὰ πῶ πῶς μοῦ φταίει;... Δὲ μοῦ ἀπομένει ἄλλο παρὰ, σὰν τὸ Βιντυαπατού; νὰ θρηνηῶ:

—Εἶν' αὐγουστος, ὁ οὐρανὸς ξεθυμαίνει μὲ μιὰ τραγὴ βροχή, Κι' ἀλίμονο! τὸ σπῆτι μου εἶν' ἀδειανό!...

Τὸ σπῆτι μου,—τὸ βλέπω— χτίστηκε ἐξαρχῆς γιὰ νὰπομείνει πάντα του ἀδειανό, γιὰτὶ οἱ πόρτες του δὲ μπορούνε νᾶνοίξουν. Καὶ δὲν τόχα πάρει εἰδηση ποτέ μου, ἴσαμε σήμερα, πῶς ἡ θεὰ μου εἶταν καθισμένη πάντα ἀπόξω.

«Εγώ πίστευα με μιάν απλοϊκή τρυφεράδα, πώς είχε δεχτεί τη φύσα μου και πώς μου είχε δώσει, αλλαξιά, τη στοργή της. Κι όμως αλίμονό! τὸ σπίτι μου δὲν ἔπαψε στιγμή νάβαι ἀδειανό.

Κάθε χρονιά, σάν τέτια ἐποχή, τὸ εἶχαμε συνήθειο νά πηγαίνουμε σ' ἕνα πλωτὸ σπιτάκι μέσα στὸ ποτάμι τῆς Σαμάλντα. Ἐλεγα τῆς Μπιμάλας πὼς δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο τραγοῦδι δίχως ἔπωδὸ. Καὶ πὼς ἡ πρωτόγονη ἔπωδὸ τοῦ κάθε τραγουδιοῦ βρίσκεται μὲς στὴ φύση ἐκεῖ ποὺ ὁ ἀγέρας, φορτωμένος βροχή, περνάει πάνω ἀπ' τὸ ποτάμι πού, σιμὰ στὰ κελαρυστά του νερά ἢ γις με τίς πρασινάδες τῆς, σκεπάζοντας τὸ πρόσωπο μ' ἕναν ἥσιο σά βέλο, στήνει ταῦτέ τῆς κι ἀφιγκράζεται. Ἐκεῖ χάμου, τὰ πρῶτα χρόνια τῆς γις, ἀπαντηθήκανε ἕνας ἄνδρας καὶ μιὰ γυναίκα. Τοῖχοι δὲν ὑπάρχανε ἐλόγουρά τους.... Ἔτσι καὶ μεῖς, τῆς ἔλεγα, πρέπει νά ξαναγυρίζουμε σὴν φύση, μιὰ φορά τοὐλάχιστο τὸ χρόνο γιὰ νά παίρνει πάλι ἡ ἀγάπη μας τὴ νότα τῆς καθάριας ἀρμονίας ἐκεῖ χάμου πού, γιὰ πρώτη φορά στὴ γις, συναντηθήκανε δυὸ καρδιές.

Τις δυὸ πρῶτες χρονιές, τὴν ἡμέρα τοῦ γάμου μας, τὴ γιόρτασα στὴν Καλκούττα, τὸν καιρὸ ποῦδινα ἐξετάσεις. Ἀπὸ τότε όμως κ' ὕστερα, ἑπτὰ χρόνια στὴ σειρά, τὴ γιορτάζαμε πάντα ἀνάμεσα στὰ λουλούδια τῶν νούφκρων. Τώρα, ἀπὸ δῶ καὶ μπρός, ἀρχίζει νέα ὀχτάδα τῆς ζωῆς μου.

Δύσκολα θὰ μπορούσα νὰν τὸ ξεχάσω πὼς ξανάρθε καὶ φέτος ὁ ἴδιος μήνας πάλι, ὁ Αὐγουστος. Τάχα ἡ Μπιμάλα νὰ τὸ θυμῆθηκε; Δὲ μοῦ εἶπε τίποτα σχετικὸ. Ὅλα σιωποῦν γύρω μου.

Εἶν' Αὐγουστος. Ὁ οὐρανὸς ξεθυμῆνει μὲ μιὰ τρανὴ βροχή. Καὶ τὸ σπίτι μου ἔμένα εἶν' ἀδειανό! . . .

Τὸ σπίτι ποὺ ἀδειάζει ἐπειδὴ λαχαίνει νά φύγουν οἱ ἐραστῆς, τεῖ ἀκόμα κάπια μουσικὴ μέσα στὴ μοναξιά του. Μὰ τὸ σπίτι ποὺ ἀδειάζει, ἀμα χωρίζουνε οἱ καρδιές, ἔχει μιάν ἐρημιὰ φριχτή. Ἀκόμα καὶ κραυγὴ τοῦ πόνου νάκουσται, εἶναι παράταιρη κει μέσα. Καὶ πρέπει νά τὴν πνίξω μέσα μου αὐτὴ τὴν κραυγὴ τοῦ πόνου. Ὅσο ποὺ νά πονῶ ἐγώ, ἡ Μπιμάλα μου δὲ θῆχει λευτεριά πραγματικῆ. Πρέπει νά τὴνε λευτερώσω ἐλότελα. Ἀλλίως, δὲ θὰ λευτερωθῶ καὶ ὁ ἴδιός μου ἐλωτιδιόλου ἀπ' τὸ ψέμα . . .

Μοῦ φαίνεται πὼς ἔφτασα καὶ ξεδιάλυτα ἕνα πράμα: Ὁ ἄνθρωπος συδαύλιζε τόσο πολὺ τὴ φλόγα τῆς ἀγάπης, ποὺ τὴν ἔκανε καὶ ξεχείλισε πέρα ἀπ' τὴ χαραγμένη τῆς περιοχὴ. Μὲ τὴν πολλὴ του τὴ λατρεία στὸν ἑρωτα, ὁ ἄνθρωπος θεοποίησε τὸ πάθος του. Μόνο ποὺ

δὲν τοῦ χρειάζονται ἀνθρώπινες θυσίες πιά γιὰ τὸ βωμό του.

Τὸ πρῶτ' εἶχα πάει στὴν κάμαρά μου γιὰ νὰ πάρω ἓνα βιβλίο. Εἶχα πολὺν καιρὸ νὰ πάω ἐκεῖ μέσα, μέρα μεσημέρι. Κατασυγκινήθηκα, ὅπως τὴν ξόμπλιαζα μέσα στὸ φῶς τοῦ πρωῖνου ἡλίου τὴν κάμαρά μας. Σὲ κάπιο καρφί κρεμότανε ἓνα σαρί * τῆς Μπιμάλας, ἔτοιμο νὰν τὸ φορέσει. Ἀπάνου στὴν τουαλέττα εἶταν τὰ μυρωδικὰ της, τὰ χιτανάκια της, οἱ φουρκέττες τῷ μαλλιῷ της, ἀκόμα καὶ τὸ κουτί της μὲ τὸν κινᾶ Χάμου, εἶτανε οἱ παντοῦφλες της οἱ χρυσοκεντημένες.

Κάποτε, στὴ μακρισμένη ἐποχῇ, ποῦ ἡ Μπιμάλα δὲν ἤθελε ἀκόμα νὰ φορέσει παπούτσια, τῆς εἶχα φέρει ἀπ' τὸ Λούκνοβ αὐτὲς τὶς παντοῦφλες, γιὰ νὰ τὴ βάλω σὲ πειρασμό. Ἄμα τὶς πρωτοφόρεσε, γιὰ νὰ πάει ἀπὸ τὴν κάμαρά της μόνο ἴσαμε τὴ βεράντα, κόντεψε νὰ λιγοθυμήσει ἀπ' τὴ ντροπὴ της. Ἀπὸ τότε ἴσαμε σήμερα, ἔλιωσε ἓνα σωρὸ παπούτσια. Αὐτὰ ὅμως τὰ φύλαξε σὰν τὰ μάτια της. Τὴ μέρα ποῦ τῆς εἶχα φέρει τὶς παντοῦφλες, τὴν κορόϊδεψα γιὰ ἓνα παράξενο συνήθειο ποῦ εἶχε.

— Σὲ τσάκωσα τῆς εἶπα, ἐνῶ ἐσὺ μὲ θαρροῦσες γιὰ κοιμισμένον, καὶ σκοῦπιζες μὲ τὸ χέρι σου τὴ σκόνη τῶν πόδιῶν μου. ** Ὅριστε λοιπὸν τὸ δῶρο ποῦ σοῦ κάνει ἡ λατρεία μου γιὰ νὰ φυλάξει ἀπὸ κάθε σκόνη καὶ τὴν παραμικρότερη, τὰ πόδια τῆς θεᾶς μου.

— Μὴ μοῦ μιλάς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, μοῦ ἀποκρίθηκα, εἰδεμὴ δὲ θὰ τὶς φορέσω τὶς παντοῦφλες σου ποτὲ μου.

Ἄχ, ἡ κάμαρα αὐτὴ!... Ὁ ἀνάλαφρος ἀγέρας της μ' ἀγγίζει ὀλόγισα στὴν καρδιά. Ποτὲ δὲν εἶχα νιώσει πρὶν, πόσο βελιά, πόσο ρίζες κρατοῦσανε δεμένη τὴν ἀχόρταγη καρδιά μου μ' ὅλα τὰ γινώριμα πραγματάκια. Ἡ ρίζα ἡ μεγάλη τῶρα κόπηκε. Κι ὅμως δὲ φτάνει αὐτὸ νὰ μοῦ δώσει τὴ λευτεριά μου. Ἀκόμα καὶ οἱ παντοῦφλες τοῦτες μόνο, μὲ κρατοῦν δεμένο.

Τὰ μάτια μου πέσανε κατόπι στὴν ἀλόββα τοῦ τοίχου. Τὸ πορτραῖτο μου εἶναι πάντα στὴ θέση του, ἐκεῖ μέσα Δὲν ἀλλάξε, μῦλο ποῦ τὰ λουλούδια γύρω ποῦ τὸ στόλιζαν, εἶν' ὅλα τους ξερά. Τίποτα, μὲς τὴν κάμαρη, δὲ μοῦ μιλάει μὲ εἰλικρίνεια, ἐξὺν ἀπὸ τὸ θλιβερὸ χαιρε-

* Σημ. Ἡ ἐθνικὴ φορεσιὰ τῶν γυναικῶν στὶς Ἰνδίες.

** Σημείωση: Μιὰ καθιερωμένη ἐκδήλωση σεβασμοῦ. Ἀγγίζουν ἀλαφριά μὲ τὸνα χέρι τὰ πόδια τοῦ προσώπου ποῦ θέλουνε νὰ τοῦ δεῖξουν σεβασμὸ καὶ κατόπι φέρνουνε τὸ χέρι στὸ κεφάλι τους. Ἡ γυναίκα δὲν εἶναι συνήθειο νὰ «παιρνεῖ τὴ σκόνη» ἀπ' τὰ πόδια τοῦ ἀντρός της.

τισμό που μου στέλνουν τὰ ξεραμένα αὐτὰ λουλούδια. Ἐχουνε μείνει ἐκεῖ χάμου γιατί θὰ σκέφτηκε φαίνεται ἡ νοικοκυρὰ πὼς δὲν ἀξίζει τὸν κόπο νὰν τὰ σηκώσει. Τί σημαίνει. Πρέπει νὰ τὴν καλοδεχτῶ τὴν ἀλήθεια, κι' ἄς φορᾷει ῥοῦχα τριμένα, θλιβερά... Καὶ πρέπει νὰ παρακαλῶ ἀπομέσα μου νὰρθεῖ καιρὸς πού νὰ μὴν αἰστανόμαι καὶ γὼ εἶδος παραπάνου ἀπ' τὸ πορτραῖτο μου.

Καθὼς στεκόμουνε κειδὰ, μπήκε ἡ Μπιμάλα μὲς στὴν κάμαρη. Γύρισα βιαστικά τὰ μάτια μου ἀπ' τὴν ἀγκόβα κατὰ τὴ βιβλιοθήκη. Καὶ μευρμούρισα.

— Ἦρθα νὰ πάρω τὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Ἀμιέλ.

Τί λόγο εἶχε ἡ ἐξηγήρη αὐτὴ; .. Αἰστανόμουν τὸν ἑαυτό μου σὰν κανένα κλέφτη πού κοιτάζει νὰ παραβιάσει τὸ μυστικὸ τοῦ ἀλλοσοῦ. Δὲν μπόρεσα νὰ κοιτάξω τὴ Μπιμάλα κατὰ πρόσωπο καὶ βγήκα ὄξω ἀπὸ τὴν κάμαρη, βιαστικά βιαστικά.

(Μετάφραση Ρ. Τζ.)

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΙΟΥΣ ΜΑΣ

Παρακαλοῦνται οἱ Ἑλληνεὶς λόγιοι κ' ἐκδότες νὰ στείλουν τὰ ἔργα τους στὸν κ. Ἀριστ. Παρθένη (René d' Yvermont), Ὑπουργ. ἑξωτερικῶν (Τμῆμα τύπου — Ἀθήνα), γιατί ὁ κ. Παρθένης ἔχει ἀναλάβει νὰ γράφει κριτικὴ γιὰ τὴ νεοελληνικὴ φιλολογία στὰ Παρισινὰ περιοδικὰ καὶ εἰδικὰ στὸ ἔγκριτο φιλολογικὸ περιοδικὸ «La Vie»

ΗΝΑΣ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΟΣ ΚΟΛΟΣΣΟΣ

“Ένας άνθρωπος, πού έχει μέσα του τὸ ἐπιχειρηματικὸ δαιμόνιο, πού ὅποια δουλειὰ καὶ ἀν καταπιασθεὶ τὴ φέρνει πάντα σὲ πέρας, ἕνα μυαλὸ ἀνήσυχο, ἕνας ὀργανισμὸς πλημμυρισμένος ζωὴ καὶ δράση, εἶπε μιὰ μέρα :

—Θὰ κάμω τὸ τελειότερο τυπογραφεῖο τῆς Ἀνατολῆς, ἐφάμιλλο σὲ ἔλα μὲ τὰ Γερμανικὰ τυπογραφεῖα.

Καὶ τῶκαμε· θῆλῃσε νὰ τὸ κάμει καὶ τῶκαμε. Γιατὶ στὴ θῆλῃση αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου τίποτα δὲν ἀντιστέκεται· ἔλα ὑποχωροῦν. Τοῦ κάθε εἶδους τὰ ἐμπόδια κάμπτονται μπροστὰ του. Εἶναι ὁ Μακρῆς Ὁ Πausανίας Μακρῆς. Καὶ τὰ ἐμπόδια ἔχουνε συνηθίσει νὰ τονὲ σέδουνται.

Ἔτσι ἰδρύθηκε τὸ τυπογραφεῖο Πausανία Γ. Μακρῆ καὶ Σίας· Ἐκεὶ στὴν Ἱερὰ ἐδὸ. Λίγο πῖθ κάτω ἀπὸ τὸν Βοτανικὸ. Τὸ Τράμ τὸ 10 σταματᾶει σιμὰ του· πηγαίνετε νὰν τὸ δεῖτε. Κι ἄμα τὸ δεῖτε δὲν μπορεῖτε παρὰ νὰ τ’ ὁμολογήσετε πὼς δὲν πρόκειται γιὰ ἕνα τέλειο τυπογραφεῖο παρὰ γιὰ ἕναν πῖθ ἀληθινὸ Βιομηχανικὸ θρίαμβο.

Ἐνα ἐργαστάσιο ἀπέραντο, πολυδαίδαλο, ρυθμισμένο· σὰν ρολοδὶ, στὴν ἐντέλεια, πλοῦσιο σὲ μηχανήματα, σὲ ὕλικό, σὲ ὅ,τι χρειάζεται γιὰ νὰ βγεῖ τὸ βιβλίο τέλειο ἀπὸ κεὶ μέσα, καλοτυπωμένο, κλοδεμένο, θαῦμα ἐργασίας προσεχτικῆς καὶ καλαισθητικῆς.

Μιὰ αἶθουσα ἀπέραντη μὲ ἠλεκτροκίνητα πιεστήρια πού ὄλη τὴν ἡμέρα ἀδιάκοπα κινοῦνται. Ἄλλη αἶθουσα μὲ λινοτυπικὲς μηχανές. Ἄλλη μὲ τυπογραφικὲς κάσες. Ἄλλη μὲ μηχανήματα διπλωτικὰ καὶ ἄλλη πού σαρὸς ἐργάτιδες ταξινομεῦν τὰ τυπωμένα φυλλάδια. Ἄλλη αἶθουσα γιὰ τὸ στερεοτυπεῖο, ἄλλη γιὰ τὸ φωτοσιγγογραφεῖο, ἄλλη γιὰ τὸ φακκελοποιεῖο, ἄλλη γιὰ τὸ καταστιχοποιεῖο, ἄλλη γιὰ τὸ βιβλιοδετεῖο, ἄλλη γιὰ τὴν παραγωγὴ τοῦ ἠλεκρισμοῦ. Ἴλιγγος σὲ πᾶναι νὰ τὰ βλέπεις ἔλα αὐτά. Κι’ ἀκόμα περισσότερο ξαφνιάζεσαι σὰ βλέπεις πὼς διακόσιοι ὀγδόντα περίπου ἄνθρωποι, ὅσοι εἶναι οἱ ἐργάτες καὶ οἱ ὑπάλληλοι, ἐργάζονται ἐκεὶ μέσα χωρὶς νὰ κούγεται τσιμουδιά, χωρὶς νὰ βγαίνει ἀχνά.

Οἱ ἐργάτες κ’ οἱ ἐργάτιδες ἄμα μποῦνε στὸ ἐργαστάσιο, ἄμα πατήσουν τὸ κατόφλι του, ἀφίνου, θαρρεῖς, στὴν ἐξώπορτα τὴ λαλιὰ τους. Τῶχου χωνέψει πῖθ πὼς ἡ τυπογραφικὴ ἐργασία, ὅπως δὰ καὶ

κάθε εργασία, δὲ γίνεται μὲ κουβέντες καὶ μὲ συζήτηση· ἀπαιτεῖ θρησκευτικὴ προσήλωση. Κ' ἔτσι καὶ δουλειὰ καλὴ γίνεται καὶ πολὺτιμος καιρὸς κερδίζεται.

Καὶ δὲ μιλοῦνε μοναχὰ ὅλοι ἐργάζονται, μὰ κι' ὅσοι διευθύνουν τὰ διάφορα τμήματα. Γιατὶ οἱ παραγγελίες κ' οἱ ὁδηγίες κ' οἱ παρατηρήσεις ἀκόμη δὲ γίνονται μὲ τὸ στόμα. Μὲ τὴν πέννα γίνονται, ὅλα γραπτὰ. Κ' ἔτσι κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ δικαιολογηθεῖ πὼς δὲν ἄκουσε ἢ πὼς ξέχασε.

Θαυμάζει κανεὶς μέσα στὸ πρότυπο αὐτὸ ἐργοστάσιο τὰ πλούσια καὶ τὰ τέλεια μηχανήματα, μὰ θαυμάζει καὶ τὴν ὀργάνωσή του τὴν εὐρωπαϊκὴν. Ὁ Μακρῆς δὲ λυπήθηκε ἑκατομμύρια γιὰ τὰ μηχανήματα καὶ γιὰ τὴν ἐγκατάσταση καὶ λειτουργία τοῦ ἐργοστασίου· μὰ ὅλ' αὐτὰ θὰ εἶτανε λειψά, ἂν δὲν εἶχε τὴν ἐξυπνάδα, σὰ βέρος Κεφλαωνίτης, νὰ βρεῖ καὶ τὸν κατάλληλο ἄνθρωπο ποὺ νὰ τὰ βάλει σὲ κίνηση, νὰ τὰ ὀργανώσει, νὰ τὰ διευθύνει. Καὶ στίθηκε τυχερὸς καὶ σ' αὐτό. Βρῆκε τὸν Κίμωνα Θεοδωρόπουλο, τὸ δαιμόνιο ἄνθρωπο, ποὺ συνδέεται τόσο μὲ τὴν ἱστορία τῶν τελευταίων χρόνων τοῦ «Νουμά» — τὸν ἐξαιρετικὸ ἄνθρωπο ποὺ, καθὼς λέει ὁ Νίτσι, βλέπει πάντα μεγάλα, εἶναι πλασμένους γιὰ μεγάλους ἀγῶνες, γιὰ μεγάλες ἐργασίες.

Θαρρεῖ κανεὶς πὼς οἱ δύο ἄνθρωποι, ὁ Μακρῆς καὶ ὁ Θεοδωρόπουλος, εἶταν ἀπαραίτητο νὰ συνεργαστοῦνε γιὰ νὰ συντελεσθεῖ τὸ θαῦμα τῆς Ἱερᾶς ἔδου. Ὁ Μακρῆς χωρὶς τὸ Θεωρόπουλο δὲ θὰ μπορούσε νὰ χρησιμοποιήσει τόσο ἀποτελεσματικὰ τὰ ἑκατομμύριά του. Καὶ πάλιν ὁ Θεοδωρόπουλος, ἂν ἔλειπαν τὰ ὕλικά μέσα ποὺ μὲ τόση ἀπλοχερίᾳ τοῦ ἀπλῶσε ἐμπρὸς του ὁ Μακρῆς, δὲ θὰ μπορούσε νὰ δείξει τὸ διοργανωτικὸ του μυαλὸ καὶ τὴ διευθυντικὴ ἐπιδεξιότητά του. Οἱ δύο αὐτοὶ ἄνθρωποι, συμπληρώνοντας ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, στήσανε αὐτὸ τὸν κολοσσὸ τῆς Ἑλληνικῆς βιομηχανίας.

Η ΔΙΟΙΚΗΣΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

ΜΙΑ ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΟΥ Κ. ΣΠ. ΠΑΤΣΗ

παρά τοῦ Δημάρχου κ. Πάτση λαμβάνομεν τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολήν:

Κύριε Διευθύντα

Ἡ «Νέα Ἡμέρα» ἀνέγραψε χθὲς σχετικῶς πρὸς τὴν παρ' ἐμοῦ Διοίκησιν τοῦ Δήμου τὰ ἐξῆς κακόβουλα ψεύδη.

α) Ὅτι τόσον τὸ ἐκ τῶν 35.000.000 δάνειον τοῦ Δήμου ὅσον καὶ αἱ τακτικαὶ πρόσοδοι αὐτοῦ διετέθησαν διὰ τὴν ἐξηπρέτησιν τῶν κομματικῶν βλέψεών μου.

β) Ὅτι ἐκτὸς τῶν 5.500.000 ποῦ διαθέτει ὁ Δήμος διὰ μισθοῦ τῶν ὑπαλλήλων, διατίθενται παρ' ἐμοῦ καὶ 5.000.000 διὰ τοὺς μισθοῦς ἐκτάκτων τοιούτων.

γ) Ὅτι εἰς τὰ συνεργεῖα ὁδοποιίας χρησιμοποιοῦνται ξένα πρὸς τὴν ἐργασίαν πρόσωπα καὶ ἔνεκα τούτου δὲν γίνονται ἔργα ὁδοποιίας.

δ) Ὅτι ἔχω 72 ὑδρονομεῖς ἐν ᾧ χρειάζονται μόνις 25. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἀνάξια προσοχῆς ὡς καὶ τὸ ὅτι ἔχομεν κρούσματα πανώλους κλπ.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον, τῆς σπατάλης τῶν 35,000,000, ἀντὶ πάσης ἄλλης ἀπικνήσεως ἀναγράφω ὅσα ἐνώπιον τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τὴν 13ην Ἰουνίου 1924 εἶπον σχετικῶς: Ὡς γνωρίζετε, Κύριοι Σύμβουλοι, τὸ Ὑμέτερον Συμβούλιον διὰ δύο ἀποφάσεών του διέθεσε 1) διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ὑδραυλικῶν ἔργων 10,200.000 δραχ. καὶ 2) διὰ τὴν ἐκτέλεσιν ἔργων ὁδοποιίας δι' ἀσφαλτικῶν ὁδοστρωμάτων 15.000.000 δραχμῶν. Ἐὐὐπόλοπον δὲ τμημα τοῦ Δανείου ἐπεφυλάχθη νὰ τὸ διαθέσῃ ἐπὶ ἄλλων ἀναγκῶν τῆς Πόλεως. Ἐκ τῶν ἄνω τὸ μὲν τῆς ὁδοποιίας ἐκ δραχμῶν 15.000.000 οὐδὲ ἐθίχθη κἄν διότι ἡ προκηρυχθεῖσα δημοπρασία δὲν ἐνεκρίθη εἰσέτι ὑπὸ τῶν ἀρμοδίων ἀρχῶν. Ἐκ τοῦ ποσοῦ δὲ τοῦ διατεθέντος διὰ τὰς ὑδραυλικὰς ἐργασίας ἐδαπανήθησαν διὰ τὴν κατασκευὴν νέων ὑδροσυλλεκτηρίων στοῶν ἐν Πάρονῃ μόνις δραχ. 90.000 διὰ τὴν κατασκευὴν ἀρτεσιανῶν φρεάτων διετέθη μὲν ποσὸν 150.000· διὰ τὴν ἀνασκευὴν τμημάτων τοῦ ἀδριανείου ὑδραγωγείου διετέθη μὲν ποσὸν 1.200,000 ἐδαπανήθη δὲ μέχρι σήμερον ποσὸν 800.000 ἀνασκευασθέντων τμημάτων ἐφαρμένων τοῦ ἀδριανείου μὴ-

κους συνολικού μέτρων 400, περίπου. Διὰ προμήθειαν σωλήνων καὶ τοποθέτησιν τούτων διὰ τὴν βελτίωσιν τοῦ δικτύου διανομῆς τοῦ ὕδατος ἐν τῇ Πόλει διετέθη μὲν ποσὸν δραχμῶν 2 550.000 ἐδαπανήθησιν δὲ μέχρι σήμερον 1,257.000 διὰ τὴν προμήθειαν σωλήνων καὶ τοποθέτησιν αὐτῶν, ἔχουσι δὲ παραγγελθῆ καὶ ἄλλοι σωλήνες ἀξίας 750.000.

Τὰ λοιπὰ κονδύλια τὰ καθορισθέντα ὑπὸ τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου ἴσθαι 200.000 διὰ τὴν προσωρινὴν διοχέτευσιν τῶν ὑδάτων Κοκκινκρά, 1.000 000 διὰ τὴν προμήθειαν ἀντλητικῶν μηχανημάτων, 1.500.000 διὰ τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ ἐντὸς τῆς Πόλεως τμήματος τοῦ Ἑδρικανείου, 300,000 διὰ τὴν κατασκευὴν νέας δεξαμενῆς ὑψηλῆς ζώνης τῆς Πόλεως, καὶ 300.000 διὰ τὴν ἐπισκευὴν παλαιῶν δεξαμενῶν παραμένουσι τελείως ἀνέπαφα, καθ' ὅσον δὲν κατέστη εἰσέτι δυνατὴ ἡ ἐναρξίς τῶν ἔργων τούτων.

Ἐπίσης 600,000 δραχμαὶ θὰ πληρωθῶσι διὰ τὰ τρία κκατὰβρεκτικὰ αὐτοκίνητα ὧν τὰ δύο παρελήθησαν ἤδη 100.000 δραχμαὶ διὰ τὰ πιστωτικὰ μηχανήματα καὶ 400.000 δι' ἀνταλλακτικὰ αὐτοκινήτων, Ἐκ τῶν ἀνωτέρω, Κύριοι Σύμβουλοι, ἀποδεικνύεται ὅτι μέχρι σήμερον ἐδαπανήθησιν ἐκ τοῦ δανείου δι' ἐκτελεσθέντα ἔργα μόνον 2.500.000 τὰ δὲ λοιπὰ 32,000.000 παραμένουσι ἄθικτα εἰς τὴν Ἑθνικὴν Τράπεζαν.

Ταῦτα ἐλέγχθησαν παρ' ἐμοῦ ἐνώπιον τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, τῆς μόνης ἀρχῆς πρὸς ἣν εἶχον ὑποχρέωσιν κατὰ πρῶτον νὰ λογοδοτήσω καὶ ταῦτα ἔστρωσαν πρὸς ἀπάντησιν τῶν ὄσων ἀνέγραψεν ἡ «Νέα Ἡμέρα» χθὲς περὶ διασπαθίσεως τοῦ δανείου τῶν 35.000.000. Ἦ ἔχει νὰ ἀπαντήσῃ εἰς αὐτὰ ἡ «Νέα Ἡμέρα» εἴνε ἢ ὄχι καθύβουλον ψεῦδος τὰ περὶ σπατάλης τῶν 35.000.000 ἐν ᾧ μέχρι σήμερον μόνον τὰ 2.500.000 ἐδαπανήθησαν;

Ἡ «Νέα Ἡμέρα» ἔγραψεν ἀκόμη ὅτι δαπανᾷ ὁ Ἄθως διὰ τακτικούς μὲν ὑπαλλήλους 5.500.000 δι' ἐκτάκτους δὲ ἕτερα 5.000 000. Καὶ ἡ εἰδήσις αὕτη εἶναι ἀκόμη ψευδῆς ὅσον ἀφορᾷ τοὺς ἐκτάκτους ὑπαλλήλους. Κάθε τμήμα, εἴτε τῆς Ὀδοποιίας, εἴτε τὸ Ὑδραυλικόν, εἴτε τοῦ Φωτισμοῦ, εἴτε τὸ Ἀρχιτεκτονικόν ἔχει ἐν ἐλάχιστον κονδύλιον 400 χιλ. δραχμῶν ἐν ὅλῳ ἀναγεγραμμένον καὶ αὐτὸ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ δι' ἐκτάκτους ὑπηρεσίας· καὶ οἱ ὡς ἐκτακτοὶ προσλαμβάνονται

νόμενοι ελάχιστοι οὔτοι υπάλληλοι δὲν εἶνε ἀργόμισθοι ἀλλὰ προσφέρουσι τὰς ὑπηρεσίας των ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν τμηματοαρχῶν. Ἐὰν ἡ σημερινὴ Δημοτικὴ Ἀρχὴ εἶχε διαθέσειν νὰ σπαταλήσῃ τὸ Δημοτικὸν χεῖμα πρὸς ἐξυπηρέτησιν κομματικῶν βλέψεων, δὲν θὰ ἄφινεν ἐν ἰσχυρί καὶ σήμερον ὄργανισμὸν τοῦ προσωπικοῦ τῶν υπαλλήλων ψηφισθέντα τῷ 1920 ὅτε ἡ πόλις εἶχε 200.000 κατοίκους, ἀλλὰ θὰ ἐψήφιζε νῦν τοιοῦτον ἐξυπηρετικὸν μῆξ πόλεως 500.000 ὅπως εἶναι σήμερον αἱ Ἀθῆναι. Ἐὰν ἡ σημερινὴ Δημοτικὴ Ἀρχὴ ἦτο ὅπως τὴν φαντάζεται ὁ Συντάκτης τῆς «Νέας Ἡμέρας» δὲν θὰ εἶχεν ὄργανισμὸν τὸν ἴδιον καὶ ὅταν εἶχεν ἔσοδα ὁ Δήμος 1.200.000 καὶ σήμερον ὅταν ἔχει 32.000.000 καὶ φυσικὰ ἐπολλαπλασιάσθησαν ὅλαι αὐτοῦ αἱ ἐργασίαι. Προκαλοῦμεν δὲ τὴν Συντάκτην τῆς «Νέας Ἡμέρας» νὰ μῆξ ὠνομάσῃ ποίους ἔχομεν ἀργομίσθους εἰς τὸ τμήμα Ὀδοποιίας, ὡς γράφει, διότι τὸ Τμήμα ἐκεῖνο ἐξυπηρετούμενον μὲ τρεῖς Μηχανικούς καὶ ἑνδεκά ἐπιστάτας καὶ δι' ἐργατῶν καταλλήλων παρὰ τούτων προσλαμβνόμενων καὶ πάντων ἐργαζομένων, κτώρθωσε δι' ἐπισκευῶν καὶ σκυροστρώσεων ὁδῶν, κατασκευῆς ρεῖθρων, γεφυρῶν ὀχετῶν καὶ ἄλλων συναφῶν ἐργασιῶν, νὰ ἀντεπεξέλθῃ εἰς τὴν δεινὴν δοκιμασίαν τὴν ὅποιαν ὑφίστανται οἱ δρόμοι ἀπὸ τὴν ἀφάνταστον κυκλοφορίαν δι' αὐτοκινήτων φορτηγῶν καὶ ἐπιβατικῶν καὶ ὁπίων αὐτοκινήτων! βάρους 6 καὶ πλέον τόννων.

Τέλος ἂς μῆξῃ ἡ φιλόπολις «Νέα Ἡμέρα» ὅτι τὸ 1920 ὁ Δήμος εἶχεν 90 ὕδρονομεῖς καὶ βοηθοὺς αὐτῶν διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν πληθυσμοῦ 200.000 κατοίκων καὶ ὅτι σήμερον ἔχομεν 72 διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν 600.000

Ταῦτα εἶχον νὰ ἀπαντήσω εἰς τὴν «Νέαν Ἡμέραν» πρὸς τὴν ὅποιαν, ἐὰν ἐκ κομματικῆς ἐμπροθέας δὲν ἀνέγραφεν ὅσα ἀσύστατα καὶ ἀναληθῆ ἀνέγραψε, θὰ ἤμην εὐγνώμων, διότι μοι παρέσχεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀποδείξω εἰς τοὺς συμπολίτας μου τὴν φειδῶ περὶ τὴν διαχείρισιν τοῦ Δημοτικοῦ χρήματος καὶ τὴν σύντονον καὶ ἐπιμελῆ ἐργασίαν ἐκ μέρους ὄλων τῶν Δημοτικῶν υπαλλήλων πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν τεραστίων ἀναγκῶν τῆς πόλεώς μας.

Μετὰ πόσης τιμῆς
ΣΠΥΡΟΣ Α. ΠΑΤΣΗΣ
Δήμαρχος Ἀθηναίων.

Ο Κ. ΔΗΜΑΡΧΟΣ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΣ ΠΕΡΙ ΣΠΑΤΑΛΗΣ

Ὁ Δήμαρχος κ. Πάσης μὲς ἀνεκοίνωσε τὰ ἀκόλουθα :

— Πάντα τὰ ἐν τῇ σημερινῇ «Ν. Ἡμέρᾳ» γραφέντα ἐν σχέσει πρὸς δῆθεν διασπάθισιν τοῦ δημοτικοῦ πλοῦτου πρὸς κομματικούς σκοπούς εἶναι τελείως ἀνακρικῆ καὶ προκαλῶ οἰανδήποτε ἔλεγχον οἰασδήποτε φύσεως.

Ἐπειδὴ ὁμῶς ἀναγράφει συγκεκριμένως ὅτι ἐδαπανήθη τὸ ἐκ 35 ἑκατομ. συναφθὲν μετὰ τῆς Ἐθν. Τραπεζῆς δάνειον ὡς καὶ αἱ τακτικαὶ καὶ πρόσοδοι τοῦ Δήμου, ἀναγκάζομαι νὰ δηλώσω, ὅτι ἐκ τοῦ ὅλου ποσοῦ μόνον 2 ἑκατομ. 500. χιλ. ἐδαπανήθησαν, ταῦτα δὲ ἀποκλειστικῶς δ' ἐκτέλεσιν ἔργων. Τὸ ἐκ 32 1) 2 ἑκατομ. ὑπόλοιπον εὐρίσκεται ἄθικτον εἰς τὴν Ἐθνικὴν Τράπεζα, Ἄναφέρεται ὁμῶς προσθέτως εἰς τὰς ἀποκαλύψεις, ὅτι διατίθενται δέκα ὄλα ἑκατομμύρια τῶν τακτικῶν ἐσόδων τοῦ Δήμου διὰ τὸ προσωπικὸν καὶ μάλιστα δι' ἐκτακτοῦς ὑπαλλήλους. Ἄρκοῦμαι νὰ πικντήσω, ὅτι ὁ γράφων δὲν γνωρίζει καὶ τὸν ὄργανισμὸν τοῦ Δήμου, ὅστις οὐδόλως ἐπιτρέπει τὴν διάθεσιν ποσῶν, μὴ ἀναγραφομένων ἐν τῷ προϋπολογισμῷ. Ἀναγράφονται δὲ ἐν τῷ προϋπολογισμῷ εἰς περίπου ἑκατομμύρια διὰ μισθοῦς ὑπαλλήλων τακτικῶν καὶ ἐκτάκτων. Δὲν ἐδαπανήθη οὔτε μία πεντάρα περιπλέον.

Καὶ ὁ κ. Δήμαρχος ἐσυνέχισε :

— Ἡ ἐν λόγῳ ἐφημερὶς ἰσχυρίζεται, ὅτι εἰς τὸ συνεργεῖον τῆς ὁδοποιίας τοποθετοῦνται ἄνθρωποι μὴ ἐργαζόμενοι κλπ. Τοῦτο εἶνε ψευδέστατον καὶ προκκλούμεν οἰανδήποτε νὰ κχτονομάσῃ ἔστω καὶ ἓνα ἀργόμισθον.

Τὸ τμήμα τῆς ὁδοποιίας ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἐφέτος ἓνα μέγιστον ἀριθμὸν σκυροστρωθειῶν ὁδῶν, κατασκευῆς ὀχετῶν, γεφυρῶν καὶ ἄλλων συναφῶν πρὸς τὴν ὁδοποιίαν ἔργων.

Εἰς τὸ τμήμα — ἀφ' ἑτέρου — τὸ ὑδραυλικὸν ὑπάρχουν ὀργανικαὶ θέσεις 42 ὑδρονόμεων καὶ ἔχομεν μόνον 38, ὡς καὶ 30 βεηθούς αὐτῶν διὰ τὴν ὑδρευσιν τῆς ἀπεράντου πόλεώς μας.

Ὁ κ. Δήμαρχος ἐπέειπεν :

—Τὰ λεγόμενα περὶ πικνώλους, ἐξεγέρσεως σωματείων, πληρεξουσίων κλπ. ὑπάρχουν μόνον εἰς τὴν φαντασίαν τοῦ γράψαντος καὶ θεωροῦμεν ταῦτα ἀνάξια καὶ διαψεύσεως.

ΔΙΑΔΕΞΙΣ ΤΟΥ Κ. ΠΑΤΣΗ

Ο ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΟΥ

Ἐνώπιον πυκνοτάτου ἀκρατηρίου ὁ Δήμαρχος κ. Πάτσης ἔκαμε 24 Αὐγούστου ε. ε. εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν τοῦ Δημαρχίου ἀπολογισμὸν τοῦ ἔργου του ὡς Δημάρχου Ἀθηναίων.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ οἰκονομικὸν μέρος ὁ κ. Πάτσης ἀνέφερον ὅτι ἀνεβίβασε τὰ ἔσοδα τοῦ Δήμου κατὰ τὸ διάστημα τῆς δημαρχίας του ἀπὸ 3. 800.000 δρ. ὅσα ἦσαν ὅταν παρέλαθε τὸν Δήμον εἰς 35.000.000. οὕτω δὲ κατώρθωσεν ὁ Δήμος νὰ ἀνταποκριθῇ ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ δυνατοῦ εἰς τὰς ἀναγκὰς τὰς ὁποίας συνεπήγετο ἡ τεραστίαι αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ κατὰ τὴν τελευταίαν διετίαν.

Σχετικῶς πρὸς τὴν ὑδρευσιν τῶν Ἀθηνῶν ὁ κ. Πάτσης ἀνέφερον ὅλα τὰ ἐκτελεσθέντα ὑπ' αὐτοῦ ἔργα πρὸς αὐξήσιν τοῦ ὕδατος καὶ ἐτόνισε τὴν μεγίστην σημασίαν τῶν γενομένων ἔργων εἰς τὸν Κοκκιναρᾶν, ὁ ὁποῖος ἐπὶ τῶν 24 ὀκάδων ὕδατος δι' ὧν ὑδρεύονται σήμερον αἱ Ἀθηναί, παρέχει αὐτὸς μόνος του τὰς 16 ὀκάδας. Ἐπτὰ ὀκάδας παρέχει τὸ Ἀδριανεῖον καὶ μίαν τὰ φρέατα τῶν Πατησίων.

Φαντάζεται ἐπομένως πᾶς, εἶπεν, ὁ κ. Πάτσης, ποία θὰ ἦτο ἡ θέσις τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως τῆς ὑδρεύσεως ἂν ἔλλειπον αἱ 16 ὀκάδες τοῦ Κοκκιναρᾶ ἐκ τῶν ὁποίων πάλιν αἱ 13, δηλ. πλεον τοῦ ἡμίσειος τοῦ ὕδατος Ἀθηνῶν, οφείλονται εἰς τὰ ἔργα τὰ γενόμενα ἐπὶ τῆς δημαρχίας αὐτοῦ καὶ τοῦ κ. Μπενάκη.

Ὁ κ. Πάτσης ἀνέφερον ἐπίσης ὅτι διὰ νέων ἔργων, τὰ ὁποία ἤρχισαν ἀπὸ μηνῶν εἰς τὴν Πάρνηθα, τὸ ὕδωρ τοῦ ἀδριανείου θὰ αὐξηθῇ καὶ αὐτὸ κατὰ 3 ὀκάδας. Τέλος ἀνέφερον ὅτι ἐκ τοῦ σωληνωτοῦ δικτύου τῆς πόλεως ἀντεκατέστησε τμήματα μῆκους ὅση ἡ ἀπόστασις ἀπὸ Λεβαδείας μέχρι Λαρίσσης. Ἡ ἐργασία δὲ αὕτη ἐξακολουθεῖ καὶ τώρα.

Ὁ κ. Δήμαρχος ἀνέφερεν ἐπίσης τὰ γενόμενα ἔργα οδοποιίας κατὰ τὸ διάστημα τῆς δημαρχίας του.

Ὁμιλῶν ἐν τέλει περὶ τῶν ἐκτελεσθησομένων ἔργων διὰ τοῦ τελευταίως συναφθέντος δανείου τῶν 35.000.000 ἀνέφερε καὶ τινε εἰς αὐτῶν, ὅπως ἡ ἀσφαλτοστρώσις κεντρικῶν ὁδῶν ἐκτάσεως 62.000 τετραγ. μέτρων ὡς ἔγγιστα, ἡ κατασκευὴ μεγάλης ὑπονόμου παρὰ τὸν Προφήτην Δανιὴλ ὅπως ἀπαλλαγῶν αἱ συνοικίαι ἐκεῖναι τοῦ σημερινοῦ αἴσχους τῶν ἀκαθάρτων ὑδάτων, ἡ συμπλήρωσις τῶν Σφαγείων,

Ἡ διάλεξις τοῦ κ. Πάτση ἐπεκράτη περὶ τὴν μεσημβρίαν ὑπὸ τῆς ζωνῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν προσκεκλημένων κριτῶν γενικῶς ὡς μιᾶ εὐλικρινῆς, ἀντικειμενικῆ καὶ ἀπηλλαγμένη παντὸς κομματικοῦ χρωματισμοῦ, ἐκθεσις τῶν γενομένων ἔργων κατὰ τὸ διάστημα τῆς δημαρχίας του.

ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ

Τὸ Δημοτικὸν Βρεφοκομεῖον Ἀθηνῶν

διακηρύττει ὅτι

Ἐκτίθεται εἰς μειοδοτικὴν δημοπρασίαν ἐνεργηθησομένην ἐν τῷ Καταστήματι τοῦ Ἰδρύματος τὴν 7ην Ἰουλίου ἐ. ἔ. ἡμέραν Δευτέραν καὶ ὥραν 11 - 12 π. μ. ἡ προκείμεα χιλίων ἀλεύκου πηνίου (CABOT) καὶ τριακοσίων πήχεων Χασέ.

Ὅροι καὶ συμφωνίαι κατατεθειμένοι παρὰ τῆ Διευθύνσει τοῦ Ἰδρύματος ὁδῶ Πειραιῶς.

Ἀθῆναι 5 Ἰουλίου 1924.

Ὁ Δήμαρχος Ἀθηνῶν
Σ. ΠΑΤΣΗΣ

ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑΙ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων

Διακηρύττει ὅτι

προκηρύσσεται μειοδοτικὴ δημοπρασία προφορικῆ ἐνεργηθησομένη ἐν τῷ Δημαρχεῖῳ Ἀθηνῶν τὴν 17ην Ἰουλίου ἐ. ἔ. ἡμέραν Πέμπτην καὶ ὥραν 11—12 π. μ. ἐνώπιον τῆς Δημαρχιακῆς Ἐπιτροπῆς διὰ τὴν κατασκευὴν θολωτοῦ γεφυριδίου ἀνοίγματος 3,40 ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Αἰσωπίου συμφώνως πρὸς τὸν προϋπολογισμὸν καὶ συγγραφὴν ὑποχρεώσεων τοῦ ἔργου καὶ τοὺς ὅρους τῆς σχετικῆς πλήρους διακηρύξεως κατατεθειμένης ἐν τῷ Δημαρχεῖῳ (Τμ.μ.κ. Ὀδοποιίας).

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10ῇ Ἰουλίου 1924

Ὁ Δήμαρχος
Σ. ΠΑΤΣΗΣ

Ὁ ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

διακηρύττει ὅτι

ἐπαναλαμβάνεται τὴν 21ην τρ. μ. Αὐγούστου ἡμέραν Πέμπτην καὶ ὥραν 12ην ἐν τῷ Δημοτικῷ Καταστήματι μειοδοτικὴ δημοπρασία διὰ:

1ον) Τὴν κατασκευὴν τεσσάρων λεβήτων ἐκ γαλβανωμένης λαμαρίνας.

2ον) Τὴν κατασκευὴν ἐννέα σιδηρῶν τραπεζῶν καὶ

3ον) τὴν κατασκευὴν ἐννέα γερανῶν σύμφωνα μὲ τὰ ὑπάρχοντα ὑποδείγματα εἰς τὰ Δημοτ. Σφαγεῖα.

Καθὼς καὶ πλειοδοτικὴ ἐπαναληπτικὴ δημοπρασία διὰ τὴν ἐκποίησιν τῆς ὑπαρχούσης καὶ ἐξαχθησομένης κόπρου μέχρι τῆς 31ης Μαρτίου 1925 ἐκ τῶν Δημοτ. Σφαγείων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 13 Αὐγούστου 1924.

Ὁ Δήμαρχος
Σ. ΠΑΤΣΗΣ

ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑΙ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων

Διακηρύττει ὅτι

ἀναβάλλεται ἡ προκυρυχθεῖσα διὰ τὴν 17ην Ἰουλίου ἐ. ἔ. δημοπρασία προμηθείας ἠλεκτρικῶν εἰδῶν καὶ χειραμαξίων διὰ τὴν 24ην ἰδίου μηνὸς ἡμέραν Πέμπτην, ἐν τῷ δημοτικῷ καταστήματι (Γραφεῖον κ. Δημάρχου).

Ἐν Ἀθήναις τῇ 12 Ἰουλίου 1924

Ὁ Δήμαρχος
Σ. ΠΑΤΣΗΣ

ΔΗΜΟΠΡΑΣΙΑ ΔΗΜΟΥ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Διακηρύττει ὅτι,

Ἐκτίθενται εἰς μειοδοτικὴν δημοπρασίαν, δι' ἐνσφραγίστων προσφορῶν:

1ον Ἡ προμήθεια ἠλεκτρικῶν εἰδῶν διὰ τὴν ἐπέκτασιν φωτισμοῦ πόλεως,

2ον Ἡ προμήθεια ἠλεκτρικῶν εἰδῶν διὰ τὴν συντήρησιν τηλεφῶνων καὶ ἠλεκτρικῶν κωδώνων, καὶ

3ον Ἡ προμήθεια ἐξ (6) χειραμαξῶν, σύμφωνα μὲ τὸ ὑπόδειγμα τῆς Ἑταιρείας Ἀερίφωνος.

Αἱ ἄνω δημοπρασίαι θέλουσιν ἐνεργηθῆ ἐν τῷ Δημοτ. Καταστήματι (Γραφεῖον κ. Δημάρχου) καὶ ἐνώπιον τῆς Δημοκρατικῆς Ἐπιτροπῆς τὴν 17ην Ἰουλίου ἐ. ἔ., ἡμέραν Πέμπτην.

Κατάλογος, συγγραφή υποχρεώσεων κ.λ.π. εύρισκονται ἐν τῷ Δημο-
μαρχείῳ, Τμήμα φωτισμοῦ καὶ ἠλεκτροικῶν ἔργων.

Ὁ Δήμαρχος
Σ. ΠΑΤΣΗΣ

Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΙΣ

Πρὸς κάλυψιν μέρους τῶν δαπανῶν εἰς 2ς ὑποβάλλεται ὁ Δήμος διὰ τὴν καθαριότητα, ἀνερχομένων ἤδη εἰς τὸ ποσὸν τῶν δραχμ. 4,800,000 τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον δυνάμει τῶν ἀρθρ. 1 τοῦ νόμου 2435 ἐπέβα-
λεν ἀπὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους 1923—24 τέλος ἐφ' ἐκάστης οἰκοδο-
μῆς ἢ οἰκοπέδου μεμισθωμένου ἢ ὅπως δῆποτε χρησιμοποιουμένου, καὶ οὐτινος τέλους ἐνοικιαστῆς ἀνεδείχθη, διὰ τὸ τρέχον ἔτος 1924—25 ὁ κ. Β. Καλέρης.

Σχετικῶς πρὸς τὸ δημοτικὸν τοῦτο τέλος καὶ πρὸς καθοδηγίαν τῶν ἐνδιαφερομένων ἀνακοινοῦμεν :

α') Ὅτι τὸ τέλος δὲν βαρύνει τοὺς ἐνοικιαστάς, οἵτινες κατὰ συ-
νέπειαν δικαιοῦνται ν' ἀποκρούωσι πᾶσαν τοιαύτην ἀξίωσιν τοῦ εἰσ-
πράττοντος τὸ δημοτικὸν τοῦτο ἔσοδον.

β') Ὅτι διὰ τῆς ἀποφάσεως τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου τὸ ὡς ἄνω
τέλος ὠρίσθη :

1. Εἰς δρ. 75 δι' ἕκαστον ἀκίνητον κείμενον ἐπὶ ἀσφαλτοστρωμέ-
νων ὁδῶν.

2. Εἰς δρ. 25 δι' ἕκαστον ἀκίνητον κείμενον ἐπὶ ὁδῶν χαρακτηρι-
σθεισῶν διὰ τοῦ ἀπὸ 9 Ἰουλίου 1922 Β. Δ. ὡς πρῶτευουσῶν καὶ

3. Εἰς δρ. 18 δι' ἕκαστον ἀκίνητον κείμενον ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὁδῶν.

Ἐὰν δὲ τὸ εἰς τὸ τέλος ὑποκείμενον κτῆμα ἔχῃ δύο ἢ πλείονας προ-
σόψεις ἐπὶ ὁδῶν ἢ πλατειῶν φορολογεῖται δι' ἀπάσας τὰς προσόψεις.

γ. Ὅτι οἱ βαρυνόμενοι μὲ τὴν πληρωμὴν τοῦ τέλους ἰδιοκτῆται, δια-
 καιοῦνται διὰ πᾶσαν παράνομον ἀξίωσιν τοῦ ἐνοικιαστοῦ τοῦ τέλους,
 νὰ ἐπιδίδωσιν εἰς τὸν Δήμαρχον διὰ τοῦ πρωτοκόλλου τοῦ Δήμου καὶ
 ἐντὸς 8 ἡμερῶν ἀπὸ τῆς πρὸς πληρωμὴν προσκλήσεώς των ἑνστασιὶν ἐκ-
 δικαζομένην ὑπὸ τῆς Δημοκρατικῆς Ἐπιτροπῆς.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 30 Ἰουλίου 1924.

Ὁ Δήμαρχος Ἀθηναίων
 Σ. ΠΑΤΣΗΣ

ΚΛΟΠΑΙ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ

Ἡ Δημοτικὴ Ἀρχὴ Ἀθηναίων γνωστοποιεῖ, ὅτι τεχνίται
 τινες, ὑπὸ τὸ πρόσχημα ὅτι ὑπερετοῦσιν εἰς τὸν ἄθλον, περιέρχονται
 τὰς ὁδοὺς καὶ προβαίνουν εἰς κλοπὰς συρμάτων κλπ. Κατὰ τὸν τρό-
 πον τοῦτον πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἀφοῦ ἔθραυσαν τὰ προφυλακτικὰ κυτία
 τῶν διακοπτῶν τοῦ φωτισμοῦ εἰς τὰς ἐνταῦθα συνοικίας τὰς γνωστὰς
 ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν Γαργαρέττα, Μαλτασινώτη καὶ Λεωφόρου Ὀλγας,
 ἔκλεψαν, τοὺς διακόπτας τῶν δικτύων φωτισμοῦ τῶν συνοικιῶν τούτων,
 ἀξίας ἄνω τῶν χιλίων δραχμῶν, καὶ λόγῳ τῆς κλοπῆς αἱ συνοικίαι αὐ-
 ται ἔμειναν ἄνευ φωτισμοῦ.

Ἡ Δημοτ. Ἀρχὴ ὡς ἐκ τούτου ἀπευθύνει παράκλησιν πρὸς πάντας
 πολίτην, δταν ἀντιλαμβάνεται οἷονδῆποτε τεχνίτην ἐργαζόμενον εἰς
 τὰς δημοτικὰς ἠλεκτρικὰς ἐγκαταστάσεις νὰ ἀσκή, ἐν τῷ φιλοπόλειδι
 ἐνδιαφέροντί του, οἷονεῖ ἔλεγχον νὰ ζητῆ παρὰ τούτου νὰ τῷ ἐπιδει-
 κνῆ τὸ δελτίον ταυτότητος, μὲ τὸ ὅποιον εἶνε ἐφωδιασμένοι οἱ τεχνί-
 ται τοῦ Δήμου, ἐν μὴ συμμορφώσει δὲ τούτου νὰ τὸν καταδίδη εἰς τὸ
 πλησιέστερον ἀστυνομικὸν τμήμα.